6879
I
Bibl. Jag.

BERLIN NW 7
27 10 38

Hirschwaldsche Buchhandlung

·005
Deutsche Reichspost

HIRSCHWALDSCHE BUCHHANDLUNG
BERLIN NW 7
UNTER DEN LINDEN 60

DRUCKSACHE

Biblioteca Jagiellonska

Polen

Kraków

Nicht nachsenden, sondern mit neuer Adresse zurückerbeten

1863. 2. 38. 1000.

687J

B, w mowie lud. kuj. zamienia się na w, w wyrazach: biskup, potrzebny, które wymawiają: „wiskup, potrzewny" O. kol. 4. 283. niekiedy: owoloki zam. obtoki, bara gotębi pod owoloki (obtoki) latały" A. 3. 281 „Bolwina" zam. Bolbina, inne zjaw. kuj.

Ba § spój. posp. lud. stanowisko potakujące: tak, nie inaczej (tylko jako odpowiedź na pytanie) np. „Kład idziesz z domu? – Ba" t.j. z domu. „Więc to nie ty, tylko on ma płacić? – Ba, ba!" t.j. właśnie tak.

§ w znacz. rezygnacji, zdania się na los, lekceważenia, to samo co: mniejsza o to, cóż robić, nic nie szkodzi. „Ba! alboż to koniec świata? alboż niema on przed sobą czasu?" Tyg. Il. Z. 15. 403. § na oznacz. zawodu: mam kobiet' dobryj'! a to b'eka!

§ Ba i bardzo, ba i prawie, ba i co to (to art. przen. Kuj.) oznaka doznanego zawodu, to samo co: dobryś! masz tobie! np. „Trafiłem zajdza, ale mi uciekł – Ba i co to!" cf. O. Wolb. 4. 268 § substantive, badało, byle co, człowiek nie wiele znaczący i mizerny „Ci co świeżo na panów wyrośli, lękają się aby ich za bajbardzo nie wzięto" Tyg. Ilustr. 16. 106. „Szwed widocznie ma nas za bajbardzo, trzeba mu to wybić z głowy, żeby nas inaczej poczęli uważać,

niech się lepiej leska!" Pl. Kwasz. 94. 177 „Panienka to kocha, że nie umiera lepiej – ale starą ma za ba i bardzo" D. Dol. Quid burcz 23. „Ladaczek to to zielma! wiesz Erazmie, miałbym cię za ba i bardzo, żebyś ją tak odjechał bez ale, jak honor kocham!" Wal. Łoż. Ckan. Matw. 64. „Zaraz kaj! bo ty widzę dotąd jeszcze w utropie się kąpiesz i masz nas za bajbardzo! i słuchać nie chcesz swoich przyjaciół" Spuść. niem. 156.

Baj dziwe prow. pobol. galic. mniejsza o to, niedbam o to. P. Pamiętak Makar. do Słown. prowincj. 1. 63.

§ ba! = aha! to tak! teraz jestem w domu..
cf. be § ba! = cóż z tego, i cóż zyskał!
„Jak patrzę na ciebie, to z mojem sercem nie wiadrzi co się dzieje... jak śnieg na wiosnę topnieje. – Hanusia mi nie odpowiedziała, tylko kiwnęła głowką, tak jakby za bajbardzo miała serce Sydorowe" J. J. Pers. 1. 124
„Autorów i śpiewaków mieli za ba-i bardzo" A. Wilcz. Woty nob. 57

(Ba) ʒ dwukrotnie powtórz: „ba. ba." = jemoc czego. albo to prawda. to, to. prawda była. „ Niech Bóg za nasz ubogi klasztor stokrotnie płaci. — Ba. ba. ~~ubo~~ ʒ klasztor ubogi. Wy ze wszystkich dzieśćmy ciągnięcie i opływanie we wszystko, u was myba ptasiego mleka brak."
ʒ Ukrain. Tyg. powsz. 1882. 50
ʒ „ba. a ba." = to co innego, (zwrot tak.) to tak. aha.
„ Dam ci pełnego a zrobi co każę — I za dzienię nie zrobię. — Dam ci dwa. — A ba." A. hr. Fr. Dzieła 8. 243.
„ Jak nie wzalec, na tem cała sztuka — Ba. — Ten nasz Zbirstaw złe zamysły chowa — Ba. — Chcoć marzny i porzpuie wzdycha — Ja się boję — Ba. — A cóż u licha z twojem Ba. i Ba." ib. 7. 253. W tym powtarzaniu „ba" w 1 zwrocie znaczy: zapewne. — w 2m tyle co: ch. w 3m; 4m cóż dziwnego. „ Cutkownik mi nakazał i zalecił grożnie,

ʒ) — to powtarzanie, wielkanocna głowa. — Ba. —

na głowę moją zakląć. – Ech, to próżne słowa. – A ba! słowa nie słowa, a głowa to głowa" A. Kr. Tr. Dieb. 8. 53.

§ „Ale ba!" = coż z tego, niekoniecznie „Ja'cie, ale patrzcie aby „bez omówienia" nie skończyło się tak jak kawalerowi, który z niego zmarł. – Ale ba! albo wszystko nie powiedziano?" J. Kraw. Tyg. powsz. 1882. 131.

4

2. Babcia - i - ż. pieszczotliwie babka, matka ojca lub matki „Podobno babcia trochę nie zdrowa, ale to nic" I. I. Kr. Struska 1878. 8.

3. Babcin - a - e (Babciny-a-e) do babci należący. 4. Babcowy ob. n.

5. Babina - y - ż. spieszczająco: baba, stara kobieta. „Przy trumnie niebożczki została tylko babina z pod kościoła." B. Orus kur. war. 1878. 274. „Niecierpliwiła się babina, że rozmowa na temat małżeństwa nie chce dziś" Wł. Fem. Wiek 1886. 200. 1

Baba - y - ż. ⚥ baba szpitalna prov. „Wie dziad i baba, gdzie to i baby w szpitalu" „Wie dziad i baba, że w niedzielę święto." wyjdzie z podawania za nowość tego, o czem wszyscy wiedzą

6. Babka - i - ż. ⚥ prov. „Na dwoje babka wróżyła" = kto wie co prawie z tego będzie. (jak się do słowny)

1. Baba - y - ż. ⚥ baba, żebraczka uboga, baba kościelna „I baby przed kościołem też o tem dobrze wiedzą." „Wie dziad i baba, że w niedzielę święto" przysł. wyjdzie z podawania za nowość tego, o czem wszyscy wiedzą

7. Babcin ob. n.

8. Babunia i Babusia.

Babkowaty – a – e (babi) do starej, pomarszczonej baby podobny „Okrągły twarzy mężczyzna, z twarzą jak to powszechnie nazywają babkowatą" J. Dziewk. 5. 72. ↳ Babkowaty

Babka – i. ż ↳ owad jakby skrzydlaty „Ona tak lekka, taka niewielka, lada skrzydełko choćby wód. lekka, choćby nadwodnej babki, choć muszki, a jak skowronek pójdzie pod niebo" T. Gorz. 2. 145 (.)

Babisko – a. n. babsko „Pociągnie-ć nie babisko to płuczysko jak wół" O. Wlb. 2. 221.

(.) ↳ Ciuciubabka v. dera babka, gra dziecinna „Ach, ciuciubabka! Któż z nas nie grał w ciuciubabkę? Do kto nie był młodym? Ileż to w niej wspomnień, od kolebki prawie, uwarzki, jarzóro, śmiechu i płaczu?.. co prawda, byłem wtajemniczony, kiedy na rzadkim balonie, z zawiązanemi oczyma, wyciągałem ramiona jak orzeł skrzydła w powietrzu nim na poziome płaszczyźnie" A. Wr. Tr. Dz. 11. 142.

Babka ↳ prow. miejsc. Kwak. garnek szeroki a niski.

5

Babeczny-a-e. żartobl. od baby „Był jakimś kolligatem, ciotecznio-stryjecznio-wujecznio-babecznio, i bujecznio, a nie rodzonym samego pana" J.J. Kr. 71. 167.

6

Babel - u. m. z hebr. wieża Babel v. Babilon

ska podług podania biblji budowana przez potomków Noego. fig. Zamęt, zamieszanie „Daléj kłótnia, kłótnie, istna wieża Babel" Nd. Mich. 1. 242. cf Ld. Babilonski.

Babelowy - a - e od Babelu - fig. „Wątek, z którego podobne tematá snućby się dały, splątał się nieco, w zamieszaniu babelowem pierwszych wrażeń Maryuski, nierozwikłanych z pedagogiczną troskliwością przez nikogo" N. Znicb. Kt. i Kw. 45

„Tu występują niemieccy komicy, tam towarzystwo francuzkich śpiewaków, ówdzie przedstawienia palestyńskiej sztuki dramatycznej - istna wieża Babel ogródkowa" Tyg. Il. 2. 1. 233.

„Te różnorodne piosenki tworzą prawdziwą Babel językową." ib. 256. „O owych czasach wieleby dzisiaj powiadać, istna wieża Babel opinij, mnie, wyobrażeń, wtadz, radosci i t. d." Z. Kaszb. 3. 9.

7

Babieniec - ńca. m. dymecenn, miejsce zamieszkane przez kobiety „Ja byłem wówczas niefortunnym chłopczyną, a więc w babieńcu na zapieckum bywał" W. Pol Poe. I. Bab. hetm. 8.

Babiniec - ńca ma. ńca - ńca mn. ż. „Front tem (zamku Kwaśniewskiego) dwupiętrowy, dziś tylko w części odnowiony i zamieszkany, od dziedzińca w połowie otrębiony babińcem, skąd wiodły głowne schody na pierwsze piętro do przedsionka" G. Lwow. 1887. 178. 3. „Drewniana trójkondygnacyjna cerkiewka opasana niskiem drewnianem podcieniem, które babińcem tu (na Wołyniu) zowią, a pod którym pobożni w dzień upały skronić się zwykli" T. Z. Słecki Czas 88. 136. 1.

nabrudły stary kobiety

Babkowaty - a - e sp. „Niemiał ani włosków na
wąsach i brodzie, miał twarz babkowatą
kobiecą" R. Piotr. 2. 333. [Babkowatość

9

Babok - a. m. prow. huj. ś bobo, stravnydło, głowonie
d/a stravnyniania dzieci „ nie płacz, bo cię babok
zje!" Dl. i O. Kolb. ludu 4. 268. - ś ~~tamki~~ u
huj. nieczystości w nosie u dzieci „ Utrzyj mu
nos, bo mu babok wyłazi" „ Wyjmij mu ba-
bola z nosa." Dl. ms.

9 70

Babowze pl. v. Babuszke (plur.), w Dyalekcie Austrzejew.

trzewiki tureckie, pantofle. Bambowz-a
l. mn. bambowze
m. lokal. nazwa Warsz. i kongres. berlacz fil-
cowy. l. mn. bambowze „Obwiązuje, grubemi
bambowzami odziane stopy." Maj. G. Lwow.
1886. 260. ∴ Dackowy

10 11

Babrać. cz. ndkn. gmerać – s Babrać się w ~~drzwi~~
zaim. nwdkn. posp. „Dziecko babrze się w cieście" podole
gabc. O. Pamyłka Malcz. do słow. prowinc. 1, 63. „plu-
kać się, myć się w mierzwistej wodzie" O. Kolb. Lud
4. 268. i Bl. ~~Lok.~~ nababrać się; Ubabrać się po-
walać się czemś np. ~~czem~~ mierzwistem albo błotem,
jedrzej. Bl. ms. cf paprać. „Żeń się, hańb się – po-
mierzwiewaj się w błocie, w którem babrali się
pisarczyki, skrobarczyki, szewczyki!" T. T. Jeż
1. 184.

II 12

Babsztyl-a Babus-a m. 1. ze słowiń. przekleństw babsztyl 2. masc. niewieścich babiarz. 3. ~~xxxx~~ pogardliwie: stara, brzydka, niechlujna baba. Babsztur-a m „baba pogardliwie" Podole Galic. B. Paryski Mater. do słown. prowinc. 1.63.

Babsztur-a m. prow. podol. Galic. baba, pogardliwie, babsztyl, babus. B. Paryski Mater. do słown. prowinc. 1.63.

12
13

Babuniny-a-e (i)

Babunin-a-e - ~~do babuni należący~~ (x) „Obojgu te schowane miliony babunine spać nie dawały." T.T. kw. Hod. wiek 1878. 1. (i) Babusin-a-e. Babusiny-a-e
do babusi babuni należący (x) ~~prod~~. „babusina wnuczka, nikt nawet nie wie obiedwie dobrze się mają." (x) przyst. na przywiązanie babek do wnuczek Bl. ms.

Babula-i. ż. „hula babula!" wykrz. przysł. wiowo (ef. kiedy jest to szelest) „Jak jest zboże to hula babula, 'tej, rzeki." Jord. Tyg. Il. 2. 15. 7.

Babuniczka-i. ż. pieszcz. babunia „Moja babuniczko - odpowiedziała wnuczka" Pf. Kraw. 15. 24 „Ja mam biedną babuniczkę, matkę ślepą, siostrę cztuchę" A. Kw. Ż. Dziela 10. 117.

13
14

Babuszerja-ji. ż. prow. plotkarstwo, plotki
„Muszę wyspowiadać ową pannę Jagienkę, dla czego w tym wieku (bo powiadają że wtedy bawi się w babuszerji" Z. Kaszk. I. Lwow. 1887. 191.
zajmowanie się plotkami. neologizm. Gdzie ja Lwów

Baca – y. m. w Tatrach przełożony nad pasterzami owiec podczas letniego pasterstwa „Baca, naczelnik pewnego oddziału Juhasów. U Słowaków zowią Gazdą, Gazdą mieszczanina" S. Łowiń. Dzien. pod. do Tatr. 130. „Pasterze pasący owce nazywają się juhasami, a przełożeni nad nimi bacami" Kt. i Kw. L. Rzecan. 181.

Bacówka – i. ż. w Tatrach, w mowie Podhalan, „szałas, chatka pasterska w górach" S. Łowiń. Dzien. pod. do Tatr. 130.

„Baca czyli główny naczelnik juhasów na szałasie, mający zawsze pewien rewirowego sobie stada, robi sery, zna się na lekarstwach, umie też zaklinywać" Dr. Nowic. Kt. i Kw. 348.

14
16

Baś się st. zaim. ndkn. z posp. „nie bój się!" znaczy: tak jest a nie inaczej, bądź pewny(ze zobaczym) że tak się stanie. i t. p. „Zrujdzie się prawo! nie bój się! — krzyknął — póki żyw nie pozwolę na to... Zobaczycie." JJ. Kraus. Tyg. powsz. 1882. 50

15
17

Bach, wykrz. na oznaczenie upadku, to samo co, bach. (bgc) „Ja go naraptem — a on panie bach o ziemię.“ Kur. Świąt. 1871. 10. 4. „Aż tu jednego wieczora, bach, pan Wit wszedł z niemałka do alkierzyka i nie wtarnie oczy o- bacył, jak..“ Z. Kawak. 2. 330.

16
18

Bacha – y. ż. lud. huj. zgrub. i pospol. Barbara, inne kobiece ~~od Ld. Bachna~~ Pl. ms. i O. Kolb. Lud V. 318.

17
19

Bachandyja - ji. ż. pop. w starsz.

Bachanalja - ji. ż. tm. lje - ljów (u rozwydrzonej orgji na cześć Bachusa - fig. zbytkowna i rozpustna biesiada, hulanka, pijatyka „Wtrąca się pijatyka wzabona, utrawna bachanalja" J. T. Kr. Tyg. III. 1878. t. 5 str. 7. „Do bachanalji i niestających kwestykach nastąpił post wielki" Z. Kawk. V. 336. Bachandrja - ji. ż. w dawnem znaczeniu. „Niezawodnie jest tam zjazd wzbrbecki, uczta albo bachandrja" Au. Wi. I. 135 „Z natchnieniu na nieme bachandrje zmieniałeś się" ib. 185.

18 20

Bachor-a. m. u Ld. tylko bachur; głównie znaczy: dziecko, w pogardliwem znaczeniu „niemowlę bachory, jak wrzeszczą!“ „czyj to bachor?“ (!) W kuj. lud wymawia Bazhor- O. kol6. Lud 4. 268; Dl. ms. Basio ib. 4 Ld. Bęś

Bachorze-a. n. w l. mn. bachorza-ów. prow. Kuj. Łąka miokra, trzęsawisko „W kujawskich błota nazywają bachorzami. Z tej zbiorowej nazwy bachorzów, powstała nazwa ogólniej teraz używanej, od Brześcia kujawskiego aż do jez. Gopła, w l.p. Bachorza-y. ż. “Dl. ms. (!) „Żeby ciebie razem z twoim bachorem piorunny zabrały – ja nie chcę znać ani ciebie, ani twego dziecka“ M. Bat. Wit 1878. 287 „Co u djabła dziś ten bachor tak hałasuje? nawet w dzisiejszem położeniu nie przestawania grać nie można“ kur. Świąt. 1875. 19

19 21

nazwa obelżywa
Baciarz -a. m. ~~tat~~ miejsc. lwow. (z węgier. batiar pasterz, wołarz?) Tobiz., prowincj., rzemieślnik „Ten nowy strój, to baciarz jest... wody nie daje wozić w dzbanku, powiada, że kapie po schodach" A. Wilcz. wiek 1879. 7 § lwow. wozący gratty na wozie drabkowym, Liderlich, włóczęga „Jędruś wykrzyknął do Leona: „Ty baciarz i twój ojciec baciarz." słowem szukał zaczepki" Dz. pol. 1885. 242. 2. „Prawie wszyscy t. zw. lwowscy „baciarze" mieszkają po zajazdowemu, całe życie w wozie spędzają" Kur. lwow. 1887. 24. 2.

2022

Bacik - a. m. zdrobn. od bat, mały bat, biczyk, ba-
to żeb „Co to uciechy, gdy do bacika wiązar
trzaskawy dla paniczyka!" S. Druz. Zagr-wój. 53

21/23

Васкну-ою. ин. prow. Ruigalicyj. bevta-
ске, bavuxe.

22 24

Bacyć cz. ndk. – ś lud. w znaczeniu: pamiętać, przypominać sobie, używa się tylko w czasie teraźniejszym „Nie bacz, którego to roku było?" cf Ld. (1) ~~bacywać~~ pochodne od tego: przybacyć i zabacyć. – ś bacyć się sam, reflexivum. contin. ~~czasownik~~. od dok. zabacyć się – opamiętywać się, rozumieć w siebie, zwracać baczenie na ~~siebie~~ swoje czyny „Bacz się narodzie i obacz się w Bogu" W. Bot I. Bach. hetm. 16 „Idą proroki których sam pan wskrzesza, by wolą jego głosili po świecie, by się lud bacył i bacyli królowie, by słowo Bożskie nie ponosło na nice" ib. 25.

(1) „Nie bacys ty dziwce (dziewce), kiej ci ślub dawali" P. Kopern. Pieśni Sobali Str. 87

23
25

Badawczy-a-e wczw pozyt. uważający, ubiegający badań, śledzący, śledczy „Niekroć wchodził do pokoju, badawczo w niego oko wlepiała" Kłos. Wiek 1886. 269. 1. „Rzucił mu z pod spuszczonych rzęs badawcze spojrzenie" Maj. T. Lwow. 1887. 132. „Ukradkowe, badawcze spojrzenia" Tamże ib. 163. 2. „Spoglądał na niego badawczo z pod oka" M. Gawal. Dwa. 23. 348.

27/26

Bagatelizować albo ują. cz. ndkn. lekceważyć kogoś, sprawy komuś przykre, mieć kogoś za byle co, niezważać na. Bagatelizowany, za bagatelę uważany (x)

Bagatel-i. ż. przest. bagatela przy stroceniu ramion „Wszystko jutro papiery, nie mówmy o tem, to bagatel. - I była to w istocie bagatel, bo ten spłat wynosił całkiem około dwudziestu złotych" T. T. Ilustr. VII. 113.

(x) „Lekarz bagatelizował, uspokajał - dziecku było coraz gorzej" W. J. Wdowin. J. narod. 1881 12. 1 tłj. „Ciekawa rzecz, czy p.p. starostowie tak samo jak nasz magistrat bagatelizują rozporządzenia rządowe?" Czas 1882. 94. 1. „Podszyty zezwalaniami swojemi robi wrażenie człowieka bagatelizującego sprawę" Czas 1882. 136. 3. „Patrzą się z góry zanadto pesymistycznie, bagatelizują powszechnie zwykłe tego rodzaju powstawienia, nie robiąc żadnych nakładów ani przygotowań" J. nar. 1887. 274. 3.

25

27

Bagdadzki-a-ie od miasta Bagdadu w Turcji azjatyckiej; „chustki bagdadzkie przez kilkudziesiąt laty będzie u nas w modzie„ Zjawiska ta ubrana w chustkę bagdadzką, wyraźnie dla gości wtłoczoną" Pr. krasn. 2. 185

26
28

Bagnić - i. ż. prow. Salic. „ rokita, gatunek wierzby, salix arenosa (Linde)" Wł. Kosiń. Mater. do flory. prowin. 1. 38.

22
23

2. Bajdak-a-m. prow. krak., bajtarz, człowiek niezgrabny, niezdarny. Wł. Kor. Mater. do Słown. prowinc. I. 38

(Bajdwie „małej wagi (niedbam o to), mizerna o to" prowinc. podol. galic. Pamyt. ib. I. 63.)

3 Bajdusnik-a-m. prow. kuj. człowiek byle co bajdy, ~~bajtarz~~, ~~a głównie~~ bajdiarz, plotkarz; Bajdusnica-y-ż. plotkarka. Bl. ms.

1. ~~Bajda-y-m bajarz, klamca~~ Bajda-y-ż. bajka, plotka „co ty mi za bajdy znosisz" Dz.

7 bajda-y-m.
Bajdiarstwo-a-n. nałóg bajania, rozmowa (bajek) na (plotek). Bajdiarz-a-m. znoszący bajdy, plotkarz. Bajdiarka-i-ż. plotkarka.

Bajdurzyć - badurzyć, bzdurzyć, byle co bajać cf. pobajdurzyć. „Zaraz ta Natka gadać i to i owo, nadarta i krzykacha, i we troje bajdurzyli" T.T. kw. 6. 21. „Mnie to tak, niewiedzie zkąd, na razie przyszło, dla żartu... ot, aby się bajdurzyło" T.T. kw. Tyg. III. s. 2 t. 16 p. 236. „Bajdurzyła stary,

aby bajdurzyć" Wilx. Klop. kom. 3. 146. (1)

Bajduła - y. m. baja, bajarz, bajda „ E! idźże, idź bajduło " Djab. 1882. 19. 3

Bajęda - y. ż. nazwa wzięta przez A. Gr. Frenzę, który tak zatytułował.

Daj - a m. je - ów mm. ś „ baj bajo " = gadaj rzeczy. bajek nie wiedzieć co „ Daj bajo „ - ale, nie ~~bo~~ mają. Gdzie ci tam nie mają - Żebyś ty miał na całe życie tyle co on nieszczęścia z sobą wiezie, tobyś sobie grunt kupił" A. Wilx. Wołyń 98

(1) „ Dam więc pokój tym wspomnieniom - wrócimy do Trzeci. I tam nie wiem po co ... całe kto siwieje bajdurzy chętnie " A. Gr. Fr. Dz. II. 120. „ Ot, niech tam o mnie świat sobie bajdurzy. " ib. 12. 48. „ Pij w karczmie, i bajdurz przed ij Bóg nie w piśmie w dziewiśc " J. Drozd. 2. 269.

28/30

Bajdar - u m. pewien stałb wodny (nazwany Ochotskim) „Gdy już dobijaliśmy prawie do wyspy, dostrzegliśmy płynący naprzeciw nam bajdar (rodzaj galara) z pięciu ludźmi, po których niebawem poznaliśmy, że to Rosjanami"
B. J. Dyk. Podr. nauk. i lit. 15. 83.

29/31

Bajka – i. z. zmyślona powiastka – ↓ baśń, plotka, brednia, fałsz, kłamstwo – ↓ fr. fraszka, bagatela, rzecz mniejszej wagi („Bajka że zwierz upadł – lecz kwestja jak pada?" W. Pol 7. 186 „No bajki! zwierz mały – lecz coby się działo... gdyby wilk wyskoczył" ib. 191. „Już to sam bajka o słońcu, a kiedy ją wam potrzeba, to niech się przydarzy" Z. Kaszk. 5. 126 „Żeby byli ludzie się tu nie zbiegli, toby to bajka była, bo nikt by o niczem nie wiedział. Ale tak, to się wyda" ib. 136. – ↓ w dziele scenicznem fabuła, osnowa z której wypływa akcja. W tym to słowie tej nie miał wcale ani bajki w znaczeniu komedjo-pisarskiem, ani głównego bohatera jedności w prowadzeniu sprawy głównej" Op. Sm. 1875. 87.

Bajeczny – a – e – zmyślony, nieprawdziwy, nieistniały ↓ fig. skłonny do przesady, znakomity, ogromny, wielki aż do nieprawdopodobieństwa „że trzy miljony, gdyby się nie mieli zajęć, mogłyby dać in-

tratę bajeczną" J. J. kr. 46. 91. (1)

„Trzeba iś śpiesznie, bo te drogie gołowe wprzódy pójść – Ej bajki, przecieby tydy rzty, to byśwa ich widziały" Sandomier. C. Kol. 2. 103.

(1) „Zamojskie, miało w tym roku dobre urodzaje. Pszenica przeciętnowo dała 10 kóp z morgi, żyto 6, owies bajeczny, bo widziałem i po 13 kóp z morgi" Wiek 1887. 235. 3.

Bajońskí - a - ie - od miasta Bajonny, w którem zawarty była konwencya między Królestwem wenzuańskiem a Francyą; stąd „sumy bajońskie" fig. bajeczne, wielkie pieniądze „Mówiono o nim że ma sumy bajońskie" Ż. kawk. Y. 87. „Twarzowe żądają w exacie „przeprowadzki" sum bajońskich za swoją pracę" Now. 1882. 202. 1 cf. Neapolitański „Genevat żądał od izby skromnej sumki 2,673,323 fr. na przerobienie kartaczów, które przygotowanie bajońskie sumy kwestionowało" wiek 1886. 214. 3. „W pełnym serdecie dobrego tenora słyszało tylko za bajońskie sumy dostać można" G. nar. 1887. 266. 3.

31/33

Bajrak - a. m. leśn. prow. liter. sosna karłowacieje nie zdatna na budulec, chojak, krzywul

Bajrakowaty - a - e - o drzewie: wyglądający na bajrak. „Na piasku ~~zarośl~~ bajrakowate i pokrzywione sosny" T. T. kw. wspom. bot. wod.; Lit. 8. „Większą część lasów potężnych składają sosny pięknego wzrostu i bajrakowata chojna; pierwsze proste, wysmukłe, zdatne do wyrobu i handlu; drugie pochyłe, skrzywione, sękowate, pokurczone i na nic, prócz opału, niepożyteczne" ib. 57.

Bajramować - ał - muję ś. n. gdzie. o młodzi
bajram, radosne i hulawne święto mu-
zułmańskie. Wyd posp. hulać, pić „Bajra
zdrowi; ale patrzcie aby „bajramowanie"
nie skończyło się tak jak karnawałowi,
który od ucięgo zmarł. — Ale ba! albo wszy-
scy nie powmieramy? A to kwestya czy
od bajramowania im się skończyło, czy
że nie dopił, bo widzisz arcindziej, kto
zmarł do wina, temu niema nic wyż-
dliwszego nad pożbawienie go napoju"
W. Kraw. Tyg. powsz. 1862. 131.

Bajron - a - m. imię własne, wielki poeta angielski malowniczy
& trawt. Bajron, Bajronista - y. m. człowiek po-
etycznych uniesień, przepełn melancholii, miłos-
tek, rozczytały, czarno wszystko widzący „Ja
nie jestem zdolny do żadnych uczuć. — Nie pleć — za-
wołała z irytacją siostra — jak mi Bajron, desperat"
Wilcz. I pol. 1877. 185. Bajronik - y. zwolennik, naśla-
dowca Bajrona „Tłumaczenie to, niebyło tak bardzo
złe, nie rozumiał się wprawdzie rozsokrój bajronizm
z Bajronem, wiem jego najczęściej był tylko słabem
echem potężnych dzieł mistrzowskiej harfy - ale były Lau-
mijsca wcale piękne" Z. Kaweck. S. 315 „Zjawi się może
jakiś Dumista, Syllenysta lub Bajronista.. przepra-
szam, ale tak się nazywają już wszyscy.." ib. 341
Bajronki - a - ież Bajronowski - a - ież od Bajro-
na (-) Bajronizm - u - m (-) „Wierzaj mi, mój ty ko-
chany pacie, podemwał Leon z tym samym zimnym,
bajrońskim uśmiechem, wierzaj mi, ubóstwo nie
dwoje korzyści" T. Zachar. Na krus. 176. (-) fig. sceptycyzm,
melancholijny. (-) Bajronizm - u - m (x) Adrjan był

na swój sposób, fantastycznie, po byronowsku wesołym, dowcipnym, rozbitym" J. J. Wr. Gaz. nar. 1879. 51

„O melancholio! na twoim przewodem ja sam wędrowiec już odbyłem... jestem... cichy Bajronista" J. Słowac. 2. 6.

Bajroniczny — „Znałem, że nie czytał pani Sand! że ów bajronicznym cieniem nie obryt" Tal. Słow. 2. 16. „Odrzucając nie tylko konwencjonalne wiersze, ale i konwencjonalne barwy i obrazy, przeniosły epoki spokrewniły się z Byronem, chciały nie mieć bynajmniej bajronicznego nastroju i nie spoglądały na świat przez okropny pryzmat rozpaczy." Tygz. Ilustr. 1878. 222-4.

Bajstruk - a. m. rus. (u Kr.) prow. podol. Ebzkart, Dziecko nieprzemiego łona § „zły duch siedzący pod korzeniem brzozy, który tamtędy rękę temu, co korzeń ten wyłupie" A. kwem. prowinc. podolskie. Rocz. Tow. n. krak. 41. 183. Zdaje się być zdrobn. formą przestawioną nazwy: Bastev = Bastkart cf Ld. cf. Ld.

wsp. lud. bajdak, niedojda, człowiek niezgrabny, niezaradny, tujara, bałwan.

Bajtała -y- m. ~~prow. mazow. bajo, bajda, baj-~~ ~~dziarz~~. ~~byle co mówiący, mało głupi~~ Bajtalina -y- ż. ~~bajtlarka~~

„ Czemuś się nie ożenił bajtała, czemuś nie miał bajtalina nie działa" piosn. mazow. Bl. ms. ~~prow. Galic. Kraak.~~ człowiek niezgrabny, nie-~~ruchawy~~ bajdak ~~wt. Ukr.~~. Matw. do słow. prowinc. I. 38; 63 ~~prow. Galic. Podol.~~ ~~o tem samem znaczeniu~~. ~~Bandtke str. 63.~~

Z plecinek, bajdy niewiadrzeć co „ Cicho! ty głupi bajtało!" A. Kr. Fr. Dzieła 6. 63.

35
38

beutel

Bajtlik - a. m. z niem. u górali tatrzańskich strzelców, torbeczka ze strutem i kołkami M. Nowic. Kl. i Kw. 343.

Bajtlować - at - uję gm. lwow. fz niem. beutel, pytlować) gadać niewiadomo co

36 39

Bajuta - v. ż. wp. „ Co to za bale, ach jakie re-
duty, gdzież dziś zobaczym te złote ba-
juty, o pierwszy pasz dowcipne przyśmiki,
a po nich lube, śliczne przejdzyki" J. U. Niem.
Bajki. 1. 223. ? „ Umyślił wziąść ją z sobą na re-
dutę, wiąc sprawia matpie domino różowe
i Bajutę koronkową." ib. 2. 164 „ Ty mi przy-
wozisz maskę i czarną bajutę, bierzem dryn-
dę i pędem lecim na redutę" J. U. Niem. (Komuj)
2. 195
„ Mme B. ouvrit plusieurs armoires et me mon-
tra des blondes magnifiques... Je lui dis que j'en
voulais pour deux baoutes à la vénitienne.
A Venise c'était de mon temps un objet du plus
grand luxe" Mémoires de J. Casanova 5. 326. „ Un
masque femelle joliment costumé en baüte
et manteau noir, parfaitement à la véni-
tienne." ib. 562

37/40

Bajzel - zła m. miejsc. Lwow. krajpa, dziwa

„Trzymał w karty po takich bajzlach i dziwach, (do. ii) w których żaden porządny człowiek się nie pokazuje" Kur. Lwow. 89. 108. 3.

38 41

Bakalarnia - i. ż. szkoła początkowa, z przeważnie liche, ladajaka szkoła X „Ojciec, broń Boże uchybienia, masakrował go, jak dzieciaka z bakalarni" T. A. Miniat. Tyg. Ill. 1. 54. „Krzyczą nowicjuszów liceum-kich, odsyłając po prostu do bakalarni tych, którzy myśleli że i w akademii już niewiele nowego się dowiedzą." Wł. Malecz. Tyg. Ill. s. 3 v. 6 p. 379

Bakalarz a. m. - ś „Bakalarzem nazywał się myśliwiec, który długiem ćwiczeniem w tej się sztuce wydoskonalił; patrz Maciejow. Pol. i Ruś do poł. 18 w. t. 2 str. 370 i nastepne" T. Ziel. Tward. 71.

Bakalarzyć - cz. ndk. bawić się bakalarskiem, uczyć dzieci „Że też panu Andrzejowi chce się tak całe życie bakalarzyć z dzieciakami" El. Orz. Kur. war. 1878. 261. Zabakalarzyć się

„Zabawiałam się z dziećmi memi,
i tak zeszło" ib.
„Sprzyjało jej się bawienie i powieści
inne całkiem rzeczy" Ill. Ozn. Kraj. 1882. 25. 8

39 42

Bakalja -ji zbiór. i Bakalje -jów. mn. owoce południowe suszone, jak figi, daktyle, migdały w łupinach, rodzynki w gronach i t.p. „Wszyscy z bławatami, jedwabiami i olejkami, żydowie z bakalij, z korzeniami i południowym owocem.." Z. kaz. 1. 54. „Nakupiwszy bakalij porozjeżdżali się" ib. 300.

40 43

Bakarat-a. m. franc. baccarat, pewna gra w karty „Podobno wszyscy byli grubo wygrani w bakarata" Kur. Świąt. 1871. 5. zdrobniałe: Bacz̨ek-czka, Bak-a, Bakar-a - „Zgrałem się wszyscy w baczka do nitki" ib. 1878. 37. cf. Maczek, Makao. „200,000 rubli zdobył w tych dniach kilku z reprezentantów naszej arystokracji rodowej... trzeciej odbył się przy zielonym stoliku.. w baczka" Now. 1878. 96 „Bakar i inne zabawki karciane odrywają ich od domowego ogniska" Dies. liter. 7. 33. „~~Podobno wszyscy byli grubo wygra~~ „Grają w bakkara, spijając szampana" Kur. Świąt. 1871. 32. 4. „W krótkim czasie zaznajamił się z mysteryami djabła i bakarata" Dz. pol. 1888. 37. 2

Bakembardy-ów (?) Baki-ów-plur. m. włosy wyrastające na tylnej części policzków, bokobrody, favoryty (?) Bakembardy - „Twarz siwemi już bakembardami krótko ostrzyżonemi obrosła" J. J. kr. 74. 35 „Długi jak tyczka, rudy, rzęsy po kolana, bakembardy jak dwie wieńce" Id. 73. 65 „Na jego twarzy spalonej, oprócz wąsów i bakembardów, widać było krzyż głęboki" Z. Kaszk. 5. 100 „Jegomość z bakembardami à l'anglaise, z rozpaczą wpadającemi w bakembardy" J. J. Tex 2. 411. „Nie stary, nosi baki angielskie i binokl rogowy" Mucha 1871. 14.

Bakembardzista-y-m. mężczyzna z wielkiemi bakembardami „Ogromny bakembardzista wlepił oczy w Stasia" J. J. kr. 34. 38.

Bakembardzisty-a-e - mający bakembardy. „To mówiąc wysoki bakembardzisty mężczyzna, wziął z pewnością obok Tymka" J. J. kr. 34. 37

„Pierwszego wzrostu mężczyzna z okazałemi angielskimi" bakembardami" Kraków. Tyg. 1878. IV. 3.

„Zapuszczał odrobinę wapy i bakembardy" W. Tygod. 2. 108

„Angielskie baki" Kur. Codz. 1871. 18. 3. „Baki sowe nie na żarty" ib. (1)

„Bakembardy pół-księżycowe stawają za polityki" Tl. Kraw. 84. 9.

(1) „Chudy myśliwy nie ze spiczastemi wąsikami i bakonii rzadkiemi" M. Tygod. Ilustr. 23. 277.

45

43

Bakterje - ryj m. zarodki mikroskopowe wpadające od niedawna w ciele ludzkiem i zwierzęcem, tłumiące życie pośrednie pomiędzy tworami zwierzęcemi a roślinnemi „ W każdym skrzuniu wciąganego w płuca powietrza, w każdym łyku wypitej wody, w wielu pokarmach, znajdują się mnogie tysiące zarodków. Wszystkie one dostają się do naszego organizmu, nie wszystkie atoli oddziaływają nań szkodliwie. Najwięcej te twory nazwane są bakterjami i mikrobami" Dis. lit. 9. 248 „ Naukа dobiwszy się po długich mozołach powyższych chorób zaraźliwych, które są bakterje, bacylle, w szczególności zwróciła się do wynalezienia sposobów tępiących je, zarówno we wnętrzu organizmu jak naszem wnętrzu niego, gdzie one w odzieniu chorych, naczyniach,

odpadkach a także w wodzie, kturym
ziemi i powietrzu żyjąc, rozmnażają
się i mogą powodować na ludzi" Dr. J.
Starkm. Dziennik 23.205.

Bakierować - cz. ndk. krzywić, na bakier przekrzywiać, zbakierować cz. dok. „Siedzy ten stary trzeszy się ustępek ze zbakierowanym dachem, przypomina podsmiałowego ustępka wracającego z karczmy" J. Wilk. Wiel 1878. 208. „Czapkę zbakierować na głowie gwałtownym ruchem" T. Dziersk. 8. 59. § fig. „Czy tak, czy inaczej, życie moje zbakierowane na zawsze" J. W. Wdow. P. nar. 1882. 288. 2.

„Wszystkie drzwi mają górną futrynę zbakierowaną jednym końcem ku oknu, odpowiednio do nachylenia w tę stronę sufitu" A. Wilk. Woły rob. 129. „Przeszuwa ręką wem po włosie, a przytym ruchu bakieruje czapkę na jedną stronę" ib. 163.

Bakier § „być z kim na bakier" w złych stosunkach, pogniewać się z kim, na niepowiedzenie „już nie godziło mu się jechać

tam, bo stanął na babiem z samymże
gospodarzem" Z. kanał. 2. 106. „Bamicze na
babiem z matką, z obrazu jej gadka" M. Dal.
Baśs. dziady 188.

44 47

Bakterjometr-u. m. tryb. ów m. przyrząd mający na celu wymierzanie bakterji w powietrzu. „Wspomniany o bakterjometrze; jest to aparat do ilościowego badania powietrza ze względu na bakterje. Działający samodzielnie za pomocą korbowego mechanizmu" Dr J. Starkm. Pham. 23. 204.

Bakterjoskop-u. m. „aparat kieszonkowy do jakościowego badania powietrza co do zawartości w niem bakterji" ib.

45

48

Bakun - u - m. posp. tytoń cf Swicent. (-)

Bakuniarz - a. m. prow. Galic. przemycający bakun z Węgier „Bakuniarze co mię przeprowadzili przez granicę, wzięli mię za przebranego rewizora" Wal. Lor. Czar. Matw. 120 „Ja tu będę łapał bakuniarzy, co przemowią bakun z Węgier" ib. 185. „Przemytnicy, czyli jak się sami nazywali, bakuniarze" ib 24. (1)

Bakunowy - a - e od bakun „Nie wto o prokie przemycanie bakunowych liści, ale o czymś mdlat w złodziejskich przysłowiu" Wal. Lor. Czar. Matw. 318

(-) „Szwarcował sobie bakun" ib. 15

Bakuniarski - a - ie właściwy bakuniarzom „A chędóg wam przyszło nazwanie bakuniarskiemi manowcami przebrodzić przez granicę" Wal. Lor. Czar. Matw. 23.

(1) „Tytuń, na węgierskiej urodzony ziemi przez bakuniarzy wniesiony, rozszerzał się na kilkanaście pokoleń" Z. Kozłow. 1. 57.

46
49

Bal - u. m. z fig. jakakolwiek uciecha, traktament

„Sprawiał nam bal składający się z pałowego kupnictwa i zwarzów w obfitości" W. Gocrat. 2. 35. z wou. „To ci bal dopiero. Będzie pogrzeb" Hajola I. lwow. 236. 1. „A już wiele mamina noga u nas nie postanie, bo miałbym bal." Haj. I. lwow. 1886. 264. 1. „Mam mu dać dziesięć odbeczanych... a to będzie bal!" J. Rog. wiek 1887. 42.

47
50

Balandrasy - ów. l. mn. prow. rus. „ Jak skoro się przed kawkami pojawiała, wnet i pawoły piuzyli i pokazywali „ balandrasy „ wzięcia słówka ciąże, lub też przyśpiewują "
J. T. Jez. Ems. Leab. 2. 455

48

57

Balans-u m. ~~xo~~ franc. równowaga (!) plur. Balanse-ów. ważenie się na jednej lub drugą stronę w taśmie „W kontredansie przy balansach, pamięta pani, robił tak ruską minę" Wilcz. Tot. 1. 108. (!) Balansować-uję. równoważyć się, chwiać się na tę i ową stronę w taśmie i t.p. „Był podobny do wiatrowskaza, który nagle stanął na chwiejącej się desce. Gdy chciał iść na jeden koniec, deska podnosiła się... gdy uciekał na drugi, powtarzało się to samo... wreszcie tak się tem balansowaniem znużył, że siły opuściły go." T. Zachar. Bies. lit. 2. 690. (!)

Balansoar-u m. franc. ~~lustro~~ zwierciadło stojące między dwoma filarkami, podwyższone się dowolnie, pyszne, kremo „Wspaniały balansoar z jednej tafli zwierciadła" Wilcz. Tot. 1. 3.

(!) „Skrzypi wyszedł żywo od studni z balansyjerem na zerdzi wiadrowicem" Wilcz. Wróż 1878 208. „Wdowa – doświadczona – zna proporcyą,

mocnim panie, i nie kaze przychodzić, po kuligach balansować" Al. Fred. 5. 95 „Obróć się w kółko na jednej nodze, i trzymaj się na wielkim palcu, czyli balansuj." K. Zabł. Bakałarz. 32.

(*) „Do nauki maszerowania używano tabik regut, jak do nauki tańca, zaczynałbym bowiem od balansów, na tępa... instruktor przed frontem komenderował: „krok raz, krok dwa, na trzy powrócenia z balansem - raz!..." cały pluton wystawiał zwolna lewe nogi przed siebie, opierając je na palcach..." it. d. Wojsk. 1. 106

„Idąc tak balansujemy stojąc na jednych nogach, on od prawego do lewego chodzi, podnawia i wyrównuje nogi" ib. 107

(1) Z drążek dla linoskoków do trzymania w ręku, pomagający dla utrzymania się w równowadze „Z balansem w ręku, powtarza po linie trzy razy, biegnąc to przodem, to tyłem." Ed. Lub. Utwory 12. 351.

49
52

Balas - u m. in plur. Balasy - ów - słupki, porzyczające obrotu balkonu, okna lub wschodów - zdrobn. Balaski - ów - „Na balaskach, na słupach, na szczytach od dachów wierzchych, otrzepiały ze bielizny, stroje, tablicy" T. J. kr. 64. 31.

50 53

Balast u. m. ś w ogóle to co służy do utrzymania równowagi „Krytyka literacka i rozprawa historyczna, były tam tylko niejako dodatkiem, dla dodania pewnej wagi pismu, jako kamieniem balast literacki" Kłos 12.87.

51 54

Balbina - y. ż. imię kobiece, zdrobn. Balbisia
w kuj. lud wymawia Balwina. Dl. ms. i
O. Kolb Lud V. 318

52 55

Balcer-a m. Baltazar-a. m. imię męzkie, jeden z Trzech Króli; u Ld. tylko zdrobn. Balcerek - „ Umarł wreszcie pan Balcer" T.T. Kr. 46. II. „ Niebożczyk Balcera bardzo lubił" Td. 72. 14. Balcerowa-wej. ż. lud. pow. Balcerka-i. żona Balcera „ Co nam tam prawi pani Balcerowa" T.T. Kr. 72. 13.

53

56

Balet - u m włos. tanecerna gra - widowisko sceniczne, którego treść opowiada się pantomimą z towarzyszeniem muzyki i tańcami - § personel baletu; tancerze i tancerki występujący w baletach (1)

Baletmistrz - a. m. dyrektor baletu, układający balety i dyrygujący nimi. „Corps de ballet pracował gorliwie, wykonywając muzykę a nie bardzo wdzięcznie pomysły pana baletmistrza" Echo. 1877. 227. 2. ob. Balleryna

(1) „Panna z baletu." Kur. Świąt. 1871. 22. 2.

Baletnicy - a - e, czyo przest. od baletu, na sposób baletu „Kontredanse nie tańcrowo tak jak dzisiaj chodzą prawie, ale tańcrowo raczej, baletnicko." A. kr. tr. Dz. II. 170.

54
57

Balia ii. ż. lub kamień spodni młynarski obej
z wlot.
mujący – § naczynie tegowi kratkami, płet-
nie, drewniane z klepek, służące do prania
ubrań (!) Balijka – i. ż. zdrobn. mała balja.
(!) „Postawiła przy piecu balię z wodą i trochę
grubej odzieży prać zaczęła" El. Orz. Tyd. 1878
515.

55 58

Balkon - u. m ny - ów mm. zdrb. Balkonik - u. m. ki - ów mm. fran. balcon, ganek na piętrze domu, z balustradą, do oparcia się „Dom wznosił się na podmurowaniu, na którem opierał się mały balkonik, otoczony drewnianą balustradą." I. T. Jeri 1. 272.

Ballada – r. ż. z wł. i hiszp. poemat niewielkich rozmiarów w rodzaju epicznym-lirycznym, zwykle fantastyczny i sentymentalny.

Ballerina - y. ż. wtor. baletnica „Spotrzegłszy obok siebie zapaleńca, który ową wyuwała i od przytomności odchodzi, pochwycił go w objęcie ręce i cisnął, jak piłkę na scenę pod nogi balerinie" T.T.Kr. Z 7let. woj. 1. 163. „Na scenie ukazał się ma nowy balet, a że brak u nas primabaleriny, przeto entrepreneur podejmuje się dostawować stawkę 45-letnią tancerkę, w zamian za trzy kulejące 15-letnie baletnicki" Kur. Świąt. 1871. 18. 3.

56
61

Balneologja - ji. ż. łac. gr. nauka o zdrojach kąpielach a w szczególności o zdrojowiskach mineralnych leczniczych „Nauka zdrojowa czyli balneologja, przedstawia ważną gałąź medycyny praktycznej" B. Lubost. Towarz. prozd. 5. Balneologiczny - a - e. tyczący się balneologji. „Celem komisji balneologicznej, utworzonej przy Akademji Umiejętności, będzie popieranie i rozwijanie balneologji i klimatologji w ogóle" ib. prozd. 3.

57
62

Balon - u. m. z fig. z franc. ballon d'essai, wieść jakaś puszczona w świat dla zbadania opinji lub przygotowania umysłów
„Dla czego więc? (ta wieść) Oto to. W tem roku ... A więc jest co innego w tym balonie puszczonym przez „Urzęd. Kalisz."
Co-niewiadomo. Czytelnik" może nam to wyjaśni." wiek 1887. 234. 2

58
63

Balot - m. m. franc. „ballotte" f. gałka do głosowania) czynność obierania na urząd za pomocą tajnych głosów to jest gałek lub kartek „Uchwała orzeka, iż pastwie mają się poddać balotowi, czy przyjęci będą do koła lub nie; i co większością głosów przy balocie nie będą przyjęci, nawet pozostali po za kołem" S. nar. 1878. 264.

Balotować cz. nłdk. obierać na urząd za pomocą tajnych głosów to jest balotą „~~Zmienić koła~~ „Balotować pragnęże wstąpić do Koła, powinni poddać się balotowaniu" Wiek 1876. 256 „Na tak ważne zebranie mające głosować w wyborach i balotować nowych członków Towarzystwa, zgromadziło się mało" Wiek 1883. 16. 3. „Chciał się zastrzelić dla tego, że przepadł przy balotowaniu na członka rezerwy olimpijskiej" Pam Dłuż 23. 322.

Balowy-a-e - od balu „Gdy do tańca zagra balowa kapela" Tyg. Ill. ser. 2 t. 5. p. 303. „Latwiej się wkradnie do serca niewinnej nadobna dziewica, gdy przystrój balowy ubarwi jej lica" S. Brus. Bow. pott. 3. 21.

Balowanie - a. nij. Brus. z rzeczownika niedok. „Że też to naszemu państwu nie sprzyjały się to balowanie" Z. Sam. Prace dram. 1. 272.

65 59

Bałtyk v. Bałtyk-u m. bałtyckie morze „Wody Bałtyku, wzburzone w zeszłym tygodniu gwałtownemi burzami, wyrzuciły na brzeg morski wielką ilość bursztynu" Gaz. lwow. 1887. 231. 3. Bizza: Bałtyckie lub Bałtyckie morze „Morze Bałtyckie, jak donoszą z Petersburga, zamarzło u wybrzeży" ib. 1888. 3. 4.

„U Słowian nad Bałtykiem mieszkających, gdzie handel kwitnął i wiele bogactw znajdowało się, bogowie mieszkali w przepysznych świątyniach." W. A. Mac Bib. war. 1. 3. „Zdala o mil kilka jadąc ku Bałtykowi, już zaczynają pachnąć czujesz odmianę atmosfery, wiatr cowar i cowar wieje słodkawy.." ks. L. A. Puc. Wyp. Litwy 95

66 L

Balustrada - y. ż. dziś z powodu częstego użycia zamiast balustrata „Tam po za żelazną balustradą tarasu" J. Zakar. Dies. lit. 5. 5. „Balkonik otoczony drewnianą balustradą" T. I. Pol. 1. 272.

Balabajka i. z. rus. instrument, rodzaj gitary.

„Precz fajka, wrzuć ty dobrze grasz na balabajce. widzisz tam gitarę, pójdziu weź gitarę i mazurka." Ad. Mick. 3. 226. „Oto krasny watażka twemu śpiewaniu na balabajce przypisywać będzie" H. Sienk. Oz. „miecznem l. 106 „Zadźwięczały balabajki i bębenek" l. 108. „Księże grał na balabajce o trzech strunach i mieli piosenkę." J. Gord. Kanik. 210.

68 60

Balabosta - y. ż. w zarz. zyd. żona ?, Miałbyś
czem balabostę w szabas potraktował"
El. Ork. W xiąż. więzień 136.

Batabuch - a. m. zrobn. Batabuszek - szka. rus. na Podolu, bukowska „W wigilyę św. Jędrzeja przyrządzają dziewczęta batabuszki; do zamieszania mąki nowej wody w misach. Upieczone wieczorem stawiają się na zakrytym niskim stole lub podłodze po parze, reprezentującej dziewczynę i jej kawalera. Następnie przywołuje się psa, a której osoby pierwsze batabuszek, ta wcześniej za mąż pójdzie lub się ożeni." A. Krem. prowinc. podol. Rocz. Tow. n. krak. VI. 183. Też P. Wasylak prowinc. Drohobyczan Materyały I. 63. „Każda dziewka piecze po 9 batabuchów (batabuszki, maleńkie bułeczki) i zkłada na dekownikę lub magierowiec wszystkie. Ten czyj batabuch pies najpierwej chwyci, ta najpierwsza pójdzie za mąż" (z Bam. Tow. Tatrz. Kraków 1877, zeszyt 1. str. 77) Bobrowicz O. Wł. 1. 79.

70 62

Batagan – r. m. ~~ży~~ ny ~~nn~~ „ ~~D~~ prow. rus. tarka, biida krama vka jarmarczna, powozowa.

„Dziad z babą w szynku pozostali, Wasyl z Motrą pomiędzy batagany powszli" I. I. Żeromski Emancypantki 2. 306 „Pomiędzy batagamami było ich gadanie na co... okropne bo tam nie było!" ib. 313.

n 63 1.

Batagulstwo - a. n.

Batagulizm - u. m. prow. zwykle batagulów pl. swawola „Batagulizm była to po prostu swawolna, rozpasana, młodzieńcza, szalona, ochrzczona imieniem słowiańszczyzny, swawola wyrodzona z prowincjalizmu, braku zasad i dobrego wychowania" Ż. Kr. 18. 118 „Młodzi ludzie źle wychowani bez zasad, bez wykształcenia, umieją trochę przechorować na batagulizm, jak na ospę" ib. Batagula - y. m. prow. „Batagula vel Bavagula, żydowski woźnica a także furman kolejowy ze względnością koni. Młody człowiek nie dbający o wygląd i obyczajność, lekceważący zwyczaje w świecie przyjęte, ogarda, szuja, szumowa i amator koni sam siebie powiązy, zwykle Yma koźmi w powozu, na jarmarkach bywalec, do szklanki zuch, nie wybredny w niczem" A. krem. Słow. prow. podol. Rocz. Tow. nauk. krak. 1870. 51. 184. „ Testo ebs. patagu-

Ta, członek tego kawiarnio-hulaszczego stowarzyszenia, tak dziwacznie u nas powstałego niedawno, które już opinją publiczną zabiła i zarobiła" T.T. Kw. 18. 116. „Zamiłowanie koni było tylko dodatkiem i usprawiedliwieniem niejako nazwania Batagulów zajęciem urzędowem tych panów" ib. 117

Batagulski-a-ie od batagula, batagulstwa

„Dobitności tej kanyr naturalnej całości dodawał chód teatralny, postawa rycersko-batagulska i zadarcie głowy majętne należeń do dobrego tonu" T.T. Kw. VII. 108.

„Widok tej kasty młodych a przeżytych już ludzi (kawalerów mem.) zrobił na mnie wrażenie podobne do tego, jakie mamy, gdy przyjdzie później widzieć z nazwisk Batagulów, którzy tamże Bogu ducha zresztą już oddawszy, na stronie krótko na rynsztok nazwe figurowali" W. Tow. 2. 89.

72 64 2.

/Batagulstwo/ „Opisanie epoki batagulstwa i wszystkich wybornych metodzicy, z ktorą nyt, naprzeciw szczegółami pocieszenie" J. Kosz. 1. 48. „O czasu zreformowania się swego, ani czasu nie był w Berdyczowie. Gdy się teraz zbawczyt w tem zaczarowanem miejscu, na tym Dawnym teatrze batagulstwa, rozpusty i szulerji=pamiątki metodzicy opadły go ze wszyd" ib. 88.

73/65

Batahavek. czy Batahavka w l. mn. ki prow. mn. „Te miódowniki (pierniki) z makowiczne, amireli nawet batahavki z croztkiem" T. T. Jez. Echo Leabr. 2. 340.

1.

66 74

Batamucić cz. ndkn. ś Etym. mąt, mąt, mącić (Linde), dla tego też lud wymawia: batamąsić. Kuj. (1)

Obatamucać ndkn.

Obatamucić cz. dkn. batamuctwy w błąd wprowadzić, (1) głowę zawrócić, w głowie przewracać

Pobatamucić cz. dkn. ś zagmatwać rzecz.

Przebatamucić cz. dkn. odnosi się tylko do czasu: na batamuctwach pewien czas spędzić. (1) „Mogłeś się jako młody i niedoświadczony dać wciągnąć — możesz być niewinnym, obatamuconym... wyznanie rzeczy naprawi wszystko" D. Pol. Brud burzą 99. (2)

(1) w półn. wschod. powiatach poznań. batamuścić. O kolb. Matw. do Słow. prowinc. 1. 33. tamże w środk. powiatach batamęcić ib. 17.

Batamut-a m. ś nadzwyczajna pewna gra w karty.

„~~Kiedy zajęcia ciekawego spędzenia długiego czasu~~ „Uniesienia tłumu obatamuconego widokiem nagłych przewrotów politycznych" wiek 1886. 217. 2. „Mogły

być niewinnym, obataniconym ... wyznanie szczere naprawi wszystko" D. Pol. Pred burzą 99 „Pewnéj mamy zupełną, że nacpan zagorzały i obataniczony" ib. 102 „Na co tobie panika przyjaźń? głowę ci tylko obataniczy, na wydatki niepotrzebne nawarzy" P. Kraw. I. 83. „Takiego chłopaka obataniczyć łatwo, a jak mu się głowa zawróci, nie wyprostuje się." D. Wiek 1878. 78. „Cały ten plan, do wykonania którego, brak odpowiednich środków, poruszonym został jedynie dla obataniczenia opinii publicznej. W żadnej rzeczy, o wprowadzenie do wykonania nigdy mowy nie było" Wiek 1887. 59. 1. ∴ Zabataniczyć się „Ona mi obataniczyła swoją obataniczoną miłością, obietnicami głowę, że mi się zawzięła, zatumaniła, że wszystko, cały świat stracił z przed oczu, a widziała tylko ją i życie z nią." Z. Kowal. 2. 286.

§ mamiączowac „Bataniczyły żony prawie do wszystkiego się wygotowały." A. Wilk. Echo 1878. 116. 20

67 2. 75

(Babamnić) absol. gwar. tny po tny: zagadywać (na) zamydlenie oczu „Tamy to będzie mydlił, babamnił tędy, owędy... a on prosto z mostu, kładzie i łopatą do głowy" A. Wilno. Echo 1878. 120 „Czasami zapomina się, odnosi fakta dawne do świeżych zdarzeń i babamni" Sked. w rpr. kukiszow. N. Ref. 89. 20. 2.

(2) „Obabamnić biedną dziewczynę i przemówić jej w głowie" M. Bal. pars. Wiadz 204. „Bodlec, który obabamnił młode, niedoświadczone serce" Elp. Mło. i Stary 2. 147. „Najadnięci od własnych obabamniczych chłopów, zostali zamordowani" J. Drewn. 2. 283.

76 68

Batan - a. m. z mołdaw. na Podolu: woł. A
krem. prowinc. podol. Rocz. Tow. n. Krak. 41. 184
cf u Ld. batanda.

77

Bałas, Ballas - r. m. po rus. ballas gatunek rubinów bladych albo cielistych; ztąd na Podolu: Bałasury - ptur. paciorki i kolczyki szklanne. A. kwem. prowinc. podol. Rocz. Tow. n. kwak. VI. 184.

18 70

Baldasz - a. m. pow. prow. Galic. żyd, szczegół-
niej w wojsku.

79 71

Batka - i, ż. dki - tek um. prow. „Poszliśmy
w wąwóz, w batkę, i żyli o chlebie i wo-
dzie" D. Bol. Król. i Bond. 231. „Siadaliśmy
w batkach i czatowali, i rozbijali. - Zosta-
liśmy sami z Żydowem i błądzili po stepie.
Nocą w batkę i gęsto się wrzyli, a czato-
wali, dniem do batek wracali na spoczy-
nek" ib. 232.

80-72

Batuch - u. m. nieuż. wrzawa, zgiełk, hałas - ś prow. podol. batuchy l.mn. pogard. duże wypukłe oczy. A. krem. Roz. Sow. nauk. kraj. 1870. 41. 184. (1)

Batuszyć czyn. niedok. batuch, wrzawę robić nieuż. - ś niż. niedok. wytrzeszczać oczy, prow. „Mazz wiorst 16 i piatim po uszy, wszelako będziesz jakoś jechał i batuszył na różne przedmioty za którymi oko twe zajęzyknie" Spuść. 88. Wybatuszyć cz. ~~niedok.~~ wytrzeszczyć „Wyszedł sam Mendel w pół rozebrany, trzymając zapaloną szabasówkę, i zdziwione wybatuszył oczy" T. Dziewk. 8. 21. cf wyrapić. „Wybatuszone z przestrachu oczy mimowolnie wzniósł do góry." W. Lor. Ocz. Mato. 103 (.) - ś batuch - na podob. zając. ib. zapewne z powodu, że zając nie zamyka oczu.
W Sandomir. batonie l.mn. to co z dnia uszy ślepie) „wywalają batonie" O. Kolb. 2. 61. : 260

„Czegoście powybaturzali oczy jak baltwany." T. T. Jeż 1. 61 „Wybaturzaj ślepie przed siebie!.. patrz pod brwiady!.. a jak puszy.. hajż!" T. T. Jeż Tyg. Ill. 2. 2. 239. „Wybaturzył tylko oczy, słuchając ciebawie." Jul. Turcz. I. Lwów. 1887. 45.

Bałwanić się – st. raim. 1. poruszać się w kształt bałwanów „morze się bałwani" „I mgła się bałwani po świecie" W. Pol 7. 147 (·)
2. niby bałwan nieruchomie, wytrwale przypatrywać się „Dość już nabałwaniłeś się i przetrwoniłeś napięciłeś, to jedź przędzy na przewór, niech wiatry zamyją i przyprawą zastawą" Spuś. 88

Bałwanizm – u – m. życie materjalne, bałwanowate, bez wyższych celów „W moim bałwanizmie, zapomniałem o Bogu, o ludziach, o wszystkiem, nie umie powiedzieć nie mogę, o moim bycie i jestestwie" Spuś. 3.

Bałwanowaciéć – ńj. ndk. bałwanowatym się stawać, ociężałym, niedołężnieć „Na posiedzeniu rządu przedstawił się jako człowiek zupełnie zbałwanowaciały" Z. nar. lwow. (·). „Już mgła wchłania słoń góry podwórza cały widnokrąg jakby powietrzem morza, niby się piennawydyma – i bałwani.." J. Brun. Baw. poet. 4. 47.

„Dozwól mi ojcze stawić burzy czoło, zmierzyć oczyma widowiszą w obłoku, gdy po niem szybko wiatr batwami chmury" S. Druz. Bow. puet. V. 11. „Kurz ma drogą batwami" W. Pol 9. 86.

amyrau do nadawania ruchu postępującego, nadawanie kierunku z batwanego

Batwanie, obatwanie bier. dkn. stać się batwanem „Jezyna w zębie zapomniawszy statem w drzwi, a ona patrzała na mnie zdziwiona obatwaniem mojem" P. Druz. 90. 76.

„Chmury przebatwiły się na drugą stronę nieba" Maj. S. Lwow. 1886. 268.

74 82

Batyk – m. z tatar. na podolu: „wycięty grzbiet wędzony jesiotra lub wyzca" A. krem. prow. winc. podol. Rocz. Tow. n. krak. 41. 184.

755
83

Bałykować niż. ndkn. czołgać się na bałyku, mówiąc o dzieciach z fig. „Teatr, jak mówi poeta, bałykował dotąd na czworakach, po dziecięcemu; wypadało podnieść go do wyższej godności sztuki" S. z Ż. Duch. Bib. war. 1876. 2. 10.

Ведення обліку здійснюється відповідно до
[illegible] Національного положення
(стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі
[illegible] затвердженого наказом Міністерства фінансів України
від [illegible] № [illegible].

Відповідальність за [illegible]

84

Bam u Ł. bom, odgłos dzwona, zegara i t. p.
„W tem naraz słyszę: bam, bam, uderzenie dzwonkiem w sieni" A. Wilw. Kur. War. 1878. 185

Bambatam „A nad zamkiem bije z wieży dzwon ów sławny Zygmuntowski tym, co legli w Tasce Pańskiej: bambatam - bambatam! Boluj wam!" W. Pol Pasyje 5. 177.

77
85

Bambatamkać ś. cz. ndkn. prow. rus. kiwać, wahać, fajtać „Na tem oknie siedziała panna .. ale ponieważ powinno gradusa okno być bardzo wysokie, i nie dosięgała nogami do ziemi, więc bambatamkała nieźmi w powietrzu" J Lam Tyk. 5. 754 „Bambatamkać – wykonywać przyspieszony ruch w chodzeniu jak np. przy nauce z mniejszego dziecka, które wydaje odgłos „bam-ba-tam!" wyraz ten polega na innadze zbieżnych prowincjonalizmów, ponieważ nie mamy odpowiedniego nam, a przynajmniej równie dokładnie rzecz oddającego wyrazu literackiego." ib. „To jest pan! – rzekła wstrzymując jedną nogę, a drugą bambatamkając wprost ku mnie kolebkę" ib. „Z pewnością nie czuła potrzeby bambatamkania nogami, bo radzę, że sprawiła im dość konwencji na balu" ib. 773.

86 78

Bamber- bra. m. Kuj. posp. rzwab, niemiec pogardliwie Gl. z zachodniej części Pomorza Gdańskiego „bambry, ziemniaki wielkie pękate do tuczenia wieprzy" O. Kolb. Mater. do słown. prowinc. I. 26

87 79

Bambus - u. m. bot. rodzaj trzciny, obrastający wysokości rosnący w Indjach. meton. kij, laska, rozumiana jako narzędzie do bicia. „Szkoła chińska, w której miejsce naszego monitora bóchownicego zajmuje wymowny bambus, uznany przez chińskich pedagogów za najskuteczniejszą metodę dydaktyczną." Dies. kl. 6. 84.

Bambusowy - a - e. z bambusu „Trzcie przez ulicę i wywija bambusową laską" Wilcz. Wiek 1882. 262. 1.

80
88

Banach - a. m. prawdop. niezgrabny chłopak, niezdara, łatwan, łamaga, niezdecydowany. „Napotykają się na Kujawach często nazwiska rodowe chłopskie Banachowski, Banasiakiewicz i Banasikiewicz" Kl. ms. cf. O. Kolb. Lud 4. 268; 316.

81/89

Banalność – z fr. z franc. pospolitość, powszedniość „Tej pogardzie dla banalności życia które nie jest sztuką, przypisać może należy prawdziwą namiętność Sary dla sztuki, która jest życiem." Wł. Bogust. Tyg. powsz. 1882. 74.

82 90

~~banalny, ogólnikowy, powszedni, nic nie mówiący, oklepany~~

Banalny - a - z franc. (pospolity, oklepany „Wyrazy banalne, oklepane, a jednak wyjęte z ust ubóstwianej kobiety, jakże pełne znaczeń" Z. Mell. Groch. wian. 131. „Tańce, odbiegając coraz bardziej od dawnych tradycyj, goni dziś za efektami gimnastyki nizkiego zakroju, stają się banalnym, często nawet trywialnym." Echo 1877. 227. 1. „Pan Zygmunt względem klasy nie wychodził z grania zwyczajnych salonowych grzeczności i banalnych frazesów" M. Zawal. Bluszcz 1886. 364. „Libretto jest stekiem trywialnych niedorzeczności a muzyka kopiowana na innych wzorach, banalną miernotą" G. lwow. 1887. 275. 3. „Lada operetkę, farsę lub banalną komedyję, wystawia się u nas z większym rumptem i staraniem, po wielu próbach – a rzeczy poważne grane są od niechcenia" G. nar. 1887. 274. 3.

83
91

Banat - n. m. prowincja monarchji austro-węgierskiej, pomiędzy rzekami Marosem a Dunajem.

Banatka - i. ż. pewien gatunek pszenicy sprowadzonej u nas „Żyta wrzodzie j'wż wyższej pszenica banatka po większej części także. Sandomierka pod sierp gotowa" G. nar. 1886. 183. 3.

92 8 b

Banda - y ż. franc. elastyczna poręcz bilardu „grać na bandę" „postawić go pod bandę" Bl.(1) — ś niem. Bandy - pl. w poznańskiem: wstęgi, osobliwie płócienne. O. Kolb. Matv. ś słow. prowinc. I. 17.

Bandować intrans. ndk. obsc. rozpędzać, mówiąc o ekstatku męzkim.

(1) „Że polski bilardowy zbytnio nie przeszył nerwowości, spektatorowie więc nie jednokrotnie czekawości swoje przypłacali kawałkiem czoła z kijem, zwłaszcza przy włosach z pod bandy" Kond. Tyg. III. 3. 7. 75.

93

85

u Ld. pod wyrazem obwijacz, bandaż.

Bandaż – u. m. z franc. obwiązka, taśma z płótna, flaneli i t.p. do obwiązywania ran, stłuczeń, wypuklin i t.d. „Odwinięto bandaże, które zwykle odjąć Siwemu umorze chorą nogę w powietrzu i pokazało się obwiązanie świeże i czerwone" P.T. Kw. 29. 64 (.)

Bandażować cz. nkn. obwijać bandażami (.) „Leżał z głową okrutnie bandażem, nie do poznania zmienioną." P.T. Dyk. Ost. Sejm. 2. 63. „A więc dobrze! ale przysięgam, że rzucę te bandaże i rozdrapię rany własnemi rękoma" H. Sien. G. pol. 1876. 30

Obandażować cz. dkn. „Jak mnie opatrzywszy i obandażowawszy, odwieźli w łyt po zakończ boju" W. Goszcz. 2. 38 „bo wreszcie z Wrocławia obandażowana kwatrabandowemi kroukami i wtyczkami została zwiedzona na Kunowice" Wiek 1886. 37. 3.

94 88

Banderola – i. ż. franc. karteczka będąca dowodem opłacenia akcyzy, przyklejana na wyrobach tabacznych, spirytusowych i t.p. „Sprzedaż spirytusowych napojów dozwolona bywa tylko w butelkach opatrzonych w banderole" Wiek 1878. 288. „Na nazwyniach winna się mieścić etykieta z firmą fabrykanta i banderola" Echo 1878. 287

Obanderolować cz. dk. opatrzyć w banderolę „Napoje spirytusowe sprzedawane być mogą nie inaczej, jak tylko w obanderolowanych naczyniach szklanych" Echo 1878 287. „Cygara i papierosy sprzedawane być mają w kawiarniach i restauracjach nie inaczej, jak po pięć sztuk i to w paczkach obanderolowanych" Słowo 1883. 23. 3.

95 87

Bandock-a. m. zgrub. bandos, obcy zimniak najemny „modrii na bandochy" kuj. Dz. (1)

Bando-a n. ~~ba~~ banda, zgraja ludzi. § 1 ud. kuj „trzymać bando z kim" mieć z kim konszachty, trzymać z kim, mieć spółkę, złożnie ze złej strony.

Bandyta-y. m. u Ld. ~~ty~~ bandyt-a i banit-a. m. - z wlw. złośnik rozbójnik, złośnie dowódzca bandy „Rinaldo Rinaldini sławny bandyta włoski" tytuł romansu. (-)

Bandycki-a-ie - od bandyta „Ubrany ~~ty~~ w jakiś pstrem bandycki fantastycznego kroju" Z. kawk. s. 353

(-) „Bandyta dał trzy strzały z rewolweru, potem schwyciwszy widelec rzucił się na swoje ofiary" Słowo 1883. 25. 3.

(1) „Lud mazurski z zachodniej Galicji tak nawykł do wówczas po świecie, że mimo nieustannych zawodów, trudno go powstrzymać od corocznych „bandochów" Dz. pol. 1886. 97. 3.

„Przez pewien czas „bandochy" opłacały się, ale ze zmianą stosunków dzisiejszych stanowią jedynie zgubę... Kurowie z nadejściem wiosny zjawiają się mazurskie „bandochy" wędrujące „na Mazury!" ib.

Bandos-a m. ż w l.mn. „bandosy" też, co bandochy, najmowanie się, dalekie do żniwa „Musiał też ty po bandosach bywać, co się dziewoka nauczyła po bandosku śpiewać" d Warm. O. Kol. 1. 363. (1)

Bandoski-a-ie od bandochów, bandosów - przysł ob. m.

(1) „Ej musiałaś dziewczyno na bandosach bywać, co umiesz tańcować i tadnie zaśpiewać" od Środusku O. Kol. 1. 421.

Bandowaí - aí - dujé obsc. z fr. bander, dozna-
waí rozprzestrzeniá szkodnika, o międzynarodowe.

88
97

Bandurki - m. mn. (w l.poj. bandurka?) prowincjonalna nazwa kartofli „Ziemniaki nazywają się różnie w różnych stronach kartofle, bandurki, gejdaki, bulby, grule i t.p." Ż. Paul. 38 nota, bez wymienienia okolicy.

98 89

Bandzioch - a. m. prow. kras. brzuch, pogardliwie: brzuszysko, wielki brzuch; zdrobn. Bandziochek - chka, zgrub. Bandziorzysko - a. n. Wł. Kosiń. Mater. do słown. prowinc. I. 38.

90 99

Bania i. ż. – § w Tatrach, w języku Podhalan kopalnia rudy żelaznej „Ta ruda czyli kopalnia, albo jeszcze inaczej w tutejszym języku bania, leży w grzbiecie góry zwanej Magóra" S. Zowr. Dzien. podr. do Tatr. 286 „Zwiedzanie bań Zakopańskich naprowadziło mię na myśl, której sobie rozjaśnić nie umiem... zdaje mi się godnem uwagi, że we Francyi zowią się podobnie (bagnes) miejsca surowej kary, po naszemu galery, i że niektóre obyczaje naszych bań są te same co między francuskimi galernikami" ib. 288. (x)

Baniak-a zdrob. Baniaczek-czka m.

Baniak-a. m. w całej Galicyi i na Podolu ros. naczynie żelazne wszystkich rozmiarów począwszy od małego garnuszka do śmiełanki aż do dużych naczyń do grzania wody i grapa; dla tego jak żadna nazwa na zwięzłe z „bania" jako ~~nad~~ fabryczny rzeczy, a nie od kotła, albo „wyrób bani." „baniak, duży garnek" A. Krem. prow. podol. Roc. Tow. n. krak. VI. 184. (x) „baniacz, baniak, naczynie wypukłe, rodzaj garnek" Wł. Kosiń. prowinc. krak. Doh. i Wadow. Materyały str. I. 38.

toi w Chełmskiem: baniak, garnek (?) (Łowm.)

(.) toż Pamiętn. w Drohobyczu - Materyały - 1. 63. - § „człowiek między wielkie brzuchy" wyd. Nowiń. Kraw. Dok. Wadow. Materyały - 1. 38.

(x) „Bania (niem. Bau) jest wypalna kruszcu. Górnictwo zaprowadzili w XIII stulecia Niemcy z Czech, co potwierdzają wyrazy niemieckie w nim używane" M. Nowiń. Kl.: Kw. 343 przyp. „Bania, wypalna rudy żelaznej" L. Drzewian. Z podróży do Tatr Kl.: Kw. 187

91 100

Bamiaty-a-e (i) prow. krak. bamiaty, kwiatki bami, pękaty. Wł. Kor. Mater. do Słown. prowinc. I. 38. Toż samo w Kujawach, gdzie u wszystkich przymiotników kończących się na ły wymawia się głoska ł. Bl.

Bańka - i ż - z bańka na wodzie, bąbel posp. prow. „mechanik co bańki nosem puszcza" elegant? fanfaron?
na wyrażenie niewczesnej rady, niezgrabstwa przy jakiej robocie, zarozumiałości i t.p.
(i) „Nad stołem wiśi wielka bamiasta lampa"
A. Wilcz. Tyg. prow. 1882. 210

101 92.

Banita -y m. u Ld. banit-a m. wywołaniec z kraju „Często mi zdarzało, że mi taki banita okryć jeździe chwalą" W. Pol 3.48.

102 93

Bańka - i. ż. ki im. prow. Kucut. „jeden z tych rewiski" ib. j. ju. „Był naprzód na zawsze, od którego ciemnej nocy jaśniejsze wydarzyli bańki długo chowane" Jul. Turow. G. Lwow. 1887. 43.

103

97

Bankierować cz. ndk. bankierowaniem się trudnić „Francuzi i Włosi i Niemcy, z płochości natury hurtyczajże, robili ogromne fortuny kupczeąc, bankierując, frymarcząc" Jf. krasn. 4. 140. z ciągnąć bank w karty „Za pozwoleniem, ja bankieruję! wziął talję, stanął zakasawszy rękawy, i w milczeniu poczęto się ciągnienie" ib. 39. 118.

Banknot - u. m. Bankocetel - tla. m. bilet bankowy, pieniądz papierowy. „Dokładnie widział ile miał pan Evarm pieniędzy w listach, bankocetlach i gotówce" T. J. kr. 46. 103.

95
105

Banko – wyraz. przy kartach w grach hazardowych. „ bić banko " = wszystkie pieniądze jakie są w banku - fig.? „ Jego dnia miał się los jego rozwiązać, grał banko " I. J. kr. 16. 77. (-) „ Grał banko " = wszystko stawiał na kartę, robił krok stanowczy i ryzykowny.

Bankocetel - Ha. m. tłc. mn. z niem. pieniądz papierowy, bilet bankowy „Kiedy ja miał bankocetle, to ja kochał panny tebłe, dzisiaj nieniam i nelzja, muszę kochać tada drzgia" od Wasow. B. kol. I. 395

96
107

Bańkowy - a - e, podobny do bańki na wodzie lub mydlanej; nietrwały. „Jeżto stworzono bańkowych nadziei, aby nie umarzeć z rozpaczy? ile wymyślono pewnictw politycznych?" D. Bol. Fut. 1. 205.

97
108

Bankrutować intrans. udan. bankretować pospkuj. dok. zbankretować – upadać na zdrowiu, kapconieć, kapieć „ do cna zbankretował wygląda już jak śmierć."

109

98

Barnować – cz. ndkn. prow. w mowie górali Tatrzańskich, podhalan „żałować, trapić się." S. Gorc. Dzien. podr. do Tatr. 133. „barnować za czems = tęsknić za czems" O. Kamyk. prowinc. w Drohobyczu. Materyały 1. 63.

99/110

Baptysta-y. m. skróc. imię Jan Baptysta czyli Chrzciciel. „Zapisz to sobie w pamięci, panie Baptysto" T. Zachar. Bies. lit. 2. 659.

111 100

Barabanić st. z. rdkn. prow. z ros. bezbić „Idy go do grobu spuszczaj (żołnierze), pięć tadziesiąt wystrzelaj. A za jego służbę dawaj: wu wu brzęka, barabanią; a za jego trudne lata, trzbach trąbi: trata tata" O. kol. 4. 61. Kuj.

Baraban - u. m. my - ów. ros. bzben „Idą zagnali pod Radom, uderzyli w barabán" Kielc. O. kol. 19. 159

112

Barabański - a - ie daw. mówiąc o wąsach: zawiesisty „Czarna czuprynа i wąs barabański" J. Zachar. Kl. 19. 305

cf. Sitarski. „Wąs barabański mają pod nosem, ale nie mleko, tak jak ty.." L. Kawalk. 2. 332.

113 102

Barabola - i. ż. rus. na Podolu galic. i ros. kawtofel A. Krem. prowinc. podol. Rozk. Tow. u. wrak. 41. 184. O. Kamylak prowinc. Drohobycza Materyały 1. 63. „ Chcecie hałuszek jeszcze? bo jest i barabola ze słoniną" T. T. Tow. 1. 19

114/103

Barak – u. m. a Ld. baraka – i. ż. (1)

Barakowy – a – e – od baraku „W dołach barakowych w wodzie jak żaby pluskać się musieliśmy" W. Gombr. s. 69.

(1) „Dla dwojga trudno nam było.. bo nie było tam prycz jako taka baraku. Jeżeli to czasem się trafiło, leżeliśmy na kwiecistym kobiercu ziemi pod gwiaździstym namiotem. Bo nie było tam prycz jako taka baraku.." A. Im. Fr. II. 62.

115 104 1.

Baranstwo - a. n. zbior. Barany, społeczeństwo baranów „ Na ten rozkaz odezwowie, baranstwo tudzież stan oźki pierwsi sejmikowali pośli" Ad. Mick. 1. 261.

Baranie - ia - ie - od barana - ś fig. barania głowa, głupia (x) ś baranie oczy, wytupione, bez wyrazu „ Jeżeli myśli, że ja mu pozwolę, słodkie baranie oczy robić do wszystkich kobiet, to się bardzo myli" Bol. Dzien. Seraf. 145 cf. Słówki baranie. (x) ś „baranie jaja" pijal. obsc. cypr. 88.

Barankowy - a - e - od baranka „ cichą ową twarz barankową" wizy nakształt baranka - ś z baranka, z skóry baranowej „ Czapka obwiązła barankowa, to znów trzecia" T. T. Ku. 18. 13. „ Konie przed gankiem, on sam w barankowym surducie, jejmość zegna go przez okno" D. 19. 81

(x) ś barani głos, beczący - „ Żeby tak wdzięczne go głosu baraniego, że się Józef stary przestraszył od niego.." kantyk. 3. 22 (x) „ Do takiej ciężkiej

"Wrzuć w worek ś. i barankowy czapkę"
wol. Tow. Chan. Mater. 238

wprzęgnąć się roboty, o jakiej - żeb twój baran nie marzył." P. Ziel. Tward. 47

Baranię-ęcia n. plur. baranięta - młod. jagnię, młody baranek „Nie należy wilka wywoływać z lasu, żeby po niewczasie nie mówił z marnym żalem, jak owce baranięta w ludowej piosence: wilczek nas pokąsał." Tel. Op. Jom. 1875. 132.

Baran-a m t.) ś w Kujawach, mówiąc o przypuszczaniu barana do owiec, lud się wyraża: „owce idą pod baran" Dz. ms. - ś tamże: „baran, siodło na dachu słomą pokrytym" * ib.

Baranek, Baranś, Baranek - kuj. u owczarzy nawoływanie na owce, a zwłaszcza na baranę. (.) prow. „jeszcze skóra na baranie, a już owczarz pije na nią" wyrzucając przedwczesne radowanie się na co. - ś fig. baran = człowiek głupi, tępego umysłu. Baranek rka m - ś. „baranek egipski" wosk - Ld. przytacza nie objaśniając znaczenia. „Jedno nad drugiem położone, prze-

* „Świętek Wapna pokrywa, słomą zwierzęta w gnoju się sobie wzajemnie kaleczą po ostrzach. Pytam się: ich by i Diabeł zwiódł (baranem)" N. ch. 1884. 364.

to Jarmuk robiło 2 - oczywiście w 2 baranków egip-
skich - odpuszczał się ś Słow 1880. 198. 2

105 2.
116

(Barani-a-ie) ze skóry baraniej wyr z wełną, t. j. z futra baraniego „Czapka baranią dumnie potrząsa" T. Lem. Bib. war. 1853. 2. 435. Gorzpeh: „On patrzy na nią wesoło pa-sa.. daley j. w.

106
117

Baranica - y. ż. prow. kożuch baranii, futro baranie do przykrycia nóg w podróży „Ściągnął z wozu czarną baranicę, dziecinnem rękawem pokrytą" G. lwow. 1887. 273. 3.

107
118

Baraniec-ńca. m. „Młodości potrzeba pokarmu końiecznie, jak ta stepów Tatarji bajeczna roślina, zwana Barańcem, która dokoła objadała co żyło, nim sama uschła brakiem pokarmu" Pf. Kwasz. 3. 72.

108

Barbarja - ji. ż. ś fig. kraj dziki, barbarzyński, nieucywilizowany „Wywiózł mnie na wieś i osadził w tej Prowincjonalnej barbarji" A. Wilm. Woły rob. 71.

Barchanka - i. ż. spódnica z barchanu, a głównie takaż sukienka dla dzieci.

110

121

Barczyć cz. ndk. barki obciążać, obarczyć dk.

§ myśliw. obarczyć zbarczyć dok. „zbarczyć kuropatwę" postrzeliwszy ptaka w skrzydło, tak że nie może wzlecieć. „Strzelałem do czyranki, zbarczona murkowała i nie mogłem jej odnaleźć" Łowiec 1884. 75. „Nieraz zbarczony głuszec ratuje się pieszą ucieczką" ib. „Słuchając nie jednej matronie trzeba przyznać... że i to motyl, ale... motyl obarczony" A. Iw. Fr. Dz. 12. 158 t. j. z uszkodzonemi skrzydłami, nie mogący latać.

111
122

Bardjówka – i. ż. Dali. Flaszka do wody mineralnej Bardjowskiej, wzięta do czego innego np. do wina „Marcinie, a przynieś no tu bardjówkę i ten kieliszek tułamy!" W. Gozdaw. 2. III.

112
123

Bardo-a. n. płocha, trzcina potrzpana drobno, stawiana w przybijarkę, którą zbijają płótno
cres. brdo, rus. berdo „Narzędzie tkacza od pers. burdi, sit, pręcik z trzciny" Ant. Mich. Źródłosł. 8. Berdo z ruska „kobiety niosące do karczmy krupy, jaja, kury, często ostatnie berdo z warsztatu, za kwartę wódki" T. J. kr. 70. 11.

124 113

Bardzo, Barzo - adv. Druga forma dziś prze-
starzała, daje się tylko słyszeć u ludu w
Galicji, Bl. (oraz wyjątkowo w północnej części
Poznańskiego O. Kolb. Mater. do Słown. prawiec.
I. 17. w Kujawach zaś zachowała się w stopniu
wyższym, gdyż mówią powszechnie: bardzo,
barziej. Bl. [illegible] „Bardzo" w znaczeniu
takiem jak w innych dialektach słowiańskich
t. j. prędko, skoro, zrazu, zaraz, w krótkim
czasie, potwierdza części Poznańskiego, gdzie
sposobem pleonastycznym mówią: bardzo-wnet
w mowy: rychło, na tychmiast. O. Kolb. ib. 29.
(1) Barz - zwrócenie staropolskiego barzo, daje
się słyszeć u ludu w Galicji. Bl. i O. Zbiór. Mater.
do Słown. prawiec. I. 63. „Świadek ze strachu
„strzęsł się i barz" zląkł się" Sądy. zgd. w Rze-
szowie G. Nar. 1882. 287. 2.

Barelief - r. m. fr-ów wł. franc. bas-relief, płaskorzeźba „Czy uważasz pan, jak te bareliefy błyszczą na portyku i gipsatury na gzemsach?" J. Korzen. I. 44.

114
126

Barèż - m. m. z franc. od miasta Barège, lekka tkanina wełniana na suknie i chustki kobiece.

Barèżowy - a - e - z barèżu „A wyrabiać tę barèżową suknię robić pani, i wcale nie źle." Wilcz. Fot. I. 148

115
127

Barjeva - y. ż. vy. mn. dop. porządk. zapora

„Barjery się tamią, mostki trzeszczą"

PJ. Kwan. 15. 42.

116
128

Bark-u. plur. barki-ów m. ruska od ramienia do łokciowego przegubu i zgrub. plur. Bary-ów (!) lig. „I oto Guiczna zamek stary, silnemi ziemię objął bary" T. Lenar. Ks. zbiór. Wojc. 43. Barować się - zam. niedok. wziąć się za bary, mocować się. (!) „Jak drzwi zwykle, to bokiem musiał we drzwi wchodzić, i było się tam było z kim za bary wodzić" W. Pol. 3 pam. wiem. 132 „Potłóczili się, wzięli się za bary, jeden drugiego wyrzucił za drzwi" Echo 1880. 289. 3. „Gdyby przyszło, z wrotarzem wezmę się za bary, i nie dam sobą wydrzeć" K. Kaz. Tyg. Il. 1868 r. 2 t. 2 p. 180. „Czy myślisz, że ja takie nie pragnął brać się z kim za bary? popisać się z nim?" Deot. Bie. lit. 1. 3. „Srodze rozżarci wpadli na się zołnierze, porywając się za bary, drugie w dzikich zapasach" Bis. lit. 3. 264. „Barobcy i dziewki wychylali przed ogień szerokie bary i swe tłuste czerwone twarze" El. Ovz. W zim. wiecz. 181

Wap

„Wąs sumiasty, baty jak u turva, postawa
jędrny ciosana z młodego dęba" Dz. pol.
89.56.2

Barkarola – i. ż. ♯ włos. śpiew weneckich gondolierów ♯ kompozycja muzyczna do śpiewu lub na fortepian, mająca podobny charakter. „Te śpiewa odwiecznąc barkarollę, tam bębni na fortepianie gołopadę" A. Wilz. Wody rob. 54.

117
130

Bartoszyć – czyn. niedok. bartoszyć wyśmiewać –
§ żartobl. byle co mówić, pleść, w pięć w dziewięć „Co ty tam bartoszysz! znasz się na polityce jak wygut na ewangielji" D. Kms To i owo 26. „Są autorzy i autorzy, ten gra dobrze, ten bartoszy" Kuw. Świąt. 1879. 30. „A milcz lepiéj, stary, nie bartoszy!" L. Św. 1867 54. 3.

118
131

Barometr – n. m. ż fig. „Mościdrzeju!" – zawołał, jak zwykł był gdy się bardzo spierzchł – co czasem przy modrzeju nawet przy większej egzaltacji na Mościdrzu i Mciu, i stwierdzenie za barometr stanu duszy matrzonka" Fl. krasz. 46. 20. „Żeby nas tylko deszcz nie spłukał przed końcem – dodał, wzrywając się niemiłosiernie – cały dzień piękny mnie drzeja magnioktki, a to mój najlepszy barometr, nigdy nie zawodzi"... M. Sawa. Dlum. 23. 277.

119
132

Barwnik - u. m. ☞ fig. „wbrać w barwnik, znaleźć się w barwniku" tyle co: nabawić sobie biedy albo dostać od kogo nieprzyjemności, znaleźć się w mętnej wodzie i t. p. „Żeby przy rymie nie miała, to przy tej zostawiła w tym barwniku królewskim." Dla twoich rymów się ten wydobędzie" Z. Kaw. G. lwow. 1887. 234.

120
133

Barszczanin-a-m. konfederat Barski, „Do mówię i djabeł był piękny za młodu! dopiero Barszczanin przy kiśce i z szablą!" W. Pol 9. 110. „Niezmiernym obrzydzeniem odpowiedzieli Barszczanie na to przemówienie marszałka" Bodz. Opow. hist. 197. (1)

Barszczyzna-y. ż. sprawy Barskiej konfederacji „Zaraz po odzwiedzeniu się Barszczyzny z więzienia na Podole uwolnieni zostali" T. J. Kr. 101. 57. (x)

(1) „Szigano pozostałych Barszczan obok Sanoka" T. J. Kr. 101. 57

(x) „Orzekania propagowanych przez Barszczyznę nie wyrzekł się nigdy" Dz. ant. J. Opow. hist. 1. 138

Barski-a-ie § od konfederacji Barskiej „Rentki barskich złotniczy biły się jeszcze bez nadziei wygranej" B. Pol. Tut. 1. 168.

121
134

Bartłomiejski, Bartłomiejowski-a-ie – na święty Bartłomiej przypadający „Żyć pod komin siewnik powyjmuj ze siew bartłomiejski" W. Pol I. 282. „Żyto bartłomiejowskie" siane na św. Bartłomiej. Dl. „Noc, rzeź bartłomiejowska"

135

122

Bartodziej - ja. m. ~~niem. zajmujący się bartnictwem~~,
2 ~~bartnik~~ „Mnogość" bartników, bartodziejów, organizowała się w osobne towarzystwa"
Szajn. Tadw. i Tag. I. 15

pracujący bartą, toporem

123
136

Barukondy mn. prow. Kolii. „Ołtarz tutejszy (z pod Kiewa) ciepłe spodnie nazywa „barukondy."
Wiek 1888. 63. 3.

124
137

Barwiasty - a - e, pełen barwy, barwisty, kolorowy „róża barwiasta, którą tysiąc razy w jej włosach widziałeś." T. T. Kr. 30. 120. „Perłale barwiaste" T. T. Kw.

125
138

Barwić cz. ndk. – ś myśl. farbować, mówi się o zwierzynie, której (f. dy) przetrzebiona sączy się krew „Kozica postrzelona barwi (farbuje) jak inna zwierzyna" M. Nowic. Kl. i kw. 357.

126

139

Barwinecek - zdrob. m. rdzn. barwinek w prześl. lud. „A mój wianecek z barwinecku powiesz ci na kwiecku" O. Kolb. 2. 71.

Barvenik - a. m. ki-ówa rus. farba, barwa, ka-
barwienie jako nie używanie tylko jej rów-
nież „Trzeciemu wkupie w barwnikach
obiciowych" wiek 1887. 234. 3. „Nad fa-
brykami obić powinnaby być co do uży-
wanych przez nie barwników, zaprowa-
dzona jak najściślejsza kontrola" ib.

128

141

Barykada-y ż. franc. zapora, przeszkoda, zatarasowanie np. przejścia, ulicy „brzy drzwiach leżała wywrócona miotła i szaflik z pomyjami; minąwszy tę barykadę, zapukał ostrożnie." T. T. kr. 72. 126. fig. „krytyka widzi polot i zżyma się nań, ale rzadko śmie zaprotestować, bo w imię czegoby przyjść mogła ze swem veto, kiedy niedawno sama stawiała barykady i pomagała do obalenia ciasnych szranków" T. T. kr. 72. 6. (·)

Barykadować cz. niedok. zabarykadować cz. dok. ś- się v. Sam.
zatarasować, zawalić barykadę „złomy olbrzymich kamieni, którémi świat tatrzański jak zdyby się chciał zabarykadować od cieka-wych a nieprzewrotnych gości" T. Tretj. Mazur. Szop. 2.

(·) „Wóz się wywrócił i zatarował na środku grobli barykadę." T. T. Pri Bn. Tyg. 1866. 316

„Chciał przestąpić próg, znalazł go zabarykadowanym portami żony" T. T. Pri. 1. 9.

Obarykadować się, obarykadowywać się. zain.

„Chciał [jednak] być tam, skąd mógł spryt swój zmierzyć matematycznie obarykadowywać" Kun. Świąt. 1871. 25. 2.

„Uciekał się do swej fortki i barykadował się przeciw domkom" Pr. Kraw. 85. 113.

„Miał czas dopaść kościołka i usiłował się w nim zabarykadować" P. Pol. Tut. 2. 367.

I Zg 142

barys, ciężki, poważny, tonos, ton

Baryton-u. m. z grec. głos męzki pośredni pomiędzy tenorem a basem - Baryton-a i Barytonista-y. m. śpiewający barytonem - Barytonowy-a-e. od barytonu „Wielka opera paryzka swoiem stanowiem barytonowi nie mogła dłużej płacić ogromnej pensji i opamiętała" Wiek 1886. 183. „Ulowny wykonał miał utajony w imieniu p. A.K. nieznany dyletant barytonu" ib. „wystąpienie najpierwszego dziś barytonisty europejskiego p..." ib „Corsi, znakomity baryton, śpiewał wczoraj w Petersburgu" Wiek 88. 138. 1. Tyg.

125

143

Barzgzyc' ż. rdzn. prow. Kuj. prawdopodobnie przekształcone z „brzęczyć": mamrzeć, mamrolić, bąkać pod nosem do naprzykrzania się „Siedzi i barzgzy mi nad uchem" Kl. ms.

127
144

Barycz-y. ż. „Dla uchronienia podrostu w dolnej części lasu należałoby wyznaczyć (dla spalenia wiosną) stosowną ilość murawy i tamować barycą lub płotem odgraniczyć" Dz. pol. 88. 146. 2. cf. barykada cf. Barycka, herb, dwa krzyże w jednej linji skośnie ku sobie, jeden z nich w górę, drugi na dół obrócony; dwie podpory górny krzyż wspierają. Między barycz. kobz. barycka, po prostu poprzeczka dla odgrodzenia w kształcie dwóch herbów połączonych belką.

Bas – u. m. ż jako narzędzie muzyczne, basetla posp. u ludu tylko w l. mn. Basy albo maryna „Grają nam skrzypce basy" O. Kol. 2. 93. „Na znak dany przez dziedzica otwarły się skrzypki z basami" tamże 118. „A basista dalej klęczy, bo w swe basy dobrze będzie" tamże 4. 203. „Dochodzą do uszu mego usłyszał zdaleka jak piskliwy głos klarnetu i huczenie basów" M. Bat. Wiek 1878. 283. (1) Przysłowiowo tu. „chodzą tacy kij basy" t. j. z prożnymi zajadliwie, pusty wewnątrz, głodny ż — a. m. basista, śpiewający basem „Dyrekcja teatru powołuje do służby opery włoskiej basów" Kur. Św. 1882. 21.

(1) „Cisty od ucha skrzypki i basy" S. Pouw. Zagr. wiej. 23. „A jak się ożenię nie będę nawet w pana się przemienię. Hej! żebym zagrał jak na czterech basach!" A. Kr. Pr. Dz. 12. 48. „Skrzypcom towarzyszą Basy czyli Maryna, które dwie tylko próżne struny w takt uderzą, nie zawsze ściśle się stosując do ucha-

żałej im przy skrzypiec tonacji" Kuj. O. Kol.
4. 209 „ roznamę powięksrony głosy klarnetu
i dudnięcie basy" M. Dal. pouś. dzia. 146.

146/127

Basen - r. m. z franc. bassin, tak się pisze obecnie i wymawia, a nie z niemiecka jak u Lindego „bassyn." „Od roku 1871 przywożone są znaczne transporty ryb z Cesarstwa. Ryby w czasie podróży znajdują się w wielkich basenach z wodą, codziennie zmienianą" Kur. Codz. 88. 350.

Y.

Basetlista – y. m. ści – ścio nm. grający na basetli „Skrzypek wycina od ucha na swych skrzypcach, basetlista smamuje smyczkiem" O. Kolb. 2. 30.

128
148

Basia - i. ż. zdrobn. imię Barbara - ś Basieczka, Baśka, Basiunia „Tkliwa Basiunia cierpiała go, choć ją mdził" J. Korzen. 11.85 ~~Godó żon a. z n. t~~ „Może ci to dogryza że Stach Baśkę bierze?" J. N. Kam. Krab. i Gór. 21. „Dyć żebym, sami mówcie, wart choć torbę siewki, gdybym do dom powrócił bez mojej Basieńki?" ib. 24. Basieńka - i. ż. „A prus progi, prus progi ty moja Basieńko" Saadomier. O. kol6. 2. 28. (.) Baśka - y. i. zgrub. rubasz. Kuj. (.) „Da moja Basieńka, jurześ ty je moja." ib. 38. „Nadobna Basiunia" ib. 108 Basieńka - i. ż. „To nie dla niuie ta panienka, bo już moja jest Basieńka." ib. 188.

129
149

Basica - g. ż. lud. basetla, basy „Czegoś ou tam wjely, jako na basi'y, lub grubo owczewany." Kantyoki 3, 33.

150 130

Basior - a. m. Basiora - y. ż. myśliw. na Litwie i Rusi: wilk, wilczyca „Huk strzału zmieszał się z bolesnem zawodzeniem basiora" H. Siemk. Z. pol. 1876. 20. „Włożywszy dwa palce w usta, zagrał jak basiora, to jest zawył jak wilczyca wabiąca wilków" ib. „Bocian się grać na wabia jak basiora, mówią jako basior wyjdzie" ib. cf A. Krem. prowincj. podol. Rocz. Tow. n. Krak. 41. 184. „Ubito pięciu wilków a mianowicie trzy wilczyce wadorny i dwa olbrzymie samce basiory." Wiek 1882. 23. 3.

131
151

Basista, y. m. ści-stów'mu. – § ksiąd. grający basyjący, to jest wtórujący na basach skrzypkowi lub innemu grajkowi. Wyrażenie przysł. „Skrzypkowi wtóruje na manyrze basista" Ł. Kol. 4. 203. „Nie grajczykom będziesz w niebie, a basista wedle ciebie" tamże § pochlebca, basiarz żart. wiedeński „Idzie do pierwszego lepszego handlu delikatesów nb. z wielkim poważaniem i basistami" Kur. Św. 1867. 2. 3. „Znani basiści, którzy za kilkogodzinne basowanie dochrapali się przyzwoitej pensyjki" ib. 1882. 21. ob. Basowanie.

132

152

Baśniak – a. m. ki – ów mn. prow. Maz. Czers. bajka, bajda plotka „Różne kurjerki, takie baśniaki, takie kurwanty." Antrop. kraj. 8. 250 i 294.

Basować – ab. się cz. cz. nbh. lud. grać na basach, basetli, wiolonczeli skrzypcom albo innemu instrumentowi „Ty basisko dobrze basuj, dostaniesz złotówkę na sól" przysł. lud. kuj. Pl. ś porp. podchlebiać komu, przytakiwać podchlebiając „Basuj wiązu Jasieńku, gdy jesteś w potrzebie, za niewielką pracę masz chleba po uszy... o tak, Jasiu! basuj ogniotrwałej kasie, basuj szlachcicowi co swą tarczę cenił, basuj każdej sprawie która jest na czasie, basuj byle komu na kawał pieczeni" Kur. Świąt. 1880. 51. „On jeszcze mędrszejszy od niej, tak mi się widzi. Dyrie jej basować, żeby zjadać u niej przysmaki, a zlatać się nie da dla tego" M. Faleń. Wiek 1887. 119. „I z takiem to bydłem muszę tu mieszać politykować, potakując ich bredniom i basując ich słabostkom, bo jakbym prośnię którego, broń Boże, obraził, toby mi szkodził na każdym kroku" Wł. Zagór.

Wiek 1888. 22. „ Ot, wiérz co, – powiédam – daję ci pełnomocnictwo, i spuszczam się na ciebie zupełnie. Ja wiem, że ty to lepiéj potrafisz odemnie. No i cóż Pan powiérz, basowanie to pożytkowało wyborowie" Tenże Pam. stan. pars. 7. Nabasować dkn. „Gdyby był przyjęty gościnnie do Koła, byłby pan poseł tak samo mówił, ale byłby także mniéj centratom nabasował" Dziennik. 1878. 73.

134
154

Basowiak - a. m. ki v. cy - kió mn. basujący
drugim, podlebia, basista „Basowniktwo
liczne" chwalebnie zawsze się u nas wybor-
nie wiedzie" Kur. Świąt. 1875. 19. 2. „I zawsze
pustki mieją w kieszeni, wcale się jednak
tem nie zmieni, że basowniktem będą
jednostki, przy niej za darmo obdzyra kotki"
tamże.

Bastjon - u. m. ny-ónu mn. fran. bastión, fort. pewien rodzaj szańca wzięty w fortyfikacji, składający się z dwóch ścian i dwóch bastionów „Nie dają się zdobyć współczesnemi środkami z zapałem wprost na bastion. Zdawało się, że temu wrogowi budzi nie oprzeć się nie zdoła" D. Pol. Tad. 1. 356

Bastować cz. udk Zabastować dk. powierzchnię
bastą, zaprawiać jakiej czynności „Nie udaje
mi się na powieściopisarskiem polu, utykam
jak koń ochwacony; ale, nie można na
dwóch zabastować rozdziałach" T. T. Jeż I. 47.
„Dociągnęwszy talji zabastował" Pr. Kraw.
38. 63.

135
154

Baxza - y. m. „ W naszym języku za jedno bierze się co paxza; ale w tureckim te dwa wyrazy mają wiele różne znaczenie. Bāxzā lub baxzy od baxz głowa, znaczy naczelnika, i przydaje się kapralom, rotmistrzom, kapitanom i t. p. Pierwej mówiono do każdego żołnierza Janczarów baxza, jakby Imciban, Paxzā zaś tytuł gubernatorów prowincyj i pierwszych urzędników państwa, złożony z dwóch wyrazów perskich: pā noga, podstawa i szah, a przez skrócenie sza król. Kiedy wyraz paxza wiąże się oddzielnie, znaczy wtedy wielkiego wezyra" Stat. Muchlii. Źródrosł. 9

§ w pobocz. znacz. człowiek brutny „ Podparł się w boki jak baxza" Ad. Mick. Pan Tadeusz.

136
158

Baszkir - a. m. wy-ów mm. lud pod nazwą plemienia tatarsko-tureckiego w wschodniopołudniowej Rosji europejskiej. W wyobrażeniu naszego ludu, każdy był jednooki „Białobrzeski, Dziedzic Wetliny, powszechnie pod imieniem Baszkira znamy, miał bowiem czworograniastą głowę i z urodzenia jedno oko zamknięte" Ł. Kazań. 3. 65.

159 137

Basztyk - a. m. kaptur do okrycia głowy, „Tu i
wodzie żołnierze na warcie, oficerowie zzię-
bnięci w basztykach na głowach" Wzdr. 3. 3. 329.
„Turec. basztyk co stuży do pokrycia głowy,
od bas głowa i tyk zakończenie oznaczające
własność, jakość... Odrzucono u nas zgłoski ba
i niewiernie sztyk" Ant. Mucklin. Źródłosł. 128

Baxtan – u. m. prow. podol. i ukrain. „kawał pola, czasem ogrodzony, częściej okopany, na którym sieją: kawony, melony, ogórki, kabaki czyli dynie i arbuzy. Na ten użytek, jeżli można, wybiera się pole nowizne" A. Kryn. Słow. prow. podol. Rocz. Tow. nauk. krak. 1870. 51. 184. (!)

„Baxtanem nazywa się na spalonym stepie z nowiny wygorany kawał ziemi, na którym się sieją kawony, melony, kabuzydze, garoby, ogórki" W. Pol 3. Mok. 135. (!)

„Z kraju baxtanu, na pierwszym zagonie, skoro po staremu zwyczaju zakłuięta szabla" W. Pol 3. Mok. 48.

138

161

Bawtandi-ów nn. prow. np. „Lubił robić bawtandi osobom kamoźnym, (tak Ormjanie nazywali podarunki) więc temu dymom dymdykowy, dziękowi bawełnowy rożaniec.." L. kawk. G. lwow. 1887. 189.

139
162

Baszybuzuk – a – m. 1. mn. ki z turec. dosłownie „głowa szalona" tureckie wojsko nieregularne, zbierane z ochotników lub przez werbunek. ♀ w mowie potocz. człowiek rozpuszczony, niesłuszny „widujemy tu wszystkich dorożkarzy podrzędnych jak baszybuzuki wśród ulic rojących się ludnością" Kur. War. 1878. 254

Baśka - i. ż. prow. botan. kotka, pol. ornentum, zbiór wielu kwiatów, których kwiecie składają z kwiatów wielu dachówkowo układanych np. na brzozie, leszczynie, olszy, wierzbie. „Brzoza w kwiecie i maja kwitnie i rośliny na kwiecie w baśkach zakryte" Kalech. leśny „Baśki, kotki lub miech z leszczyny na prowrek otarty biegunku wstrzyma" ib. „Baśki czyli kotki bierzono na zatrzymanie upławów zakwalejs." ib.

140

164

Batalion - u. m. ś. p. j. gromada wszyscy. Kłyszo: „Czasem, do kroć sto tysięcy batalionów - wylatywało przekleństwo z kamaszem rzeki, co o skór walisz" Pr. Krasz. 35. 47.

Batalista - y. m. ści mm. z fran. malarz bitew „Dzielnemu bataliście zdało się pokazywanie pole trzeźwich, wielkich obrazów wojennych, nie przeprzykrzy oblicznych" Ebw mow. i art. 2. 333.

Batenja - ji. ż. ↄ fig. „Obok zastawionéj lampy nocnéj cała batenja flaszek i pudełek z lekarstwami." M. Sawad. Pluwa. 1886. 381.

141

166

Batogować, v. wied. batogami obtłuc, bić

„ W inne kedrkosci wystepował przecio metodzie batożenia" D. Bous To i owo 19 „ Czy byłeś kiedy batożony? zapytał Jusupa starosta" J. Gord. Kank. 236.

gatunek najdelikatniejszego a zarazem najprzezroczystszego białego lnia-

Batyst-u lm. batysty m. rodzaj płótna bardzo cienkiego. Batystowy-a-e z batystu „ Chusteczka batystowa biała w rzęsy zwija" Ad. Mick. 3. 126. „ Dobył chusteczki batystowej hrabia i otarł czoło." J. I. Kr. Hof. Wilk. 1878. 15 „ Ubiór był dostatni, suknia jedwabna, chustka batystowa, rękawiczki paryzkie" J. I. Kr. 72. 93 „ Z obrzeżnych rękawów batystowych widać było jej ręce jak utoczone" Ateneum (kal.) 1887. 38.

Baumkuchen m. cukr. niem. pewne ciasto kształtu piramidalnego pieczone na wałku „Tort piramidalny znany u nas pod nazwą Baumkuchen i sprzedawany w cukierniach na funty" L. Św. Jedyne przep. 156.

142

169

Bawar - a. m. 1. bawarczyk, rodem z Bawarji -

2. pop. piwo bawarskie „ W ogródku, zamiast wonni kłombów, zapach bawara zwrotko się rozchodził" T. T. kw. 73. 151. (1)

Bawarja - ji ż. 1. kraj Obrzy niemiecki

2. zakład gdzie szynkują piwo bawarskie, piwiarnia, knajpa „ Do tego hotelu od niejakiego czasu przyłączyła ogródek z bawarją" T. T. kw. 72. 100. (.) Bawarka - i ż. 1. z Bawarji rodowita 2. napój, woda z mlekiem, osłodzona.

(.) „ Sąsiedztwo „bawarji" staje się wśród lata utrapieniem dla okolicznych mieszkańców" Ełk 1877. 163. 5

(1) „ Były tam i flaszki z gorzałką prostą i wódką, butelki z bawarem i półbeczek prawdziwego piwa" Kl. Jun. Wich 1887. 218.

143

170

Bawardka - i ż. z franc. pogawędka, gawęda, natężone gawędzenie.

„Całe dnie użyźniwiając na nawał roboty, gdy Cyrcha stała zaprzężona przed gankiem, palił fajkę, i jak to mówią, bawił się bawardką." T. T. kw. 17. 29

144
171

Bawełnieć ndk. stawać się miękkim na podobieństwo bawełny Fig „Takich mężów w kraju naszym, gdzie charakter i wytrzymałość woli jest tylko w kobietach, mamy bardzo wiele, co to słoniami bawełnieją i zmieniają się w sprzęt domowy, miękki, wygodny, nie zawadzający nikomu" P. Korzen. 4. 50.

Bawełniasty -a -e podobny kształtem i barwą do zwojów bawełny „Wiatr pędził z północy grube, bawełniaste chmury." Maj: G. Lwow. 1886. 266.

Bawełniarz -a. m. fabrykant maszyn bawełniarnych „Jakie paraweranowe figury ten bawełniarz i ten aplekarz!" Wł. Bogust. Kur. War. 1875. 121. 2.

145
172

Bawialnia - i. lm. nie. ż. pokój do bawienia gości „Otworzył drzwi i wprowadził gościa do bawialni" T.T. kr. Hof. Wiek 1878. 24. (·)

Bawialny - a - e - „pokój bawialny = salon, pokój do przyjęcia i bawienia gości, bawialnia. „W bawialnym pokoju, było dosyć licznie zgromadzenie" T. Zachar. Bies. lit. 2. 660. „Podniosła się od stołu i zaprosiła gości naprowrót do bawialnego pokoju" Wal. Łoz. Czar. Małw. 195. „Cały dom był na stopie wojennej... trzeba było robić w bawialnym pokoju sutrine dla panien" T.T. kr. 30. 105

Bawiciel - a. m. 1. bawiący gdzie, przebywający 2. bawiący kogo. „Dwa było rodzaje bawicieli tych u hrabiego. Jedni niedźwiedzi, jak ich nazywał, oswojeni z nim, wszystko znoszący - drudzy wędrowni, przybyłe czasowi." T.T. kr. 29. 22.

(·) „Anna powyższała o oświadczeniu na ich gości

skromnej bawiąhi" Cz. Orz. kraj 1882. 25. 9

173 146

(rozróżn - czem)

Bawić się. zaim. z „bawić się w co" zajmować się czem nie dla pożytku, tylko (przez próżność) czem zabijać czas lub (dla) rozrywki. „Życie wiódł ciche, mimo znacznego majątku nie bawił się w pana" A. J. Roz. Now. 1878. 152. „Napchał kieszenie i bawi się w radykała" A. Kr. Fr. Dz. II. 228.

Bazgrata – y, m. ty mn. bazgraux, pismak, albo tada jaki malarz, „A cóż to wazzeć, panie bazgrato! tobie nę widzę żadnéy zasługi... na takie dictum... wyjść zapomniał w gębie języka." Kur. Świąt. 1871. 4. 3.

175 148

Barona - y - ż. prow. kujaw. pow. tc wymawiane: pałon, długa trąba drewniana używana przy pasterzy „Marcin wziąwszy barona, przyszywał pasterzy, aby się jaknajprędzej zeżali do wieczerzy" Siel. kuj. 59.

176 149

Bazyl – a. m. niewłaśc. zam. Bazyli – ego, inni: „Wypłata Kaika za mięso zam. Bazyla – Bazyl, szlak pracowity" Kur. Świąt. 1871. 10. 2.

177 150

Bazant - a. m. ptak wielkości kogута — §. prow.
„pierwszy kapłon lub kogut na wsi weselnej
u ludu Ruskiego podlascy przyrządzają go ze wsze-
gólnym obrzędem" Z. Gl. Mater. do Nowo. prawiec.
1. 81

178 147

Baź, bași, bazie! posp. wołanie pasterzy na owce cf Ld. baś, basiu. Bazia - i. z. pieszczenie, mianow. Bazinchna, Bazinka - po języku dziecinnym: owca, owieczka.

151

179

Bąbol – a. m. plw. bąbole-ów prow. kuj. w tem samem znaczeniu co u Ld. bąbel. Bąbolić cz. ndk. bąblić, bąble na wodzie robić u Ld. prow. kuj. O. kolb. Lud. 4. 268

Bąbowy-ów m. prow. Max. Ckers. plotki antrop. kraj. 8. 250

152

180

Bączka – i. ż. prow. mazow. pow. węgrowsk. „bączka" potrawa chłopska: kasza jaglana z serwatką lub maślanką. O. kol. Mazowsze 1. 55 z prow. Galic. ob. bąk.

Bączek – czka m. czki – czku ms. czku blm. bąk z bączka, bączka puścić, kawałeg, fatygujący wiew, tumana, na żart, na kpiny coś powiedzieć „Chyba ślepy, że dla niej ciebie zwodzi, co to za kultaj (na św.) Bączka puścitem" A. św. Fr. Dzieła 8. 219. „Wyprowadzę się za morze, ale pierwej bączka puszczę. – Bączka? – Kwaśnika zabiję" ib. 7. 227. frigla zrobię. z Galic. Kaczorówka na urzędniczej czapce „kilkanaście urzędników powiatowych, w uczepcach z bączkiem" Wł. Kaz. Wiek 1888. 18.

153 1.

181

Bąk - a. m. ptak (1) fig. „bąki strzelać" = nie wiedzieć na czem czas trwonić (x) ś. Bzd, fałsz, omyłka „Stroszony w dziennikach ów fakt, nie ma najmniejszej podstawy. Był to bąk dziennikarski" T.T. kw. Wiek 1877. 146 (cf. kawka) Kapitan grający z nim strzelał z zimną krwią niedarowane bąki... zdawał się niepozytecznym" T.T. kw. Czcin. 59. — ś. Bąk, a słowiń. plur. Bąki, ovar Bąkowie - ia. m. (prow) Todyga cebuli pozostawionej w gruncie jako nasiennik, wyrosłe wyrosła z torebką nasienną. — ś. Bąk prow. Kaszub. bzkart, dziecko nieprawego łoża „oprócz tego używają często na rodzaj żeński w tem samem znaczeniu ogólnego wyrazu: Bąkska - i. ż." W. Kosiń. Mater. do słown. prowinc. I. 38.

(1) Bąk - ś owad dokuczający bydłu i koniom „ryje, jak bąk kobyle w dupie" przysł. lud.

myśl. wiadomość umyślnie o kurs pszenicy (cf. kawka)

(x) jeszcze więcej używane „bąki zbijać" – „prawie na kawałek chleba, bąkiem na niedzielę nie zbija" Kuw. Świąt. 1877. 43. (1)

§ „bąka puścić" = bzdurzyć „Mawia się stosownie, że bąka się puściło" St. Wierzb. w przysłowiach.

„Dwa czy trzy razy, mimo najwyższej rzetelności, wystrzelił kilka bąków" Pam. Krak. 4. 169.

„Aleksego nie cierpię, sam byłem za przyjściem go... do Karlina dziś przekonywam się, żem bąka wypuścił" ib. 181. „Myślał zacząć towarzyszów, ale jak skoro jeden, drugi złapał go na bąka – wrok pękł" ib. 58. 51.

(1) „Z Kawrytkiem bąki zbijałem po ogrodzie i po dziedzińcu" Z. Kawr. 3. 55.

(2) „Wiadomość o mającym nastąpić wyjeździe Bismarka do San Remo, jest tylko bąkiem giełdowym" G. nar. 1887. 266. 1

„Już to bąków nastrzelaliśmy, nie trzeba najpokorniej prosić, iż sobie ludzie spatrzyli w gwiazdach horoskopy" Pam. Krak. 45. 76.

154 2.
182

Dość ⁊ pewien rodzaj łodzi wyścigowej na Wiśle, o siedmiu wiosłach i sterze „Wioślarskie regaty wiosłowe szczególnie dobrze sprawiły. Z sześciu biegów... w czwórkach, czterech siedmiowiosłowych, odniósł trzy sześć p... z osadą... (siedem osób)" Wiśl 88.173.3.

„Regatami rozpoczęły się zimowe wioślarskie... Do biegu pierwszego „parowców", stanęły trzech wioślarzy... Dwa „pół-baki" siedmiowiosłowe „Schott" i „Orzeł" współzawodniczyły (ze sobą) w dwójkach na dwóch kursach, po 2500 metrów wynoszącym biegu... Najwięcej interesującym był bieg trzeci „wieczorowy." od słupa dystansowego, umieszczonego w Dolnej siedmiowiosłówki zarządu zjednoczonego." ib. 172.3.

155
183

Bąsio-a v. Bęsio-a m. sie-ów im. prow. łajbęś, bezkarcik, dziecko niepraweg bo-
ża zdrb. od bąchor (bo bowiem wy-
mawiają, a nie bałun)

156

184

Be! wykrz. posp. trywo. na oznacz. zawodu a zazwyczaj domyślu zam. a! to tak? ba!
„Be!.. tak mi mówcie, to już lepiej wiem co on za jeden i chęć ma fundusz na utrzymanie" Kur. Świąt. 1871. 28. 3. „Odrzęczmon" potomnych ścigać cię nie przestanie. – Be! jakby nie wołał współczesnych" Z. Mell. Uwięziona (Kom. Warsz. 1884) 60.

185 157.

* (czyli nowozakupionego zakła

Beanja-ji. z. stan beana), nowicjuszostwo w

korporacji żiakow „Bonifratrów Beany,

przystąpiw tedy do otrzęsienia was z Be-

anji waszej." JJ. Uwag. 41. 44.

186/158

Beatrycza – ż. ż. imię żeńskie, idealna kochanka Dantea, który ją umieścił w Boskiej komedji. Użyte w innym pokow. kochanka, ideał. „Namówił panią Kamillę Kasjerównę, Beatrycze pana Ludwika, która to panna Kamilla rozkazała poprostu panu Ludwikowi, żeby przyjął obowiązki bibljotekarza" H. Sienk. Hum. wojsk. I. 14.

„Chętni ią wszyscy że jest kochanym, choć Beatrycza, ma wiele kaszy." Kur. Świąt. 1871. 21. 2.

159
187

Bebechy - ów. plur. posp. wnętrzności, kiszki, flaki „ Nowy rządca miał nas wyrzucić jak mówił z bebechami" I. I. kr. 32. 72 „ W języku przewoźników i tobrów nadwiślańskich, bebechy = flaki, porcja po trzy grosze" kur. War. 1872. 113. § prow. pogard. prostak, bety. Kolb. słown. prow. pozn. Materjały do słow. prow. kwart. 1876. 1. 17 (1)

„ Wyrzucę z bebechami het, precz na cztery wiatry." Wilcz. Kłop. kom. 3. 36.

„ Śmiej się z wasami, ale we mnie wszystkie bebechy się golijo" Wilcz. Kłop. kom. 3. 37.

„ Co on mnie winien, to on z gruntem, z inwentarzem i z bebechami tyle nie wart" K. Zal. art. 264. 42 „ Wykupi wszystkie moje długi a sprzeda nas z bebechami" W. f. Wdowiv. Talis wojej 13. „ A żeby z ich bebechów pogonić cięciwy porobili!" H. Sien. Oj. i nie. 3. 49.

verte

(1) „Żyd z solą, obsadzirowany ze solówkami, z których jedne już były próżne i bebechami napchane" Ż. kuzn. 1. 53. „Alkierzyk ciasny, cały zastawiony beczkami i bebechami żydowskiemi." Pr. Kraw. Tyg. powsz. 1882. 65.

Bebechy - patrzyć, wyjątkowo wnętrzności, Wybebechy zkm.

160
188

Bebtać. cz. ndk. prow. Kujaw. mięszać, mącić, kłócić jakiś płyn cf bełtać. Dok. Nabebtać namącić, namięszać i Rozbebtać rozmącić. — Bebtanina -y ż. płyn rozbebtany, nabebtany z kilku różnych, mięszanina „Bebtanina z wódki i z miodu" Kl. cf Pepłać

161
189

Bebrać się zaim. ndm. Bebłać, Pepłać, z wodą i w ogóle z czem' płynnem, ciekłem mieć do czynienia, nogi, miednicę, pluskać „Od dziesięciu lat bebrząc się w wodzie, zarabiam byt wyborowem" Zb. krak. ~~Tyg. Ill.~~ Bies. lit. II. 20 Rozbebłać rozmącić Upepłać (się) w wodzie się mazać, myć się

162
190

Bech -a. m. pop. wymyślając: smarkacz, dzieciak.
„ty, bechu!" zdaje się być skróceniem wyrazu: bachor, ~~bachorek~~ bzbeu „Wiktorka, to taki bech nieusłuchany.." Kur. Św. 1882. 53. 3.
„Wynoś się, ty bechu!" A. 1879. 44. Dod.

163
191

Beczkarz-a m. prow. robiący beczki, bednarz

„Dziewiąty nie jednakowo wszystkim katorżnym płacili: beczkarzom, dla zachęcenia ich do roboty, płacono zwykle od sztuki" R. Piotr. 2. 223.

Beczkarska - i. z. „Od Warszy jestem bednarz, robię beczki beczkarzki i poprzjam gorzałczki" ~~w~~ Nadan. O-kol. 1. 429

164
192

Bedłka - i. ż. gatunek grzybów - ↓ „przyjaciel bedłka" pop. żart. z urzęd. ktoś narzucający się z zażyłością „Odprowadził żonę swojego przyjaciela bedłki do domu" Echo 1878. 135.

165
193

Beefsztyk-u, Bifsztyk-u m. ang. zwar polędwicy wołowej smażony na sposób angielski „Befsztyk! jakaż poziomka i ziemska potrawa!" St. Bogust. Kom. 1. 110 „Daj mi befsztyku, tylko żywo" T. A. Fred. 1. 167.

166
194

Bej - a. m. tur. „Beg, bej; odpowiada naszemu Pan.“ ~~Latercodaczemu~~ Ant. Mick. Źródłosł. 10 „Niechże tę żmiję Bej, na pastwę zwierzu przywiedzie!“ Ad. Mick. I. 85 użyte w znaczeniu nazwiska straży

od Ł. Łebkowa

167

Bejc - u. m. w robotach stolarskich pierwsza farba, tło do politury - Bejcowany - a - e o meblach, pierwszą farbą powlekany, nie polikurowany. „Ośprawiał meble bejcowane" T.T. kw. Hof. wiek 1877. 286. „Stał w izdebce stolik czerwono bejcowany" D. 72. 103. „Dwie czarno bejcowane" Wilk. Lot. I. 177. „Fasionowy stół niepolikurowany a tylko bejcowany" T.T. pri I. 221.

Bekasi - ia - ię, od bekasa „Moor bekasi" A. hw. T.

Dzieła 6. 151 długi i spiczasty

168
197

Beknąć st. cz. jednk. — § posp. beknąć za co, przypłacić, paść ofiarą „A że pił dobre wino, beknął trzydzieści kilka rabli" Kuw. Świąt. 1878. 46 „Czekaj jędzo, rzekł w duchu — ja ci za to zapłacę. Beknieca wszyscy." I. I. Kw. Bies. kt. 6. 292 „Jaś rozumknął się od tego, ale wasan musisz mi i za niego beknąć" Wilcz. Kup. kom. 3. 162. (1)

Wybekiwać cz. nzyst. „Krewniacze kozice wybekują trwożliwym głosem we-we-we, odpierają napad orła rogami" Dr. Now. Kl. i Kw. 337.

(1) „Kul tam różnego rodzaju nie brakło, a jednak dopiero miniawszy Cesarza, piato co nie beknęło tem. Kula armatnia obraziła mnie błotem." A. Kw. Fr. Dz. II. 44 „Inni przesrobali, a ja za to beknął" M. Bal. pcim. dziady 84.

169
198

Bekśliwy-a-e-wo - beksa, płaczliwy, łatwo zalewający się łzami „ Waćpanna wrzyst-ko popisułaś swemi niedorzecznemi łza-mi; trzeba było to robić na wesoło, nie na beksliwo.. a byłoby dobrze" J.J. Kr. 78. 66.

170
199

Belcia - i. z. Belunia - i. z. zdrb. i spieszn. imię żeńskie Izabela „Wisz, moja Belciu, trzeba koniecznie iść za bogatego?" Z. Nauk. Tyg. II. 2. 6. 91. „Ach! moja Belunia droga!" ib. cf Iza „Żadna istota nie zrobiła jeszcze na mnie tak silnego wrażenia, jak panna Izabella — Belcia czytając o sobie, jakie wrażenie zrobiła, zamumienia się cała" M. Bal. Paulina Iriady 198.

171
200

Belek - łka. m. łk-ów. zdr. (Galicja.) Belka - i. ż. łek. zdr. Mazur. Kuj. W. Bolka, bierwiono, balk, balka „Żaden iść tam nie chciał, bojąc się, iżby belek który nie upadł z wozu głowy." Jul. Turczyn. G. Lwow. 1887. 40

201 172

Belfer -tra -a. m. posp. bakałarz, z przebąsem o nauczycielu „Nudny stary belfer odsypany tabaką" Kolce 1874. 33. (1)

Belferstwo -a. n. posp. stan nauczycielski, nauczanie drugich „Poprawiać ludzi potrzeba swoim przykładem, swojemi nauczkami, nie słowy i wyrzutami. Powiedz sam się ci wtedy to to belferstwo?" Spuść. nieszp. 160 (X)

Belferyja -ji. ż. belferstwo, profesyja do nauczania, nauczania „Nie wiem sam ci przykro do głowy, na rozum chorowaci, na tę przeklętą belferyję. . jest tylko grzmotwo i bez ciebie bez liku. ." Spuść. nieszp. 162

(1) „Cóż to ja belfer jaki, czy gazeciarz? będę mówić czytać poezje, żeby mi się we łbie poprzewracało? F. Kochn. Fyg. II. 1. 2 v. 12 p. 46 „Oddamy zostać przez matkę do szkoły i powierzonym opiece belfra" Echo 1877. 150. 5. „W szkółce, belfer zapytał zaraz..." Kuw. Świąt. 1881. 10. 4.

(X) „ Chce nie lubić „belferstwa" wziąć się do nauki dziecinka " J. Tel. Echo 1877. VV. V.

Belferka - i. ż. zawód a raczej rzemiosło nauczyciela. „ Mówimy tu o nauczycielstwie prywatnem, o tej z smutną ironią nazwanej belferce" Now. 1882. 189. 1 Tyg.

„Belfer" wyraz żydowski z niem „behelfer", pomocnik „matamedа" czyli nauczyciela" Kl. Jun. Wiek 1885. 155. 1 „ kiedy belfer przychodzi go zabrać do chederu wiby go uczył nauczyć gewalt. jak gdyby zawyrał go chcieli" ib.

202 173

Beliał - a m. hebr. wszystko co jest złe, szkodliwe, a rząd nazwa wzięta „krew za krew! - wrzawa rabin - Beliała płodzie!"

Ad. Mick. 1. 258.

17½

Bella - i. z. włos. dosłownie piękna - piękność", Talia kobieta - meton. ukochana, faworyta, utrzymanka „Wiernem powtórzmy do jego Belli, która go mniej kocha niż brunetki i panny, a pięknością i dowcipem im nie ustępuje" Dol. Bam. Ban. 26. — § Miano suki, mianowicie myśliwy.

204 175

Belletrysta - y. m. franc. belles lettres ~~literat~~ pisarz oddający się literaturze nadobnej, belletrystyce „Potem odział mundur, lecz i w wojsku belletrysta wiecznie rabiat" Ad. Mick. 3. 316 (!) Belletrystka - i. ż. poetka, powieściopisarka. Belletrystyczny - a - e - tyczący się belletrystyki (!) Belletrystyka - i. ż. franc. literatura lekka, nadobna, poezja, powieściopisarstwo.

(!) „Górnicz i inne pieśni śp. Józefa Ignacego poznał utworami swojskich i obcych beletrystów, czyli po naszemu mówiąc powieściopisarzy" Dz. Ubal. Ogn. dom (lw.) 7. 178.

„Mimo tego zrozumienia celów powieści społecznej nie utrzymał się Zakrzewskiemu długo na wyżynach belletrystyki wszechzrozumiałości" T. J. Choiń. Echo muz. teatr. 4. 221.

(!) „Styl pisma jego i wypracowań słuchanych powszechnie publicznie Panienka, odznacza się lekkością i powabną formą i nadaje wiele

i ściśle filozoficznym rozprawom pokój bezstronnej dziedziny." T. IVOW. 1887. 160. 3.

205 176

Belmes, ani belmes prow. ani trochę, ani co kąb, ani nuz „Zapewne na pistolety? bo to wy mazgaje zrabić nie umiecie, i urzędowej szabli ani belmes" J. Kochan. 1. 240. „Nie widzę (jest: widzę) ani belmes o treści jądra, dam pokój takowemu wyrodowi słowa" J. Dzierzk. 1. 42.

Belweder - u. m. wlas. miejsce rząd pięknej widok - ś. pałac z ogrodem w Warszawie - ustaw. rząd w królestwie pol. do 1830 r.j. za w. ks. Konstantego „Siedzisz wszystkie mamy zwiastujące jakąś zmianę, wszystkie symptomata objawiające się w natchnieniu, wielce znaczą trwogę Belwederu - i w nich pokładała zmiany nadzieję" Dod. Pamiętnik 106. Belwederczyk - a. m. uczestnik zamachu na Belweder i w. ks. Konstantego w dniu 29 Listopada 1830. (1)

Belwederski - a - ie - od Belwederu ś. „Apollo Belwederski" „Apollo - ś „Usadowił się na ławce, w najustronniejszej części Belwederskiego lasku" Z. Mell. Groch. wiam. 2.

(1) „Ze wszystkich 18 Belwederczyków, którzy wpadają do rezydencji W. ks. Konstantego

rozpoczęli rewolucję warszawską, żyje
jeszcze dwóch w Paryżu" G. nar. 1878. 278.

Belzebub - a. m. „Ja na rok u Belzebuba przyjmę za ciebie mieszkanie" A. Mick. Pani Tward.

208
177

Belch-u. m. i Brech-u m. prow. Max. Czerv.

Cloto. Antrop. kraj. 8. 250

178
209

Beltać cz. ndk. prow. Kujaw. ovar Podol. Wołk. Galic. i Krak. mięszać, kłócić cz. bełtać. Dob. Nabełtać namięszać rozmaitych rzeczy bełtaniem i Rozbełtać rozmięszać, rozbełtać mąkę z wodą." Bl. ovar Malcz. do Słow. prow. Krak. 1876. 1. 38; 63, Rocz. Tow. nauk. Krak. 1870. 41. 185. (-)

Bełtak-a m. i zdrobn. Bełtaczek-czka m. mały dołeczek z wodą, maleńki stawek. prow. Krak. Malcz. do Słow. prow. 1876. 1. 38.

Bełtucha-y. ż. prow. Podol. i Bełtuga-i. ż. prow. Kujaw. Krak. mięszanina cieczy, nieprzezroczysta, mętna. Tk. jak przy „bełtać" cf. Berbeluska.

(-) „Brzyniec nie śniadanie, rodzaj napoju, który się miał kawę zastępować, przerobionego, rozbełtanego" Bol. Prud burz 94

179

210

Benefaktor – a. m. rzy – rów. mm. lex. dobrodziej, dobrze komu czyniący „Niech Bóg komornikowi benefaktorowi za nasz ubogi klawitor stokrotnie płaci." Pr. Kwasz. Tyg. powsz. 1882. 50.

Beneficjum. niemdm. n. cja – ów mm. ś zysk, dochód z czego „Został Tkloma agentem prezesa, kantoreczny sobie we wszystkich działaniach znaczne benefi- cja" J. Kosz. I. 161.

180

211

Benefis - u. m. franc. dochód z widowiska przeznaczony wyłącznie dla jednego artysty. „Nie mogłam odmówić autorowi wzięć bilety na dzisiejszy benefis" Tyg. ilustr. 1861. „Autor z towarzystwa bawiącego w sąsiednim mieście, przyjechał z benefisem" Kur. Świąt. 1872. 56. (·) Benefisant - a. m. artysta na którego korzyść jest benefis (x)

Benefisantka - i. ż. Benefisowy - a - e od benefis „widowisko benefisowe."

(·) „Należy się szczere uznanie artyście, że na swój benefis wybrał sztukę mającą wartość" historyczną" T. nau. 1882. 290. 4.

(x) „Benefisjant z roli typowego Falstaffa wywiązał się wybornie" T. nau. 1882. 290. 4. „publiczność gorąco i serdecznie przyjmowała benefisantkę" Słowo 1883. 1. 3.

Verde

„Covanek benefisowy utalentowanej i zarliwej dla nauki sceny artystki wypadł wcale dobrze" Słowo 1883. 1. 3.

Rozbenefisować się zaim. ziarkobl. przyzwyczaić się na benefisy „Rozbenefisowane Eldorado, we środę wystąpi znowu z komedją na benefis" Echo 1878. 184. 4.

„Komedjantki wiedzą popierwsie, benefisowych tłum wielbicieli" Kur. Świąt. 1875. 1. 2.

„Publiczność nie szczędziła oznak najwyższego uznania benefisjantce" Z. nar. 1885. 129. 3.

181

212

Bengal-u. m. prowincya Indyi wschodnich — ♀ lekka tkanina, rodzaj muślinu. ♀ (·) Bengalski-a-ie, od Bengalu „Ogień bengalski — ♀ „ogień bengalski" (·) sztuczne oświetlenie w różnych kolorach, krótko trwające — Pjg. „Ona przedewszystkiem chciała efektu, kostiumu teatralnego i ognia bengalskich, któreby cały parafię oświetlić mogły" J. Zachar. Opium paraf. 8. (·) płomień zabarwiony, powstający przy spaleniu różnych mieszanin.

(·) ♀ rodzaj koniczka u ludów Kaukazu „Rozdmuchiwała wzgl. u bengalu (rodzaj kociołka) i ogrzewała kotlenkę dla okrycia kóp sułtanowi" J. Gord. Kauk. 24. „Podczas zimy mieszkania są ogrzewane bengalem" ib. 35

182

Benjamin - a. m. imię hebrajskie, bibl. najmłodszy brat Józefa a syn Jakóba, ulubieniec ojca ztąd /zdrobn. Benjaminek - nka m. ulubieniec, pieścioszek „ Cały charakter pierścionowy był ; domyślać się kazał najulubieńszego benjaminka rodziny, zepsutego uwielbieniami " T. T. kw. Sta war. 2. 123. „ Matka chce tam oddać swego Benjaminka " T. korzen. Podróżom. a 1 s. 4. „ Rodzica stracił nadto woźnie, a matki był ulubieńcem ; zaś doświadczenie codzienne uczy, że z wszelka bardzo ci Benjaminowie matek, dobrze się w świecie obrócą " W. Sock. Wypom. lat ubiegł. 1. 17. „ Ojciec mój miał synów dwunastu. Ja byłem ostatnim i benjaminkiem ... byłem pierścionkiem tak ś. p. ojca mego, jako też matki " Mick. Kamień. Kwiaty 1. 3.

214

183

Bev-bvu m. rzółwica z wyrazem zanurza w ogrodzie
kąpiel w 2m porząp. „bevu" a nie „bvu" cf. Zau-
kowski z Bevy-ovo. pl. prow. na Szlązku:
głupie mowy. Dib. Wav. 1849. 3. 347.

malec.
Berbeć - cia m. mały chłopczyk, chłopczyna -
„Każdy starał się na oczy widzieć upra-
witejowanego berbecia - tak szlachta
niechętna przerwała swojego starosty."
J. J. Kr. Szkic War. 1. 44. „Mój Boże, znałem go
takim berbeciem, pamiętam na jednej z działe-
szuy Tatrze" Dies. lit. 7. 10. „Kazio ten śmiesznuy
mały berbeć, na imieniny ojca deklamował"
A. Wilcz. Tyg. powsz. 1880. 3. „Chłopak jak ci stanie
tak i tupnie nóżką - to taki berbeć śmieszny"
Pd. Woły rob. 64.

184
216

Berbelucha - y. ż. wow. kujaw., bebtanina, cos' niemiłego, ciemna rupa. cf. Bet-
tuga.

185
27

Berbenica - y, ż. rus. prow. dzieża, nazywnie bednarskiej roboty, u góry węższe, a dwa blizko razy większe od szerokości swojej. A. Krem. Słow. prow. podol. Roczn. Tow. nauk. krak. 1870. VI. 185
„A w komorze, to i ser w berbenicach i masło wielkiemi faskami i potcie słonimy."
Z. Kauk. 5. 117

218

186

Berdo – a. n. rus. wierzchołek góry, wzgórza kamienisty. meton. kamienie leżące „na tem wzgórzu nie można owiec bo tam berdo" nazwa używana na Podgórzu Karpackiem. Bl. „Berda, Berdy, oznacza u Słowian potw. zachodnich miejscowość wzgórzystą, zwłaszcza leżistą" Enc. Org. miejsca. — ś. narzędzie tkackie ob. Bardo.

219

187

Berdyczów - a. m. miasto w gub. Kijowskiej. -

§ przysłowiowo „pić na Berdyczów" = trzymać się ciepło, nie ustępować o mnie. „Dywaj zdrów i pirnij do nas na Berdyczów" T. T. kw. 72. 161. „... po włosku: ad dio.! po polsku: pirnij do mnie na Berdyczów" Tal. Słow. 2. 3.

220 188

Bereiter – a. m. ży mn. niem. ujeżdżacz koni, nauczyciel konnej jazdy, „Mama z Resią pojechały w powozie, a Klarcia z bereiterem na koniach" M. Sawad. Pluwa 1886. 364. „Towarzyszył jej bereiter na stanym gniadoszu" Z. Sawu. Z. Lwow. 1887. 12.

Bereiterski – a – ie, od bereitera, właściwy bereiterowi, „wówczas siedziałem na koniu, jak to mówią po łacinie, ale gdy przyszło puszczać się do Sanu po skalistych tedwie nie schodach, wezwałem na pomoc całą moją bereiterską sztukę." A. Lw. Fr. Dz. II. 180.

221 189

Dereń-rka m. inne nazwie rzędowskie zapożycz. z Bornch. porzyk. „rzędnąć jak Dereń pod kockiem"

190
222

Bertlacik-a m. ki-ów mm. zdrob. bertlak, bertlać, trzewik ciepły zimowy „Chorąży ma i jej córka pozrzucały swoje bertlaciki" J. Korom. I. 9.

191
223

Berlinka-i - pojazd w Berlinie robiony mylnie, gdyż to jest francuska nazwa „la berline", pewnego rodzaju powozu. - ꝛ Statek na rzekach większych, do sprowadzania zboża i innych przedmiotów handlu „Widok był wspaniały na wiele pokrytą berlinkami" T. A. Miniat. Tyg. III. 1. 48 Berlinkarz - a. m. właściciel berlinki

192
224

Bermica-y, Bermyca-y, ż. niem. czapka wysoka niedźwiedzia, przez niektóre pułki w wojsku używana „W miejsce niedźwiedziej bermicy z workiem w pasy białe i czerwone, przywdział hełm złoty" Bodz. Opow. hist. 147. „Francuscy grenadyerowie z bronią, bermycą i harapem.." A. Lw. Fr. Dz. II. 112.

193
224a.

Bernach-a. m. posp. żart. bernardyn, zakonnik – Bernardynka-i. ż. zakonnica reguły reformowanej S. Franciszka – ś posp. gatunek tabaki „Takiej nie zażywałem – tu kichnął raz drugi – prawdziwa bernardynka, pewnie z konwentu rodem" Mick. 3. 98 „Stanęła śmierdzi tabaką bernardyńską ... wreszcie to wąchałam dla miłości twojej." Bol. Pam. Pam. 245.

Bernardyński-a-e. tyczący się Bernardynów – ś żartobliwie, zwykle z aluzją do obfitości w jadle i napoju „Pan Eustachy pałacu bernardyńskiego kuchniach starki" Wiśn. Tyd. 1878. Ż. 353. „Wieprz jak bernardyński wieprz w pomyjach" przysł. (·)

Bernach ob. w. „Pawęzkaj Bernachu, potem prezegnuj, i kuł w imię Boże" W. Rap. pro kon. dom. a. 1 sc. 3. „Bernach trzeźwy jeszcze?" ib. „Byś to sobie prosty bernach oparty" J. J. Kr. Bim. bat. 1878

t. 6 str. 340. „A co? Prawda ci bernardyn?" Kaj. Kwart. Echo 1881. 134. „Pod tym brudnym habitem krył się prawdziwy rycerz Chrystusowy, choć nikt go nawet o świątobliwość nie posądził. Dla tłumu był to sobie, ot, prosty bernardyn opasty" J. J. Kr. Dzien. lit. b. 340.

(·) „Postawiono bernardynowi kwiryniak, który on z apetytem bernardyńskim, przy pomocy ogromnego kawała chleba zajadał ze smakiem." J. Kwart. Tyg. powsz. 1882. 50

Berso-a. n. 1. mn. sa niem. franc. berceau, alt. tana „ Widziałem pod drzewami, które formowały wysokie na pięć stóp berso, spadłe z gałęzi liście" Krzyżan. Zadyg.

194
226

Bestja - ji - ż. łac. zwierzę ♀ osobliwie zwierzę dzikie, drapieżne ♀ przysłowiowo do ludzi, jako wyraz zbluzowania - ♀ przysłowiowo do rzeczy nieżywotnych „Mogę ja pochwalić z mojem pivem, tylko że mi go dużo pyska, tak bestja robi w butelkach" T. T. ks. 72. 12.

Bestjalnosć[37] -i, z- bestliwość, bestjalstwo, po-
rozwierzęcość
stępowanie bestjalskie /u Ld. wymien. pod
wyrazem „bestliwość“) pospol. ob. Sax. nav.
1882. 297. 2 wp. 5.

Bestyjnik -a. m. ki um. posp. prow. bestja,
bukaj, ladaco, taki zwierzak - wymyślając „Ty
chamie ! ty bestyjnik !“ O. Kolb. 2. 43.

Bestyjstwo -a. n. stwa - yjstwo um. z-o kimś, be-
stja, bestyjnik, wyraz zakalający z pewnem
odcieniem wzgardliwości „Jak długo u pana
terminował ? - od takiego pendzla. O ! sie-
dem lat to bestyjstwo miało, kiedym je
wziął do siebie“ Krz. Tyg. 8. 379.

195
228

Bestry - a - e prow. lud Kuj. przez zepr. pstry

„ np. bestra suwaka (pod Grzedzicami : bstry)"

O. Kolb. 4. 268.

196
229

Bezstarannie – y. ż. bezstarannie, bezstaranie, tajanie w sposób obelżywy „Występ taki byłby symptomatem ważnym, gdyby zamiast zwykłej bezstarannej dziennikarskiej, spokojnie i przedmiotowo traktowanej rozbieranej sprawy" T. nar. 1883. 43. 1. „Egzorcyzm jestto świątobliwa bezstarannica, która djabłu nic nie szkodzi" Roż. dom. 1882. 29. 2.

Bezstępranty ob. mój art. w Now. 1878. 175

197 230

Bet – u. m. ś bet-a m. w grze w karty zrobienie
ptatki, wpadnięcie słuchiem nie zrobie-
nia obowiązkowej liczby lew, „Zamiast
bić małym atutem, położył asa. Zaśmiał
się Buczata – pan Feliks w betach, w betach.“
St. Grudz. Echo 1879. 20.

Becić cz. udkn. wpędzać kogo w ptatkę – Be-
cić się zaim. wpadać, robić bety Wbecić dkn
– się. wpaść, zrobić beta, dać beta.

198
231

Betechy – chów. 1. mn. prow. Galic. to co leci z wiatrem z mtynka przy oczyszczaniu zboża, prochy, plewy

199 232

Betlejek-jka. m. prow. dziecko, szczególniej w znaczeniu pierworodka, faworyta, benjamińka (prawdopod. prow. analogją do nazwy Betleem, gdzie się narodził Chrystus)

200
233

Beton - u. m. z angiel. bud. (zaprawa z wapna
i żwiru albo kruszcu twardniejąca, używana
głównie do robot podwodnych
Betonowy - a - e od betonu. „Zawsze
budowę kanału systemem betonowym,
do którego wchodzi bez ciężkie dwory"
G. Lwow. 1886. 191. 3.
„Odkryto pod pokładem popiołu, stary drogę
rzymską, wytrwałą betonem, wyścielioną
lekko ku środkowi, aby deszczom ułatwić
spadek." Wiek 1887. 5. 3.

Весь - вся. ж. ѣ w kijowsk mówią powszechnie
w 2m przyp. веси (zam. вси). Zkąd jest
tamże w powsz. użyciu przym. весому,
zam. всему.

202

235

Bezapelacyjny-a-e. niedopuszczający apelacji „Takie bezapelacyjne zdanie panowało długo w naszej historji" W. Maleszs. Tyg. Il. 3.6. 343.

Bezbarwny - a - e § fig. (brak powszechny) niemający wybitnego charakteru, oryginalności „Porzucić takiej naprożnoby szukać w naszym bezbarwnym, zmiękczonym świecie powszednim, mogła się znaleźć jeszcze chyba tylko w tych dziwnych metropoliach górskich, gdzie w ogóle w dziwaczniejszych i w potworniejszych kreacjach lubuje się natura" Wal. Roz. Charakt. Malow. 32.

203
237

Bezbronność i ż. bez l.mn. niemożność bronienia się, nie posiadanie żadnej broni „Jak być pewien bezbronności i bezbronności dwóch kobiet, że nie między nie przyszło, aby się one bronić mogły" J.Kras. 2.63.36.

Berbrzeże – a. n. przestrzeń wielka, niezmierzona, niemająca brzegów. „Andrzej wodził swe oczy po berbrzeżach stepu, wód" J. K. Żales. V. 5.

204

238a

bezcelowy.

Bezcelowy-a-e (nie mający przed sobą w działaniach żadnego celu „Unikał bezcelowej wszelkiej bezcelowej polemiki" Ogn. dom. 1874. 1. „Młodemu człowiekowi tak mają dwoje lata trwać na bezcelowym pobycie w miejscu – to szkoda" Dot. Pam. Pan. 180 „Pan Bóg bezcel wozimy nawrócić, bo po tej rozmowie nie było jej potrzeba maskować swoje plany bezcelowej podróży" J. Zachar. Kl. i Kw. 162. „Zamyślony, oddawał się bezcelowym marzeniom" Zdr. 2. 372.

Bezcłemność – i. ż. bezcłem „mniejsze podatki
obok bezcłemności produktów, wyczerpy-
wały resztę dochody z dóbr" Fr. Hr. Skarb.
Bib. war. 1876. 2. 16.

205
240

Bezdnić-ia. n. Bezdno-a. n. co dna niema, bezgruncie, bezdenność, otchłań, przepaść. Bezdnia-i ż. „Ale mnie-tutaj! we wnętrza bezdni, tyś tak widoma mego ducha oku, jak gwiazdy-światy śród nocnego nieba!" S. Goszcz. 1.169 „I razem z kamieniem z brzega w morze skoczył, i nad bezdnią tylko wir się kręci" W. Pol 1. pach. hetm. 71. Bezdno-a. n. „Spływa dzień przeciw, i za godzinę zapłynie gdzieś tam! w świat bez dno" S. Goszcz. 1.180. „Bielskie bezdno potopem wre niepogody" id. 2.17. § fig. „Dzieciństwo nie widziało samo tego brzegu, rozpościerało się w tej bezdni Bożej, w której samo się pełniło." J. Kraszew. 58. 14. „Wnętrze świątyni przedstawiało się jak jakowaś ogromna, niezgłębiona bezdnia, cicha, tajemnicza, święta" T. T. Jeż. 1.150

Bezdeń - dni. ż. „W głowie mu się pusto zrobiło, żadna myśl w niej nie wstawała, widział bezdeń przed sobą pełną nicości, może nawet nie wiedział gdzie jest." Ż. kwzk. G. Lwow. 1887. 224.

Bezdomowy

Bezdomny-a-e - domu nie mający, tułacz, hołota u Ld. bezdomy - „Ajiwby żeś na biedę powrócił Natęczkom, żeby ich dziecioki za bezdomnych chudopachołkowio się prosiły" T. T. kw. Sam. Mroz. Tyg. III. s. 2 t. 6 p. 19 „Wieczni tułacze, bezdomni śród świata" Ad. Cisz Ogn. dom. 1874. 1. „Bo to było dzieci cygańców, wyznańców bezdomnych" Jf. Kwar. 5. 37. „Postanowiono urządzić izby ogrzewane noclegowe przy kancelaryach cyrkułowych... służba policyjna ma otrzymać rozkaz przyprowadzenia do nich wszystkich indywiduów bezdomnych i rzezimieszków na ulicach" Wiek 1885. 275. 3. „Gdzie ja nie byłem, i czego ja nie cierpiał! Zwyczajnie tułacz bezdomny.." El. Orz. w rzm. wiersz 88. „Ja bezdomowy wołowęga, ja sierota biedny" B. Dol. Król i Dom. 162.

207
242

Berdroż - r. m. zbior. ciężkie drogi, gdzie w błocie drogi są nie do przebycia, „~~Addag~~ „Jakem się wybierał w berdroż - a było to w późnej jesieni, to pani stara-cina powiedziała mi: A dokąd-że wasan w taką berdroż pojechiem?" J. Korzen. I. 214.

Bezdźwięczny - a - e, bez dźwięku, przytłumiony, nie rozlegający się dźwiękiem „Moja ciocia - rzekła zmiennym bezdźwięcznym głosem - wiem ciocia mnie zostawi... głowa mnie jeszcze więcej rozbolała" Maj. G. Lwow. 1887. 165.

208
244

prow. ros. bezkołowie

Bezgłowie – ia. n. bez l. mn. szkoda czyjá, złamanie karku, zguba „ wiąc z hukiem i krzykiem, wpadli do Dobromila i wiąże ig kilka na bezgłowie sędziemu " W. Pol. 3. Sam. Wim. 135. „ na bezgłowie " = na złamanie karku. „ Gdzie jest Zazula ? mów mi na bezgłowie ! " W. Pol. 3. Powód. 32. „ Żeby wam nigdy nie przyszło na bezkołowie ... daj wam Boże w brod wszystkiego " V. V. Jer. l. 42.

Bezgraniczny-a-e u Ld. prostaw. „Świat marzeń, wzwoki, bezgraniczny, rozwijał się przed jej dziewiczą wyobraźnią". T. T. Jeż I. 118.

Bezgranicznie przeh. niezgranicznie, bez ograniczenia, bez granic „Chciał się pomiędzy nami bez potrzeby wszystkiemi tam, gdzie było to tkliwe, tak bezgranicznie oddane mu serce kobiece" Haj. G. Lwow. 1887. 171. 2.

246
209

Bezik-a m. franc. besigue, zgrub. Bez-a m. pewna gra w karty „Chodził pan między do klubu, zgrywać się w bezika" Kur. Świąt. 1872. 56. „Przyjemny człowiek doskonale gra w bezika" Wilcz. Fot. 1. 212. — Amatorami bezika zapchana recenzya" Kur. Świąt. 1869. 52. „Autor wiersza p.t. Darwin, między innemi zapytuje, czy widział kto ktory mat. py za stolikiem, zamyślone nad bezikiem?" H. Sienk. Ś. pol. 1873. 104. „Wciąż przy modnym nie. dziu bezika" Kur. Świąt. 1871. 8. 2.

Bezinteresowny - a - e z „Nie mógł obojętnie patrzeć na usiłowania, którym pokolenia opinia, które nosiły cechę bezinteresownej miłości ludzi"
J. Ujejski. 39. 56.

Bezkarność – ż. ż. bez l. mn. brak karności, wolność postępowania bez narażania się na kary, na odpowiedzialność. „Jak był pewien bezkarności i bezbronności dwóch kobiet, że nie mógł na myśl mu przyjść, aby się one bronić mogły" J. Kras. 2. 63. 36.

249
210

Bezkoleśny - a - e kóf nie mający, bez kół

„Ptaq bezkoleśny" „O ptaqu pozbawionym bezkoleśnym, przez Adama Kazimierowicza. we Lwowie 1827." Tygod. dziecka. Skład. czytelń. 1828. I. 142.

249a

211

Bezkrwistość - ż. z. bez 1. mn. - med. anemia, mała krwistość, niedokrwistość, niedostateczna ilość krwi w pewnej części ciała albo w całym organizmie, klęska obecnego wieku - anemia - bezkrwistość - straszliwe czyni postępy. - i jakiej mamy się spodziewać przyszłej generacji, jeżeli teraźniejsza przeszła z około nas lenia, blada, posępna "Wiek 1887. 161. 3.

250
212

Bezksiężycowy-a-e, bez światła księżyca, lepiej niż bezksiężycowy „Gdy się budziłem w noc bezksiężycową w ciemności, ze krwi piorunem nad głową" J. Słowac. 1. 285

213
261

Berkuvcja-ji. ~~ua. ob. Słowo 1883. 38. 1 ć.~~
~~40. 2.~~ posp. to samo co, licho, zła, djabeł
„ Co Katarzyna zrobi; co z... pod blachą wszystko
wygarło... o! nie ma Katarzyna patrzy!... O!
berkuvcja! E! bo po co pani tu wszyscy..."
Pol. Let. Słowo 1883. 38. „Boczciwina!.. pozwól
rękami wytarować od starego kaftana.. na
obwinięcie chorej nogi tej berkuvcji.. ma,
ale przynajmniej będzie mogła chodzić" ib. 40.

Bezlik - r. m. bez l. mn. niezliczona ilość, moc czego „Żądza nowiecznienia się za pomocą posążków portretowych przyczyniła się do bezlitu płodów mierzących, tuzinkowych" Z. Wiel. Tyg. Il. z. 11. 57.

214
253

Bezlistny-a-e, ogołocony z liści „Jak w bezlistnem jesiennem powietrzu stoją bezlistne drzewa w sznurze szacie.." J. Słowac. I. 282.

śnie przest.

Bezlitosny - a - e. nie mający litości, nielitościwy „Jest bezlitosnym sędzią dla nowijszych literackich, których krytyki je nie przebierają w wyrażeniach" W. Malcz. Tyg. Ill. 3. 6. 349. „To okrutnie bezlitośnie, stwarzać serce takq bredzią" S. Sowr. 2. 144. „Zawarły mu się otwierać oczy - rzeczywistość groźna zaglądała w nie bezlitośnie" J. Kraw. Tyg. Ill. 2. 10. 167. „Myśl jak pijawka wpiła mu się koło serca i targała nim bezlitośnie" J. Kraw. 5. 33.

„Postawili urzędnikowi, który każdą winę pewnieby im przebaczył, gdyby nie drzedzi bezlitośny" J. Roz. wiek 1886. 269. 1.

„Miała serce prawdziwą nienawiść do człowieka, który ją bezlitośnie zdradził" J. Kraw. 2. 63. 106.

285
216

Berludzie-a. n. okolica berludna, ogołocona z
pustynia
niezbieconow „Na takiem berludziu wśród
dzikiego zwierza, jakże wyżyć mogliśćie?"
J. J. kr. Dz. Zmartw. 1. 182. „To wielkie nieszczęście, na takiem żyje berludziu, że może w całej krainy taki, jak powiada" Spis. nieszczęść. 155 „W berludnościach na tem berludziu i pustyni wyżyć niepodobna" Zł. Krasn. 87. 168.

256
217

Bezładny - a - e - ie bez żadnego ładu, nieporządku, nieporządny „Nie wazył się ów tłum bezładny rozpocząć daremnej z rycerstwem walki" J. J. Kr. Dz. Zmarłe. 3. 216 (5) „Otworzyły się drzwi, wkrzała głowa ze zwiędzionemi bezładnie bujnemi włosami" J. J. Kr. Hut. wiel. 1878. 14 (7) (?) „Gdy myśl puszcz w dziką drogę, natychmiast dziwna muzyka z bezładnych tonów tę myśl ujęła, ... w przykład się myśl odmyka" S. Goszcz. 1. 176. Bezład - u m. nieład. nieporządek, chaos, nieporządek „Mój bezład w domu, bieda, mój nałóg haniebny, podały mnie na wzgardę i na śmiech przed światem!" Ad. Mick. 3. 265 „Bogactwa przyrody zgromadzone w ogromnym bezładzie w koło rozrzucone i rozsypane jak wielka dwie stare wody" S. Dziewk. 1. 18. „Myśli jej mknęły tamtym bezładem, gmatwały się w dziki wir

różnobarwny, że sama nie potrafiłaby wydobyć z nich jakiś przedmiot określony" Wal. Łoz. Czar. Malw. 91 (X)

(+) „Myśli bezładnie wirowały po głowie, a dwoje ogarniał jakiś dziwny tajemniczy smutek" Wal. Łoz. Czar. Malw. 94. (·)

(X) „Odrywane od pierwszych nieszczęsnych ofiar bezładu z jego rozkazu niewolnicy" T. Lel. Pol. 13. 56. „Myśli powoły mi się mącić, rozpraszać i wpadać w zwykły bezład senny" H. Siemk. L. pol. 1876. 18

(·) „Z takich bezładnie z ust ich wyrywających się wyrazów, składała się taż szalona rozmowa" T. T. Kw. 3. 76. „Bosiód śnieg przeciwiają domki.. rozrzucone bezładnie na znacznej przestrzeni" T. T. Jur. 1. 205.

„Tam stoję, na rotnierzy woła, aźeby zaprowadzić bitwę tak bezładną, gdzie nie wiszy broni pod pieśniami padną" A. Mick. 3. 229.

„Z dawnych lasów pozostały gdzieniegdzie nieliczne bezładnie" P. Pol. Tat. 1. 265.

Bezmiar – r. ż. „Bom miłuje zapał siły, nie bezmiary trwogi." K. Ujej. Słow. Jezus. 6.

Bezmyślność – i. ż. „W dziatek zacnych trudów klęski, i głupstwo cześć bierzące w zysku, i bezmyślności bieg zwycięski." Chodk. Wiersz. i żarty. 14.

Bezmyślny – a – e „Bo powrocie z zagranicy lata całe mijają na zabawach, strojach, trzpiotowstwie i bezmyślnem korzystaniu z obfitych darów losu" Dmoch. 23. 314.

218
259

Bezmadrziejność i. ż. bez l. mn. odrzucanie madrości, zupełne zwątpienie „Idzie tu o masy, którym ci przygodni bakałarze nauki niewiary, bezmadrziejności i zbydlęcenia, wytrącają słowem i czynem" Rola 5. 301. (1)

Bezmadrziejny-a-e, nie przyt. pozbawiony wewnętrznej madrości „Powinnam usunąć się z jego drogi – mówiła sobie – i tę bezmadrziejną miłość nie tamować mu przejścia. Niema wyjścia dla mas obojga, mówi go jest tylko na świecie. To co się kruszy" M. Dąbr. Dzienn. 23. 269 „Nigdy dotąd Rommald nie znalazł się w tak bezmadrziejnem położeniu i nigdy tak zgubionym nie wydawał w sprawie najpłaszczych interesów" ib.

(1) „on kocha plemię swoje, i religję swoją, i obyczaj, kochając nas ciągle wielkiego za siebie tem, i za swych współbraci, za poniżenie lat tylu, za pogardę wiekową, i dno duszy wygrzebującą bezmadrziejność." Ed. Lub. Dib. 10 ar. 1869. 2. 338.

Bezwarunkowość – ż. r. nieuwarunkowanie, niezależność, zwana także „spokój i wszystkie bezwarunkowości, z jaką artykuł moczowy został skreślony." Wieb. 1886. 35. 3.

Bezmosy - ego. m. bezmos, człowiek nie mający nosa „Konstytucja dla Europy... dla Polski knut moskiewski w ręku bezmosego" D. Dol. Tut. 3.18.

Bezrożny - a - e - nie orżny, bez oręża „ Na usługach wróżych i w spokoju bezrożne życie prowadził" J. T. kr. Lub. 1. 20.

263
220

Bezowocność – i. ż. bez l. mn. płonność, niezbyteczność, niepożyteczność „Dziś niestety rumieniec się przypomnienia sobie bezowocność tych zabiegów" A. Vrch. Ost. lata wiłot. 302.

264
221

Bezpański -a -ie. nie mający pana, właściciela.

„Obaj byli sierotami bezpańskiemi" J. J. kw. 58. 15 „Do tej budowy leżał budulec na obor, bezpański prawie rozwrócony w nieładzie, rozbity, gotowy do wzięcia temu kto chciał i mógł nim zawładnąć" Tr. Dr. Żmarłw. 1. 83. „Pewien jakiś przechodzący bezpański, który zatrzymano gwałtem, odwiózł ministra do jego pałacu" Tr. sta war. 2. 172. „Tak gdy jeden drugiemu przeszkadzał, oba do Głuszy się nie dopuszczali, a majątek pozostał między niemi bezpański" Tr. 39. 140.

265
222

Bezpardonny-a-e Bezpardonowy-a-e, nie dający i nie przyjmujący pardonu, „Zaprowadzona walka zmieszana, bezładna, dzika, bezpardonowa" H. Sien. Oj., nie. 2. 258.

266

223

Bezpiszty – ego. m. posp. lud. djabeł, dla tego
że wyobrażają go na kozich nogach
„W ciało niebogi wsadził ich bezpiszty"
S. Goszcz. 2. 82. „Żwoń jedziemy, aż tu biegnie
przed końmi, wie pan co? indyk, dalibóg, praw-
my indyk... stanąłem, złapię z wozu, myślę
że złapię indyka, ale! on zaraz zniknął mi
z przed oczów – pomarłem, że to był ten –
bezpiszty." Al. Ubysz Ozn. dom. (Lwow.) 4. 233. „Gra-
wił ze z ochotą przepisałby duszę bezpiszte-
mu, kiedy go jemu panem zrobił" Wł. L. Anc.
Obr. dram. lud. 161.

niezasadniony

Bezpodstawny-a-e mylny, nieoparty na żadnej podstawie, niemający słuszności „Zapewniają, iż bezpodstawną jest wiadomość, jakoby pan Giers miał ustąpić, a jego miejsce zająć ambasador w Wiedniu ks. Labanow." G. lwow. 1886. 277. 3. „Bezpodstawne były demonstracje, które otrzymali" J. Rozg. wiek 1887. 23. „Podejrzenia baronowej co do romansu Lackiego z panią Zofią są bezpodstawne" M. Ilustr. Dziennik 23. 260.

Bezpodstawność – ści ż. bez l. mn. brak podstawy, zasady, powodu do jakiegokolwiek działania, rozumowania i t. p. „Naiwne to tłumaczenie i pierwiastkowe śledztwo wykazało bezpodstawność tego motywu i doń oskarżeni zasiedli na ławie sądowej" Ilustr. pol. 1888. 31. 2.

„Niezasadnione są zarzuty pewnych dziennikow, jakoby dzisiejszy gabinet był antiwarnym. Bezpodstawny jest także klasyfikacja na stronnictwo postępowe i katolickie, w postępowem

bowiem są równiéż katolicy." E. Lw. 88. 137-1.

Bezpomocny-a-e, cnie pozb. nie przynoszący pomocy „Kilkoletnie bezpomocne i daremne użycie to w nałóg i zwyczaj przeszło." L. Dzbń. Akad. wil. 21.

225
269

Bezpowrotnie; adv. niepowrotnie „Tylko potoki szumią jak dawniej przodkowie, pozdrawiają, jakby przypominając człowiekowi w ciszy nocnej, czas ubiegający bezpowrotnie" Echo 1877. 53. Ks. Treb.

Bezpretensjonalność - j. ż. brak pretensjonalności „Mile w tym obrazie ujmuje naturalna, z prostotą i ciepłem traktowana sytuacja. Artysta nie miał nic więcej powiedzieć nad to, co sama tragedja ludzkiej boleści mówi sama za siebie. Ta bezpretensjonalność i prostota w kompozycji obrazu podnosi jego wartość" Dz. Zaw. Wiek 1880 113.

227

271

Bezprocentowy - a - e niedający procentu

„Socjalista" dopomina się o bezprocentowy kredyt, co dowodzi tylko niezawodnie do bezmaszynkowej nędzy ogólnej" Tyg. Il. 2. 5. 311.

228

272

Bezpromienny - a - e - ~~bezpromienny~~ pozbawiony promieni, niepromieniejący „ Tarcza słoneczna okryła się barwą krwi, i purpurowa, bezpromienna, stawała się " T. T. kr. Lub. 1. 6.

Bezsprzecznie przys. bezspornie, bezwątpienia, niewątpliwie „Sztuka ze wszystkimi swemi gałęziami, gra bezsprzecznie rolę niepoślednią w życiu Niemców" Przew. Kam. w Stu. wyp. 155 „Była bezsprzecznie jedną z najmilszych marzeń na świecie" Wiek 1887. 191. 3 „Wiedeń przyobiecuje bezsprzecznie zakonowi ustąpić kawał ziemi polskiej, bezsprzecznie popełniał błąd polityczny" A. Frank. Ost. lata wiek. 60.

Bezrobocie - ia - n. brak zajęcia, roboty (*) || uwolnienie się od roboty, próżnowanie „Robotnicy pracujący w fabrykach pomimo świętowanie mawiwarowych, którzy trzy tygodnie temu ogłosili bezrobocie, powracają już do swych warsztatów" Now. 1878. 58 „Bezrobocia we Francyi powoli ustają. Dochody jednak wprawdzie wzięły o świętowaniu dróżbary, domagającym się podwyższenia płacy i zmniejszenia liczby godzin roboczych; ale ci zachowują się w ogóle dość spokojnie" ib. nr. „Nowych teoryj socyalnych mnóstwo powstaje w Europie trapionej epidemiczną chorobą bezrobocia" Tyg. Ill. s. 2 v. 5 p. 311.

(*) „W Londynie i Paryżu fabryczni robotnicy skazani na bezrobocie są prawdziwymi władcy postrachem" Tr. Ksaw-Mroczka 8 mar. 1885. 32. 1. „W domu nad bilkowaniem robiło mi się bydło, a w perspektywie długi czas

kwacji i bezrobocia" Pf. Krak. 2. 63. 68.

230

275

Berzogi-a-ie - rogów nie mający, mówiąc o trzodzie chlewnej „Jeżeliże dalej trzo mięsiwo trzody berzogiej" Krajn. Lad. i Jag. 1. 23. - § Berzogie-ich. subst. plur. świnie, trzoda chlewna „wtedy moje berzogi będą mogły chodzić spokojnie po rynku, a ja nie będę strofu płacił" Sur. nov. 1882. VI. 3 „Marzycielom obłoki - ludziom rzeczywistości - berzogi" ib.

231

276

Bezrybie - a. n. okolica w której trudno o ryby.

„na bezrybiu i rak ryba" przysł. w braku lepszego dobre i to. „A! a! co widzę, literatura jakaś na stole! nowoczesnik.. a! to ciekawe.. na bezrybiu i rak ryba! cha! cha!" J. J. Kw. 27. 144 „To rekrut... jeden coś robić, na bezrybiu i rak ryba.. wezwać kapitana!" Wilcz. Fol. 1. 66.

277
232

Bezsenność ś. ż. Bezsen-sny, m. brak snu.

Bezsen-ni. ż. „A trzy godziny to nie mało, gdy człek głodny po bezseni" W. Pol 9-77.

278

233

Bezsensowy - a - e. niemający sensu, od rzeczy

u Ld bezsensny - „Zdania jego, pełne rozumu i znajomości rzeczy, bezsprzecznie się odróżniały od płytkiej i nieraz bezsensownej paplaniny owoty mitodrzeczy" L. Kunic. Tyg. III. 16. 275.

234

279

Berśiła – y. ż. pwet. berśiłnośč, mienuc „Jedna rozpaczna wuet serce strudzone chwyta za drugą, jakby za nadzieję; i znowu w męczarni upada berśiłe" M. Pawlik. Pam. Pieśn. 18.

235

280

Bezśnieżny - a - e, nie śnieżny, bez śniegu

„Babie lato panowało przez cały październik i prawie w porę jesienną bezśnieżną" T. T. Tri 2. 5.

236
281

Bezsprzeczny - a - e, <u>zwykle</u> przest. niewątpliwy, nie dający powodu do sprzeczki, oczywisty "Bezsprzeczne jest to, że najmniejszy marnotrawnie na świecie" Wich 1887. 191. 3.

237
282

Bezświadomy-a-e, bezświadomie adv. Nie mający świadomości – „Umieramy bezświadomi, nie rozstrzygnąwszy zawiłego problematu – jak uniknąć niedoli?" Z. Mell. Grochowiak. 5.

238
283

Beztreściwy – a – e, przym. nie ~~po~~ mający w sobie treści „Uwechali (bigoci) siebie i świat, wierząc w tępiną wiarę bezmyślną.“ Elp. Mło. i Sta. 2. 62.

239/284

Bezustawki przy bezustawnie, nie ustają
cej na chwilę „Stan finansowy
rzeczypospolitej stawał się bezustaw-
ki coraz bardziej uplakanym" Dziennik
23. 238.

240
285

Bezwartościowy-a-e, niemający żadnej wartości „Tem łatwiej można puścić w obieg bezwartościowe, a pod względem moralnym niekiedy bardzo podejrzane wyroby literackie" G. Lwow. 1887. 204. 3.

241

286

Bezwarunkowy - a - e, wo przys. nieograniczony żadnym warunkiem „Chcieć być w prawie zupełnego posiadania i bezwarunkowego rozrządzenia swoim całym majątkiem, nie chcę dalej być na łasce." Z. Kwiat. I. 148.

„Należy dać bezwarunkowo słuszny odprzynek mózgowi znużonemu procesem myślenia" J. Starkm. Dusza 23. 335.

242
287

Bezwiedny-a-e – bezwiednie, adv. – nie mający wiadomości, nieświadom „Rodzice nie wiedli i świadomi w odyjściu, podziałały nań bezwiednie" T. J. Kr. Hor. wiek 1878. 20 „Spojrzeć tak na niego, było w jej własnem przekonaniu zbrodnią – popełniła ją bezwiednie" ib. 45 „Bezwiednie prawie przysunął bliżej swój fotel" Maj. G. lwow. 1887. 132. 2. „Może dla tego właśnie lgnęli do siebie bezwiednem ciążeniem wzrelświatowej potrzeby wzajemnego uzupełnienia" ib. 133. „Dziecko wzdragało się, opierało, bezwiednie przeczuwając nieszczęścia swe i cierpienia, ale naiwnemi rodzicom przetłumaczyć oporu" Bluszcz 23. 323. „Czuł że jakaś bezwiedna siła ciągnie go w tę stronę" K. Kwiatk. G. lwow. 1887. 225. 1. „Wysilając gorączkowemi myślami swą wolę, patrzał bezwiednemi oczy-

ma na klasztor powstań, ale nie przed sobą nie widział" Tenże, ib. 2 „Skonstatowaci wypada, że się ogni bezwiednem nawyczaniem w jego rękach" A. Vorsh. Ost. Lata Wilno. 71.

243
288

Bezwładnieć mj. ndkn. bezwładnym się stawać Obezwładnieć dkn. „Powieki mu się skleiły i obezwładniał, ujęty snem ciężkim" J. Kwan. 2. 233. Zbezwładnieć dkn. „Chciał podnieść dzban z wodą do ust i nie mógł, tak mu ręce zbezwładniały razem" Ep. Mto. i Stary 2. 104.

289

244

Bezwyjątkowo - adv. bez wyjątku - „Poinformowali mnie o każdym bezwyjątkowo autorze" Am. Wi. 1. 118.

245
290

Bezwyznaniowość – ci. ż. nieuznawanie żadnej religji, zupełny brak wiary w Boga, nie trzymanie się żadnego wyznania. (1)

Bezwyznaniowy – a – e. nie mający żadnej wiary, nie trzymający się żadnego wyznania. „Człowiek tak zwany: bezwyznaniowy, zrywa z kościołem, na którego łonie się urodził" T. Krem. „Nie pozostało mi jak zwrócić się tam, gdzie krew woła, ku córce bankiera... panna bardzo ładna... i bezwyznaniowa jak ja..." Bol. Nad-modz. Dum. 219

Bezwyznaniowiec – wca – m. człowiek nie trzymający się żadnego wyznania, bezwyznaniowy „Wyrzekłszy się wszelkiej religji, stał się zaciętym bezwyznaniowcem" Słowo 1882. 237. 1. Feij.

„Wybiega myślą i marzeniami po za dzisiejsze staroxakonnych dogmatów, a nie mogąc się dostać

do pełnej poetycznego uroku krainy katolickich ideałów, tonie w beznamiętnej próżni" Ruch. Lwow. 1883. 266. 2.

(1) „Zaleca on beznamiętności, jako środek najlepszy do zlania żydów z nami." ib. „Usunięcie tych wszystkich gorszących nieuświadomień w handlu świętościami, i powszechnej religijnej, która, w tych zwłaszcza czasach szerzenia się niedowiarstwa, sceptycyzmu i beznamiętności, tém drożéj nam być winna, – gorzéj pragnąć należy" Rola 5. 578.

246
231

Bzbnić - cz. ndk. w bzbem bić. ♀ Kg. gdzieś o czem mówić „Ba, bo już bzbnią w sąsiedztwie że ma żeni" T. T. Kw. 73. 21.
„Sam zawżda, i lubił niezmiernie gadaty; przywykł, żeby mu zawsze coś bzbnito w uchu, nawet wtenczas gdy milczał." Ad. Mick. 3. 135. Rozbzbnić ~~za~~ dk. rozbzbniać ndk. „Hę? całe sąsiedztwo o tem bzbni! niechże rozbzbniają jako chcą, to mi wszystko jedno." T. T. Kw. Bit. kt. 6. 131.
„Będzi bzbnić w robicinie, z góry woda płynie, a stawenie śmie się w głowie, że bzbnią w dąbrowie" T. Lenar. Rarław. bit. 15.
Obzbnić cz. dok. żartobl. ograć, oczarować w grze „On przeciwnikowo ogra przykładnie, aj! aj! obzbnił niechcno zaraz!" Djabeł 1880 nr 3 p. 1.
♀ opublikować, ogłosić jakąś wiadomość w mniej lub więcej publicznem, w rynku i t. p. przy biciu w bzbem dla zwołania ludzi „manipulacye mojego sługi za powodu obzbnienia po wszystkich

rogatki miasta podaje do wiadomości publicznej" T. nau. 1880. 197. 2.

§ z uwzg. grać na fortepjanie źle a turnie, tłuc w klawisze „kołatać muzyke, ale ręce mają, grałem jak u nas bębnią wrzaski".
JJ. kr. 60. 150 „Bębni na fortepjanie galopady." A. wiln. Woły rob. 54

Bębenkowy-a-e od bębenek „Hałas zdawało się podobne w skutku tłuczenia bębenkowej w uszach" T. nau. 1882. 114. 2

Bębenkować cz. ndk. pop. podbijać konia bębenka podbębenkować dkn.

Bębenczek-czka m. zdrob. „A w Warszawie na rynczku pili piwko w bębenczku"?
Od Trembowla Nowiki O. kol. 1. 251

Bębenbuda m. z prow. galic. „wystawić na bęben" = na licytację, sprzedaż publiczną „W powiecie tarnopolskim wystawiono na bębenbudę majątek (Sprawozdanie) oszacowany na (26730 złr)." Kur. lwow. 1886 147. 4.

„Okrutnie bębnią słowami przed ludźmi jaką praktykę" Z. kazk. 2. 325.

„Tam bębnią bajki z zielonej łąki" T. Lem. Bib. War. 1853. 2. 438

292

247

Bgc! odgłos upadnięcia „rzekł, bgc, upadł na ziemię (:) Bgcnąć mj dok. perf. upaść, spaść, wpaść „Widział na własne oczy, jak bgcnął w Czartowskę dębrę i rozleciał się na drobne perzydziewze" Wal. Łoz. Cran. Mater. 347 - (:) „Ja do niego i bgc mu do nóg. Bij! - wołam - bij ojcze, masz prawo, ale pobłogosław." St. Druk. Echo 1878. 246. „Jednej razy, jak nie krzyknie: Kumie raky! i bgc przez futrynę." D. Druk Kur. Lwow. 1878. 245. rozwoi. pgc

„Madrzy Kwakaj, że stawnjeże, bgcnieniy jeżuże o brzeg i pomyślakujęcie jak żabki do wody" M. Gawal. Dhuw 23. 228.

Bencwał

Bęcwał-a m. posp. bałwan, człowiek ociężały, niezgrabjasz „Bęcwał przeklęty, gap' z niedźwiedzią łapą!" J. Kant. Szelup. 3. 556. „Bencwał choć ma krocie" Wł. Wol. We dworc. 1. E. wan. 1860. 229 „Co ten bencwał mruga? czego się śmieje?" ib. Dod. „Dwóch jarmarkowiczów.. bencwałów" St. Krasz. Bluszcz 1886. 372.

247
234

Bękarci-ia-ie, do bękarta należący – z franc. fatalny, nieszczęśliwy, chorobliwy „Ten bękarci, niedowarzony dowcip, przypisujący sobie prawo sądzenia o wszystkiem i wszystkich." T. I. kr. 18. 10 (!) z przysłowiowo „bękarcie szczęście", gdy ci wszystko wiedzie – to co po franc. „la chance d'un cocu." (!) „Niema już w sercu, w obyczajach, w podaniach poezji – jest jakiś bękarci połysk, niepraweż oświaty." T. I. kr. 35. 34.

Białko - a. n. Tka - Tek nm. § bez l.nm. Albumin,
pierwiastek znaczny w różnych płynach
zwierzęcych, jak krew, mocz i t.d. i w so-
kach roślinnych „Głównie, a nawet pra-
wie jedyną przyczyną części pokarmów,
jakie spożywamy jest białko. Pokarm
nieazotowy białka nie może ża-
dnego organizmu utrzymać przy ży-
ciu. Białko spożywamy i w pokarmach
mięsnych i w roślinach; jest ono tylko
w każdym pokarmie w cokolwiek od-
miennej postaci" J. Starkm. Dhiwo 23.136.

250
296

Białopuchy - a - e - mający biały puch, delikatny włos biały „Królikowi trzodka białopycha" Ad. Mick. 3. 170.

Białonóżka - i. m. i ż. zlit. - rek. mm. koń z białemi nogami „Odprzęż ślepego. - Ale, żeby się zrzucił, lepiej siadaj na białonóżkę" Z. Kor. 1. 151.

251

297

Białorunny - a - e o białem runie „Lekkie chmurki rozprzężone jak stada białorunnych owieczek po niebie" H. Sienk. Og. i mie. 2. 345.

252

298

Białowrzyjka-i. ż. - o białej wrzyi f.j. białogłowa, niewiasta „Białowrzyjki, co okrutnie ó[d]r strzałkami serce bodą, oczarują, o kóim zwiódą" L. Siem. pie. mit. mit. 63.

Białowłosy - a - e, białe włosy mający, siwiutenki „ sam jegomość, białowłosy starusek.. biedzi się z gospodarstwem jak może" Z. Kawsk. 1. 137.

253

300

Biały - a - e § prow. lud. „biały" „Będę siedział i całował do białego dnia" O. kolb. Huj. 2.16. „Ludowe biały = biały powstało prawdopodobnie (sandom.) parallelizm do zwrotu" J. Kart. Dawidy. nauk 1. 476 podług mnie od przestawienia formy białem, jak młynu od młynem, szczypcy i t.p. „Wiem ci ja dróżkę wedle kraju białego dnieja i różne wyjdę wedle białej wody, trafię do domu" O. kol. 1. 259 od kiwota Lipnowskie „Umyję ja nóżki, umyję w białej wodzie" ib. 260 od Tomnia § „biały mazur" tańcowany o białym dniu, na zakończenie balu „Po kolacji tańcowano jeszcze, o ile było można, z większym zapałem i animuszem. Biały mazur zakończył bal.." G. lwow. 1888. g. 3 „Zabawa zakończyła się mazurem „białym" o godz. 7 rano" Dz. pol. 88. 103. 2. „Biały mazur trwał do godziny siódmej rano" Gaz. lubel. 89. 50. 1

Bibka-i zdrobn. (x)

Biba-y ż. łac. pop. pijatyka „A po egzaminach jakeż miejscowy bibę u Tośki na długiej ulicy, to aż strach!" Wilcz. Fot. I. 157 „Więc była panie, biba co się zowie" Kuw. Świąt. 1878. 3. (1) Bibuła-y. m. i Biba-y. m. łac. pop. bibosz, pijanica „Koledzy nazywali go bibułą, i rzeczywiście zwyciem mawiał p. Bartłomieja była pieczeń i knajpa" K. Cieszk. Tyg. III. s. 2 t. 6 p. 190. (1) Bibuła-y. ż gatunek papieru wpijający w się wilgoć z łac. zdrobn. Bibułka-i ż. tabl. papier znacznie delikatniejszy i cieńszy. „Wręczono mu zawinięte w różową angielską bibułkę pięć dukatów" T. Kozub. Now. 1878. 52.

Bibułasty-a-e-od bibuły, mający podobieństwo lub naturę bibuły „papier bibułasty." — „Wystawiwszy garbiciły na dobroczynne wpły-

(x) „Warszawa stała się wówczas istnym miastem bibek i obżarstwa" Kłos. Tyg. 1877. 559.

wy pięknowi natury weszli w bibularstwo świecie romansów" D. Kras Kur. war. 1878. 233.

Tyt. „Oddał list pisany na bibularstwie, z wielką pracą szyszorykiem oczyszczonym papierze." T. T. Kn. 30. 20.

(.) „Jeszcze nie całkiem się polepszyło, kiedy już kaci powieźli tego bibułę na śniadanie do wojewody, co to nie tylko z hevbu, ale i de re był Dobiwa, i zkemlęd już go na kapałach odniesiono" O. T. Dyk. ost. Sejm. 1. 57.

Bibularnia – i. ż. papiernia wyrabiająca samą bibułę – „Wymieniona miejscowość, położona pomiędzy tylomi fabrykami cukru, następna takowej korzystnego zużytkowania nawet odpadków liściastych, a to przez założenie bibularni" Now. 1878. 97.

(!) „Że owych jeszcze czasów, w wielkie święta i uroczystości ~~xxx~~ manifestował się muzyką rzęzistemi kielichy, więc powstała ta podziwna biba" W. Tygod. 1. 140

256
302

Bibjanna-y. ż. imię kobiece, zdrb. Bibcia-ci
„Nazywała się Bibianna, w skróceniu wołano na nią Bibcia." J. Zachar. Tyg. Il. 2. 2. 187.

257
303

Biblijny - a - e ś. o którym w biblji mowa, na-
śladujący pod jakimkolwiek względem tou,
treść, obrazowanie napotykane w biblji
„Wyglądał wcale jak rycerze biblijni, co
smokóu trafiają swojemi końmi a dławią
kopjami" Ł. Kwark. G. lwow. 1887. 238. 2. „Księ-
gi narodu i pielgrzymstwa polskiego, pierw-
szy jego utwór, który nie był poezyą, lecz
w formy biblijnego stylu odzianym traktatem
politycznym" A. Petrik. Przew. nauk. i lit. 15. 695.

Bibljograf - a. m. fowie. mn. ży. ci. nekomu znawca wydań książkowych, piszący o tym przedmiocie, układający katalogi.

Bibljografja - ji. ż. bez l. mn. nauka zajmująca się rozumowaniem spisywaniem wydań książkowych & memor. z l mnoż. ży. dzieło o tym przedmiocie, katalog.

Bibljograficzny - a - e należący do bibljografji

Bibljoman - a. m. zapalony zbieracz książek, posuwający to upodobanie aż do manji „Stał się bibljomanem, skupował książki i sam takowe opracowiał" T. T. Pet. Now. 1878 133. (1)

Bibljomanja - ji. ż. manja zbierania książek

(1) „Będąc bibliomanem gorliwym, czytałem bibliotekę pierwszorzędną" Klony 43. 271.

; Biba - y. m.

Bibuła. „Póżno bibant, bibuła, wciąż kielich malował" Kur. Świąt. 1871. 34. V. „Bóg go pokarał pijaństwem ... najlepszy ostrzeg, ale nieuleczony bibuła" D. Pol. Tyb. I. 50 (1)

(Biba) „Radź kto zmęczony wśród dnia, zmartwiony chwilę, zdrzemnąć się, póki go przyjaciele gwarem do nowej biby nie pobudzą" Pr. Krak. Tyg. powsz. 1882. 19. „Żadna bibka nie mogła się obyć bez Żmichego, a on nigdy nie był taki rozgłośny i wesół, jak kiedy mógł wystąpić w roli amfitryona" Maj. 8. Lwow. 1887. 127.

(1) „Jako najpierwszy biba na całą ziemię sławiony, siedział w winiarni i rozpowiadając różne krotochwile ... pociągał sobie z wielkim smakiem winko wyborne" L. kawk. I. 205. „Lat jakby w studnię i z zawołaniem bibutami chodzał o lepszą" ib. 270. „Wielki junak i biba swojego czasu" ib. 2. 90. „Był on niepowściągliwym burdą

i kanicbnie zbawiciela bibuły" L. Kaszn. 3. 37.

„Wróci dopiero co z bibki kawalerskiej i był porządnie trynknięty." Wieb 1887. 281. 2.

„Uradzicowy daj bibę, czy tam mezę dla Bożemiłego" A. Wilcz. S. Lwow. 88. 229.

258

306

Bicykl – a. m. kle mm. wehikuł o dwóch kołach „W gonitwie na bicyklach przyjmą udział najlepsi członkowie młodego warszawskiego klubu cyklistów." Wiek 1886. 136. 3.

Bicyklista – y. m. ści mm. jeździący na bicyklu „Wyścigi i popisy bicyklistów, powozów i dorożek" Kłosy 1886. 206.

259

307

Bicz - m. m. § przysł. „jak z bicza trzask" = od razu. „albo biczem, albo nieczem" wyrzucenie karciany: albo zabić wysoką kartę albo dać pokój. „Śród ciągłego zatrudnienia i oczekiwania minęło mi tych dni kilka, jak z bicza trzask" L. Kazań. 2. 103.

Bieda - y. ż. § persona. biedak, niebożę, biedactwo, niebożak „Urwała mi bieda i płacze" gm. przyd. o kimś, co nie umie sobie dać rady w złym razie „Jak urwie matuchę po za nocka, zaraz bida zaczanie płacha" Ż. Sanki 28 „Miał pieska, który wykradzony mi z [illegible] wrócił za nim o zmroku. Zwietrzył w ciemnicy, przybiła bieda jakby opętany ku nim i gonił dopóki mógł" M. Nowic. Kl. i Kw. 335 „Mama baba rzekła: ja bieda zmarzłowała parasol. Ażeby uchwali tę rezprutę, bóng skłopca za nocha" Wł. Zajęz. Dam. stan. par. 22. § niepogoda, zawieruchą, przykre powietrze, psi czas „A to bieda dziś na dworze!" § — i zdrob. Biedka - wózek na dwóch kołach „Czasem pożyczał go biedką jednokonną po sprawunki" Pf. Ukr. Z Pet. woj. 2. 192. „Żydkowie latali tam i nazad bidkami, wozkami, końmi" Pf. Ukr. 32. 66. „Matka dała mnie skarzego konia, obrzi ja zaprzągł jego do biedki i w świat

za skórkami rusztyt." ib. 75 „Brodate i pejzate przejaśniają interesantaio powierzchownie języka różnego rodzaju bryzgami, purkami, biedkami" St. Emdz. Echo 1878. 256. z powyż. „pół biedy" = jako tako, ujdzie, dobrze że nie gorzej „Nam starym jeszcze pół biedy kilka lat odbatatać, ale temu dziecku" Pf. Wr. 72. 34. „Ciężka służba obozowa, ale jeszcze z niej półbiedy" W. Pol 9. 74. „Jeszcze pół biedy kiedy tu Chrystus Pan nie powiedział — mocz i stul pysk." Spisz. 86.

Biegunina -y -i. Duże i częste biegunie „Przyjeżdżałem także niegdyś z moją żoną do miasta. Co kłopotu, a biegaminy, a zgryzoty!" Z. Kasch. V. 278 „Wyborny wujaszku! i za tę miodną biegaminę, przślicznie mi się gryzące ciasta z kwaśną twoją miłką ukłoni" T.T. Kw. 33. 90. „Ciągle mię skrzywdami męczyli i porywali na wszystkie strony. Ledwo wrócę z jednego, wnet z drugiem pędzą i zostałem u siebie. Ta ciężka służba dziadka mi. Niema rady — słuchałem, biegałem i pełniłem. Wszystkiemu rad by biegaminy zgadnąć nie mogłem" Spis. Niem. 198 „Spali, pomęczeni całodzienną bieganiną po górach za owcami" M. Dat. Wis 1878. 270 „Rozpoczęto się wypakowywanie wagonów, biegaminia ludzi z tłumokami, pakami i paczkami" Nad Wz. Tyg. 1883. 73.

Biegnik - a. m. mus. pasaż, pęd szybko w dłuższych szeregach po sobie następujących tonów, równych co do wartości w takcie „Jej słowny głos, jej cudowne biegniki i skoki (pasaże i staccata) wykazały się w pełni" Wiek 1880. 269. 3. „Głosik, posiada śpiewaczka dosyć miły, a naturalna lekkość emisji ułatwia mu pomiędzy wszelkie biegniki i ozdobniki" G. lwow. 1885. 268. 3.

Biela-i ż agaricus Fledischii, gatunek białych
gedleb. - Bielak-a. m „Bielaki krzepkie, bia-
łe, rzewkie i płaskie, jakby mlekiem nala-
ne filiżanki saskie" Ad. Mick. 3. 71.
Bieluteńki-a-ie. przysł. do Ld., „Wiesz siostro
podarowki, na korzuchy bieluteńkiej" do Bohom
O. kol. Lud 1 Pieśni 126. Białuteńki (1)
Bielak-a. m. biały rzejga „Bielizki fab-
rzyne pochodzą z Królestwa i rzajgi bie-
lakow" Enc. Ogg. mm. 2. 178.
(1) „Starowek mały i białuteńki jak gro-
ch" Z. Kwiat. 1. 70 „Dworek niewielki,
jak śnieg białuteńki" ib. 77. „Firanki u
okien jak śnieg bieluteńkie" ib. 297.

Bijatyka - i. ż. bójka, bicie się, mała bitwa.

„Myślano, że stanie na czele wyprawy, bo bijatyki lubił niezmiernie za młodu" Ad. Mick. 3. 169 „Żona jego zeznała, że nie przyjmowała udziału w bijatyce" Echo 1877. 57. „Rozruchy zamieniły się w bijatykę. Policja przywróciła porządek" Czas 1882. 108. 3. „Obrońców ojczyzny zakon jest, usque ad finem - nie zawodna bijatyka i partyzantka" B. Bol. Tut. 1. 129.

Bila - i. z. franc. gatka (kula) bilardowa - u Ld. jest tylko wzmianka pod wyrazem robić „zrobić bilę." „Bilard z mocno podrównawszy-tem suknem i wyszczerbionemi bilami" Kl. Jun. Wiek 1886. 142.

Blank - nieodm. i bez rodz., wyraz franc., biały, czysty, bez skazy „ No, no, prawda, czysto gęsto figi migi w jego głowie; bez serce - blank! blank panowie" Al. Fred. 5. 297.

Blanko - adv. z włas. wyrażenie handlowe, biało, czysto, próżne miejsce do wpisania nazwiska.

Bleitram - r. m. z ramy na które malarze
naciągają płótno do obrazu ob. Szranki

Blichtr - u. m. błyszczenie, pozorna świetność, fałszywy blask - u Ld. Lyttko w l. mn. Blichtry-ów błyskotki. „To tajemnie przed krajem potwierdzenia rzeczy jest dowodem, że rząd ujmy zanadto w uroh swojej powagi, myśli blichtrem zaćmić oczy" Czas 1877. 74.

Bliźni - ia - ie ξ pokrewny duchem, tej samej natury „Miłość" i serce czyste, to dwa bliźnie tchnienia" Tel. Sal. Pluta. 23. 57

Bluźnierczy - a - e - cze - m. L. mn. tylko Bluźnierstwi -

mający cechy bluźnierstwa „Od pokus do grzechu, bluźnierczego śmiechu, zachowaj nas Panie!" k. Ujej. Skargi Jerem. 38

Boa m. niezdm. w l. poj. i mn. rodzaj węży olbrzymich, połoz „Róg bawoli, długi, centkowany, kręty jak wąż boa" Ad. Mick. 3. 109. § rodz. n. futerko na szyję do okrywania dzieci, długie a wąskie, w formie węża „Nie radziłbym pani takowych szyj ich temu boa, bo tu dość ciepło" J. Korzen. 1. 306.

Вловкус' ск. мдки. розр. вовкі ричкаі пр.
о лису, кохіе.

Bogunka - i. ż. mit. nimfa rzeczna „Na srebrnej wodzie starego Bugu i historycznem Tople, plaszą Bogunki i Topielnicy szkodliwe" k. Wł. Woj. Klech. I. 14. „Coś tam poczęło mi się plusnąć, nie dygajże, jakby je z pod spodu bogunki na barkach niosły" T. T. Kw. St. bajń 2. 200 fig. „Cóż mi stało? - to co mi tu dzień i noc dzieje, jak mi tylko pobudzą te wasze bogunki, ocky-by sobie powyjrzewać rade" T. T. Kw. Lub. I. 107

Bohomaz - u. m. ś liche malowidło (1) „Obrazki które mogłyby iść o lepsze z najgorszemi bohomazami częstochowskiemi" Echo 1880 221. 3. „Jak można trzymać w domu i pokazywać takie bohomazy, przypominające nam głupotę średniowiekową?" J. Dziennik. 5. 21.

(1) głównie przedstawiające świętych „Czas też najwyższy, by po kościołach naszych, zwłaszcza na prowincji, bohomazy zastąpiono obrazami artystycznej wartości" G. lwow. 1887. 227. 3.

Bojowniczy - a - e - wojowniczy, lubiący boje -

„ Gdy zabrakło ludziom, do czynnego, bojowniczego żywota nawykłym zajęcia, walk, ciekawej, bujała fantazja " T. T. Kr. Strumień 1878. 5. „ Pani Marcinowa wstała ze stołka w sposób raczej bojowniczy, jak zapracowujący do pojścia. Sięgała bowiem po miotłę " Fel. Op. dom. 1875. 4.

Bokobrody - ów. plur. wtory na policzkach, pawo-
ryty, bakenbardy, baki „ Bokobrody postrzy-
żone nisko, wedle najostatniejszej mody " J. J.
Kr. 16. 31. „ Zarost niezmiernego jegomości
z ogromnemi w półkolisze ozdobnemi boko-
brodami " Id. 74. 75 „ Wąsaty z podgolonemi
bokobrodami starszek " Bol. Prod. Kurz 103.
„ Twarz jego przyozdabiały z dwu stron spływa-
jące długie bokobrody " El. Orzesz. Kur. War. 1878.
254. „ Chłop był duży, z wąsem zawiesistym
i bokobrodami ciemno-orzechowemi " J. J. Kr.
2. 182. „ W smoa ni wymoklta figurka ostrowidza
z krótkimi bokobrodami " A. Urb. 1885. 2. Gen. 137. 1.
„ Mężczyzna około lat pięćdziesięciu bli-
ski, prawidłowy, z krzaczastemi
bokobrodami, bez wąsów " M. Gawel.
Dlugus 23. 179.

Bokówka - i. ż. boczna izdebka, alkierz, „Zaraz sobie najlepszy pokoik zabrała, i odprawiła nas do bokówki" J.J. kn. 76. 35 „W pierwszej izbie, po bokach szczono z kuflów-podkomorzy który tu był jak w domu, zaprowadził do bokówki, gdzie nikogo nie było" Jd. sta war. 1. 15

Bombel-bla. m. Bombel-cug ~~xxxx~~ posp. pociąg na drodze żelaznej osobowo-towarowy „Siadem do wagonu, a był to pociąg nie kurjerski tylko „bombel" to jest pociąg taki co powoli jedzie" Echo 1877. 4. 3. „Maszerowałem pędzej, jak taki dziś u nas osobowo-towarowe Bombel-cugi po drogach żelaznych" Djab. 1880. 2. dod.

Bombler-ra. m. posp. hulaka

Bomblować v. ndk. Bąblować (z niem. Bummeln?) wesoło żyć, hulać „Pierwotnych swój majątek cały stracił bąblując z pieczeniarzką zgrają" Kur. Świąt. 1878. 43. 2.

Bumler-a m. Bumlować st. v. ndk. prow. Tatry, Spiz. wołoszcz., wtóruje się „Bumlują wiły po boru, to i pali pragnienie" Jul. Chodov. (z Tatr.) Tyg. powsz. 1882. 74 „Bumler chłopa, kto goni zwierzynę." ib.

Bona - v. ż. ś przysłowiowo: „królowa Bona umarła" = przestawała wiadomość, nie nowina „Cóż tam słychać?" — Żywiec sprawę wygrał! — Cha, cha! królowa Bona umarła, nowina to nie tak świeża."
Tyg. Wars. Tyg. powsz. 1882. 50.

Bona - y. ż. imię matki Zygmunta Augusta - ś przysł. „królowa Bona umarła" gdy ktoś podaje za nowinę, co mu już dawno przytrafiło - ś „Bona" z franc. gouvernantka (nadzorczynia) do małych dzieci, uczyła początkowo - w Lb. tylko wzmianka pod wyrazem „Madame" „Bonę miał niemkę potem guwernera francuza" T.T. kr. 58. 44 „Sierota, pod opieką dawnej bony, a obecnie administratorki" Wilk. Tot. 1. 3 „Już więc prócz chleba zaszła potrzeba bony dla córek" Bartels Echo kraj. 1878. n. 14.

Bonifikować – at – uję st. czas. dk. wynagradzać straty, szkody poniesione „w Niemczech ulgi obecnie podniosą produkcyjność i dozwolą na obniżkę cen produktu, wobec której wywóz nasz na południowe rynki może stać się wprost niemożliwym, gdyż nie wytrzyma współzawodnictwa niemieckich gorzelników, tak. kopie przeciwko bonifikowanym" wiek 1887. 215. 3.

Bordiurka – i. ż. – fran. bordure, obwódka z koloroweqo lub złotego papieru naklejana do obrazków, pudełek i t. p. zgrzebnej introligatorskiej „Obrazek Matki Boskiej, złotą obwiedzioną bordiurką" M. Dat. pam. dziady 67.

Boreasz - a. m. „Boreasz na świętnym rumaku hasał po polach i lasach" Au. Wi.

1. 211

Borucha - a. m. z v. Baruch, imię hebrajskie z starego testamentu, dziś w powsz. użyciu. Inne Berek z powsz. w l. mn. „borucky-ów" żydowskie pacierze, „Żyd zrana był bardzo niekontent, nie mógł jakiś borucky pod nosem, a nie zjadł tylko ze strachu" Z. Kozak. G. lwow. 1887. 193. 2.

Boston-a. m. ~~pos~~ z ang. pewna gra w karty konwersowa „Nie znano za mnie, co wist i boston, lecz za to pełne złota faraony" J. U. Niemc. Bajki I. 224.

Botforty-ów. mn. buty wojskowe lub do konnej jazdy z długimi cholewami wdziewane na spodnie „Ubrał się w opięte spodnie i w botforty z ostrogami" J. T. Teri 1. 303.

Brandka - i. ż. w strzelbie: zapał, rurka na którą zakłada się piston „Uspokojony powiedział furyj na ścianie, która powietrzowy nawiązanie brandki nie miała" A. Wilcz. Klop. kom. 3. III

Branka - i. ż. § pobór do wojska. (¹)

§ nazwa osobników żeńskich w konopiach.

(¹) „Musiałem uciekać z kraju.. uciekam przed branką" Wal. Łoz. Czar. Matw. 24

Bransoleta - y. ż. bransoletka, daw. manela

„Obie ręce od kostki do łokcia prawie obwiązały najrozmaitsze bransolety, iskrzące się przy świetle lampy" Tr. Kwasn. 29. 61.

§ fig. żart. Kajdany na ręce, dyby.

Brechać – brzeszczyć – rus. zawrzeć „I wyje i brzeszczy i rzbiwaje iz miecza" W. Bol 7. 208 „I ogan nie gori, ież brzeszczy tam podło" ib. 209. cf u Ld. brzeszmik.

Brewerja - ji. ż. rje. um. pos. awantura, burda. Lud wymawia „brewerjja" „Jak się napije, będzie strój brewerjje." O. kolb. 2. 89 „Niech pani nie śpi, bo pan przyszedł pijaniusieńki do domu, wyprawia brewerjje, a ciągiem się pyta, czy był to pan Jałtons?" Kolce 1872 (Chwst) 52.
„Co to tu przyszedł robić brewerjje, ty hołdrygo jakiś" JJ. Kraszew. 55. 32.

Brodawkowaty - a - e brodawczasty, pełen brodawek „Twarze pękate i brodawkowate" Pf. Kraw. 14. 7.

Brutto niem. roh. wszelkiej wartości, ilości, waga i t. d. liczona ogółem bez żadnych potrąceń np. waga towaru wraz z opakowaniem, dochód z rzeczy bez potrącenia kosztów „Dochód brutto z konserwy studenckiego wynosi około rsr. trzech tysięcy" Kur. War. 1878. 255.

Bryg-u. m. mały statek morski, okręt dwu-
masztowy.

Bucim – „Była pańska wola, by Cywa listy wziął do Tarnopola, i bucim niego rodzica odwiedził" W. Pol 1. pach. hetm. 47. 7 rus. Gal. róby. więzy. na Ukrainie

Brudnik - a. m. § daw. w prowincjach do Rosji należących, stróż policyjny w mieście, mieszkający w budce, jakie umyślnie stawiane były w pewnych punktach, także halabardnik „W ratuszu porządnie lampy, tłum ludu i hałas, który napróżno starali się uśmierzyć ubrani prawdziwie brudnicy, wiązkowat zbliżający się urzędnik" J. Urzęd. 15. 41 „Porządek wśród tajania woźnic i skrytej komendy brudników trzeźwych głową, z brudnicą przywódcą się daje" ib. 42 § strażnik kolejowy, dający sygnały „Był brudnikiem przy kolei" M. Dal. pam. dla. 12.

Bzdury-a-e prow. powszedni, roboczy dzień

„Kiedy przyjdzie niedziela lub święto, to on jak pies na łańcuchu, a i w dzień bo-dnyby uważał się wiecznie, żeby go nie pilnowali" Z. Kazań. 5. 120.

Bufon - a. m. ny nn. „Buffony, co mi zwykli
u stołu potakiwać, bawić, a po obiedzie
śmiechem pomagają trawić" J. U. Niem. 3. 208.

Busola - i. ż. le - sol nm. fr. boussole, z łac. średn. buxula i włs. bossolo, pudełko; przyrząd z igłą magnesową, do wskazywania kierunku północy; w porp. znowu to co wskazuje kierunek jakiejś linii, trzymać w pozycji „Konie zapadały po brzuch w zaspach śnieżnych. Nie widać było ani mostków, ani nawet ich poręczy; słupy sygnałowe sterczały, i jak skazówka busoli, dawały kierunek furmanowi, po śniegu białem i puszystem morzu" J. Korn. 1: 10.

Bulba – y. ż. prow. w niektórych miejsc. na Litwie i Rusi (Grabow.) nazwa kartofli „Jest tam jeszcze kilka bulb Jewdocho? – zwrócił się mazur do górala" Wal. Wir. Czar. Mak. s. 11. „Nos wzrokowi i zawiesisty jak olbrzymia bulba" ib. 172. Ż. Baki 38 nota bene wymienienia okolicy ob. bandurka „Jak w ktoś wpadnie, nas, jak te bulby z rąk pootrząsa" El. Ovr. W tym wieczór 239.

Bułka – i. ż. ↄ prow. niekiedy znany bocheneb. „Przyszyłaś codzień małą bułkę chleba" El. Orz. W zim. wiersz 22.

Bunda - y. ż. prow. wierzchnie okrycie, burka

„ Bohaterski przystał mi obszerną bundę watowaną ze swego syna" A. Wilk. Tyg. N. 3. 13. 71.

„ Skradziono sinej sukiennej bundę z kapiszonem" Kur. Lwow. 1885. 350. 4.

Butel-tli. ż ʒ butel-tła. m „Stała butelka octu i butel bibułą przytłuszczony" J. Iwasz. 31. 19

Butelkować cz. ndk. zbutelkować dkn. „Jeden piwo robi, drugi butelkuje, trzeci kotki robi a czwarty szynkuje" O. Kol. I. 334.

Butervrnit – a. m. niem. zakąska kawałek chleba lub bułki posmarowany masłem lub bez masła i nałożony kawałkiem plasterkiem sera lub mięsiwa zimnego. „Swymi zakrapiana rumem herbata i butervrnity nie mogły okupić tych docinków" K. Tyg. Ill. 2. 6. 190. „Na bufecie pod kloszami stały rogale, bułki z masłem, butervrnyty" Tow. Tyg. Ill. 3. 7. 75. „Zajadał butervrnit wyjęty z kibuty." Wł. Malew. Dies. lit. 3. 369.

Butervrnitek-tka m. zdrb. „Śniadanie nie nadzwyczajne, herbatka i butervrnitki" Kur. Świąt. 1871. 19. 2.

353

Bździurstwo - a. ż. stwa - bździurstw nm. „Rozgłos: dał bździurstwom babskiemu, które niepotrzebnie rozbębniono" Pr. Kwart. Tyg. powsz. 1882. 178.